

Indholdsfortegnelse

1.	Indledning	5
2.	Bygningmæssige forhold mv.	6
2.1.	Generelt.....	6
2.2.	Belægningsafdelingerne.....	10
2.2.1.	Afdeling B.....	10
2.2.2.	Afdeling F.....	14
2.2.3.	Den halvåbne afdeling (D)	18
2.2.4.	Kontraktafdelingen (afdeling H).....	22
2.2.5.	Afdeling EM (syge- og isolationsafdelingen).....	27
2.2.6.	Sammenfatning vedrørende belægningsafdelingerne.....	31
2.3.	Fritidsfaciliteter.....	34
2.4.	Arbejdspladser	38
2.5.	Øvrige rum mv.	40
2.5.1.	Besøgsrum	40
2.5.2.	Skole og bibliotek	42
2.5.3.	Lægeværelse.....	42
2.5.4.	Kirke.....	43
3.	Arbejde, fritid, undervisning.....	44
3.1.	Arbejde mv.	44
3.2.	Fritid.....	50
3.3.	Undervisning.....	55

4.	Lægebetjening mv.	57
5.	Belægning	59
	5.1. Sammensætning	59
	5.2. Stærke/svage indsatte	59
6.	Møde med talsmændene for de almindelige fællesskabsafdelinger	60
	6.1. Indeklima, udluftning og isolering	60
	6.2. El-installationer	61
	6.3. Vedligeholdelsestilstand, rengøring og inventar	62
	6.4. Hygiejne i isolationsafdelingen	63
7.	Møde med talsmændene for den halvåbne afdeling	64
8.	Møde med talsmanden for kontraktafdelingen	64
9.	Andre forhold.....	65
	9.1. Forplejning og købmandshandel	65
	9.2. Euforiserende stoffer mv.....	67
	9.3. Trusler og vold mod personalet	67
	9.4. Talsmandsordningen	68
	9.5. Besøg.....	71
	9.6. Handleplaner	73
	9.7. Særligt om forholdene på kontraktafdelingen	73
	9.8. Særligt om forholdene på den halvåbne afdeling.....	79
10.	Samtaler med indsatte.....	80

11. Gennemgang af rapporter	80
11.1. Disciplinærsager	81
11.1.1. Lidt om sagerne	81
11.1.2. Retsgrundlag	89
11.1.3. Forhørsceleanbringelse	90
11.1.4. Sagsbehandlingstiden	92
11.1.5. Sagsbehandlingsregler	94
11.1.6. Partshøring mv.	95
11.1.7. Forhørsvidner	97
11.1.8. Vejledning om rettigheder	98
11.1.9. Notatpligt	99
11.1.9.1. Protokollen	99
11.1.9.2. Indholdet af notatet	104
11.1.10. Begrundelse	113
11.1.11. Strafudmåling	119
11.1.12. Oplysning til den indsatte om politianmeldelse	121
11.1.13. Konfiskation	121
11.1.14. Kompetence	122
11.2. Overførsel	126
11.2.1. Lidt om sagerne	126
11.2.2. Retsgrundlag	127
11.2.3. Forhørsceleanbringelse/midlertidig udelukkelse fra fællesskab	127
11.2.4. Sagsbehandlingsregler	128
11.2.5. Partshøring og begrundelse mv	129
11.2.6. Kompetence	132
11.2.7. Klagevejledning	134
11.3. Udelukkelse fra fællesskab	134
11.3.1. Lidt om sagerne	134
11.3.2. Retsgrundlaget	136
11.3.3. Forhørsceleanbringelse/midlertidig udelukkelse fra fællesskab	136

11.3.4.	Sagsbehandlingsregler	140
11.3.5.	Partshøring og begrundelse mv.....	140
11.3.6.	Kompetence mv.	145
11.3.7.	Ophør og ugentlige overvejelser	145
11.3.8.	Klagevejledning	147
11.4.	Anbringelse i observationscelle.....	147
11.4.1.	Lidt om sagerne	147
11.4.2.	Retsgrundlag.....	148
11.4.3.	Betingelser	148
11.4.4.	Begrundelse mv.....	148
11.4.5.	Magtanvendelse	149
11.4.6.	Kompetence mv.	150
11.4.7.	Undersøgelse af den indsatte person	151
11.4.8.	Lægetilkald og lægetilsyn	156
11.4.9.	Tilsyn ved personalet	157
11.4.10.	Ophør og varighed.....	158
11.4.11.	Klagevejledning	160
12.	Opfølgning.....	161
13.	Underretning.....	161

1. Indledning

Som et led i ombudsmandens almindelige inspektionsvirksomhed (jf. § 18 i lov nr. 473 af 12. juni 1996 om Folketingets Ombudsmand) foretog jeg og tre af embedets øvrige medarbejdere den 28. og 29. januar 2003 inspektion af Statsfængslet ved Sdr. Omme. Til stede under inspektionen var blandt andre fængselsinspektør Anne Marie Heckscher, personale- og sikkerhedskonsulent Preben Jensen, økonomichef Joan Bennetsen og behandlingskonsulent Bethina Serrani.

Ombudsmanden har en gang tidligere – i 1984 – foretaget inspektion af Statsfængslet ved Sdr. Omme. En rapport herom er optaget i Folketingets Ombudsmands beretning for 1984, s. 78-79.

Inspektionen den 28. og 29. januar 2003 bestod af en indledende samtale med ledelsen, samtale med samarbejdsudvalget, samtaler med de indsattes talsmænd (for henholdsvis de almindelige fællesskabsafdelinger, den halvåbne afdeling og kontraktafdelingen), rundgang i fængslet og en kort afsluttende samtale med ledelsen som blev fulgt op efterfølgende. Jeg havde desuden samtaler med enkeltindsatte som havde anmodet herom, og på nær i et tilfælde har de efterfølgende modtaget særskilte breve om behandlingen af de klagepunkter som de fremførte.

I forbindelse med inspektionen anmodede jeg om rapportmateriale til gennemgang, jf. nærmere under pkt. 11 nedenfor.

Da inspektionen trak ud, blev bl.a. de spørgsmål som talsmændene rejste, først drøftet med inspektøren på et møde den 18. februar 2003. I tilslutning hertil udarbejdede jeg breve af 3. marts 2003 til talsmændene. Nogle af de spørgsmål som talsmændene rejste, afsluttede jeg ved disse breve. De øvrige spørgsmål er angivet nedenfor under pkt. 6, 7 og 8.

Denne rapport har i en foreløbig udgave været sendt til Statsfængslet ved Sdr. Omme og Direktoratet for Kriminalforsorgen for at myndighederne kunne få lejlighed til at fremkomme med de eventuelle bemærkninger om faktiske forhold som rapporten måtte give anledning til. Jeg har i breve af 28. maj 2003 fra fængslet og direktoratet modtaget sådanne bemærkninger som er indarbejdet i denne rapport.

2. Bygningsmæssige forhold mv.

2.1. Generelt

Statsfængslet ved Sdr. Omme er et åbent fængsel der modtager mandlige domfældte fra Storkøbenhavn og Jylland. Fængslets oprindelige bygninger er opført i 1933, men der er senere opført yderligere bygninger. Det areal som tilhører fængslet, er på 963 ha.

Fængslet har plads til i alt 188 indsatte fordelt på tre almindelige fællesskabsafdelinger (med plads til i alt 151 indsatte), en halvåben afdeling (med plads til i alt 22 indsatte) og en kontraktafdeling (med plads til i alt 15 indsatte). Sidstnævnte afdeling ligger et godt stykke væk fra fængslets øvrige bygninger.

Den halvåbne afdeling og kontraktafdelingen er etableret i selvstændige bygninger, og de er organisatorisk adskilte fra de øvrige afdelinger. Der er ingen kontakt mellem de indsatte på disse afdelinger og de indsatte på de almindelige fællesskabsafdelinger. De indsatte på den halvåbne afdeling og kontraktafdelingen har fællesskab indbyrdes, dog er der ikke fællesskab på tværs af de to afdelinger som den halvåbne afdeling er opdelt i, bortset fra på udearealet.

Fængslet består af flere bygninger, alle i et plan, og nogle med høj kælder. Nogle af bygningerne er hesteskoformede. Foruden belægningsafdelinger findes der værksteder, fritidsfaciliteter, skolelokaler, administration, en butik og en kirke mv.

Direktoratet for Kriminalforsorgen og Forsvarets Bygningstjeneste har i 1998 udarbejdet en bygningsanalyse med det formål at vurdere kriminalforsorgens behov for nye anlæg og renovering af eksisterende anstalter. Analysen indeholder en kortlægning og vurdering af de eksisterende anstalter med hensyn til placering, størrelse, sikkerhedsmæssige forhold, bygningsstandard, vedligeholdelsesstandard, indretning og fleksibilitet mv.

Om Statsfængslet ved Sdr. Omme er der i bygningsanalysens afsnit B 11 b, om de åbne fængslers forslag til vedligeholdelse, forbedringer og nybygninger samt direktoratets/Justitsministeriets tilsynsførende arkitekts vurdering heraf, anført følgende (analysens side 65):

”Fængslets belægsbygninger ligger spredt over et stort areal. Til udvendig vedligeholdelse på fængselsbygninger anslås udgifterne til 5,1 mio. kr. Udbedring eller udskiftning af vinduer, døre, lofter, tage og baderum vejer tungt i den forbindelse. Udgifterne til renovering af arbejdsdriftens bygninger andrager ca. 0,5 mio. kr., hvilket hovedsageligt er til tagudskiftninger. Udgifterne til færdiggørelse af renovering af fjernvarmeledninger forventes at blive 1 mio. kr. Udgifterne til indvendige vedligeholdelsesarbejder udgør ca. 6 mio. kr. Renovering af tjeneste- og lejeboliger beløber sig til 1,4 mio. kr.

Større moderniseringer/ombygninger udgør ca. 12 mio. kr., herunder opførelse af nyt snedkeri, ny pakkehal og en sportshal.

Samlet vurderes udgiften til vedligeholdelse at være **ca. 14 mio. kr.** Fængslets stand kan betegnes som mindre god, og samlet vurderes udgiften til opretning at være **ca. 62 mio. kr.** Forbedringer udgør **ca. 12 mio. kr.**”

Den efterfølgende finanslovsaftale for 1999-2003 for kriminalforsorgens område indebar at der blev afsat et nærmere angivet beløb til ekstraordinær vedligeholdelse.

se. Det er dog efterfølgende i år 2002, bl.a. som følge af strafskærperne mv. ved lov nr. 380 og 382 af 6. juni 2002 om ændring af bl.a. straffeloven, besluttet at kriminalforsorgen skal udvise tilbageholdenhed på vedligeholdelsesområdet med henblik på at overholde de økonomiske rammer i flerårsaftalen. Som følge af kriminalforsorgens økonomiske situation blev der ikke i år 2002 foretaget renoverings- eller vedligeholdelsesarbejder finansieret af de ekstraordinære vedligeholdelsesmidler. Direktoratet for Kriminalforsorgen har i et brev af 27. februar 2003 som jeg har modtaget i den straks nedenfor nævnte egen drift-sag, oplyst at kriminalforsorgen som følge af det sparekrav på 175 mio. kr. som kriminalforsorgen er pålagt, også i år 2003 er nødsaget til at udvise tilbageholdenhed på vedligeholdelsesområdet. Der vil derfor kun blive udført projekter som af bygningsmæssige eller sikkerhedsmæssige årsager skønnes uopsættelige. Der er af de ekstraordinære vedligeholdelsesmidler reserveret 20 mio. kr. til sådanne uopsættelige vedligeholdelsesarbejder. På grund af den økonomiske situation vil prioriteringen af disse midler først ske i løbet af år 2003.

Da spørgsmålet om anvendelsen af de i sin tid tildelte ekstra midler til renovering og vedligeholdelse af bygningsmassen angår hele kriminalforsorgens bygningsmasse, oprettede jeg af egen drift (i år 2000) efter ombudsmandslovens § 17, stk. 1, en sag vedrørende udmøntning af bygningsanalysen. Jeg har i denne sag anmodet direktoratet om løbende at holde mig orienteret om arbejdet med renovering og vedligeholdelse af kriminalforsorgens bygningsmasse, og jeg har senest modtaget en sådan underretning ved det ovenfor nævnte brev af 27. februar 2003.

I forbindelse med forespørgsel forud for inspektionen har direktoratet i brev af 20. januar 2003 oplyst at der i 2002 er bevilget 5,4 mio. kr. til opførelse af et nyt varmeanlæg med kedelbygning, og at varmeanlægget er opført. Direktoratet har videre oplyst at fængslet har søgt om en særbevilling til at bygge en idrætshal. Dette projekt er foreløbigt optaget på direktoratets liste over kommende projekter og vil derfor indgå i direktoratets prioritering for 2003/2004. Endelig har direktoratet an-

ført at det på det nævnte tidspunkt blev overvejet at ombygge fængslets produktionskøkken.

Som anført under pkt. 2.3. er den eksisterende gymnastiksal utidssvarende og i en meget dårlig stand. Da jeg imidlertid i den generelle sag som jeg har rejst af egen drift, modtager oplysninger om planlagte og gennemførte projekter, og da direktoratet i brevet af 27. februar 2003 har oplyst at der i år 2003 kun vil blive udført projekter som af bygningsmæssige eller sikkerhedsmæssige årsager skønnes uopsættelige, foretager jeg mig ikke mere vedrørende spørgsmålet om opførelse af en ny idrætshal i denne sag, bortset fra at notere mig at projektet er opført på direktoratets liste over kommende projekter. Jeg henviser i øvrigt til pkt. 2.3.

Jeg går ud fra at det som direktoratet i brevet af 27. februar 2003 i min sag om bygningsanalysen generelt har oplyst om anvendelse af midler i år 2003, også omfatter de overvejelser som er nævnt i direktoratets brev af 20. januar 2003 om ombygning af produktionskøkkenet. Jeg går med andre ord ud fra at disse overvejelser er afsluttet, men jeg beder dog direktoratet om at oplyse om denne forståelse er korrekt. Selv om jeg modtager underretning i den nævnte egen drift-sag, beder jeg tillige direktoratet om i inspektionssagen at underrette mig om hvad der videre sker med hensyn til spørgsmålet om ombygning af køkkenet.

Blandt de bilag som jeg modtog fra fængslet forud for inspektionen, er et brev som fængslet den 20. januar 2003 – dvs. kort tid før inspektionen – sendte til Direktoratet for Kriminalforsorgen om fængslets drifts- og vedligeholdelsesplan i perioden 2003 til 2008. Planen omfatter såvel udvendig som indvendig vedligeholdelse, herunder nagelfast inventar og hårde hvidevarer. Planen er udarbejdet på grundlag af fængslets resultatkontrakt (af 22. marts 2002) der forpligtede fængslet til at udarbejde en sådan plan. Ifølge resultatkontrakten skal fængslet af sine bevilninger afsætte de fornødne midler til at sikre en forsvarlig vedligeholdelse af fængslets bygningsmasse, og drifts- og vedligeholdelsesplanen skal ifølge resultatkontrakten sikre en optimal prioritering af fremtidige vedligeholdelsesmidler.

De udvendige vedligeholdelsesopgaver som ifølge planen skal udføres i år 2003, er anslået til et samlet beløb af knap 1 million kr. For så vidt angår den indvendige vedligeholdelse (som ikke omfatter møblement, bortset fra nagelfast inventar) er beløbet anslået til godt 1,1 millioner kr.

2.2. Belægningsafdelingerne

Der er tre almindelige fællesskabsafdelinger (afdeling B, C og F), en halvåben afdeling (afdeling D) og en narkofri kontraktafdeling (afdeling H). Herudover er der en syge- og isolationsafdeling (afdeling EM). De almindelige fællesskabsafdelinger og den halvåbne afdeling er opdelt i to afdelinger, benævnt henholdsvis øst og vest for så vidt angår de almindelige afdelinger og nord og syd for så vidt angår den halvåbne afdeling. Afdeling B øst, F vest, D syd, H og EM blev besigtiget.

2.2.1. Afdeling B

Indgangen til afdeling B findes midt i bygningen der som flere af de andre afdelinger har facon som en hestesko. Via en gang kommer man ind i et personaleområde med bl.a. skriveborde, en disk, kontorer til forsorg mv., mødelokale og køkken. Herfra fører to gange til afdeling øst og vest. Indgangs- og personaleområdet fremtræder nyistandsat og pænt. Det blev oplyst at området er istandsat og indrettet af indsatte og ansatte i fællesskab i år 2000. Lamperne i loftet er ligeledes af nyere dato og giver et behageligt indirekte lys. Området er udsmykket med grønne planter.

Gangene på afdeling B øst er malet i forskellige farver og flot dekoreret med tegneseriefigurer, dyr, blomster og lignende. Gangene bliver oplyst af lysstofrør, og der er opsat opslagstavler med forskellig information.

Stuerne:

Efter mit valg blev stue 3 besigtiget. Stuen er ca. 6,5 m² og møbleret med kriminalforsorgens standardudstyr og et lille køleskab (som findes på alle stuer). Der er en lille håndvask med en hylde og et spejl over. På væggen hænger en opslagstavle hvorpå der er skrevet med sprittusch. Tapetet er meget slidt og huller, og der er skrevet forskellige ukvemsord og navne. Stuen fremtrådte slidt, men madrassen på sengen var dog i en pæn stand.

Toilet og bad:

Der er et rum med tre toiletter. På gulvet og væggene er der brunlige fliser. Døren til det ene toilet manglede, og på dette toilet var der heller ikke noget toiletbræt. Der var huller i alle tre døre til de øvrige toiletter (formentlig efter spark eller lignende). Der var skrevet overalt på de tre døre. Over for toiletterne er der tre håndvaske med spejle over. Rummet er oplyst af loftslamper hvor afskærmningen af pæren manglede. Den ene af lamperne virkede ikke. Lamper, udsug og røgmelder i loftet var beskidt.

Baderummet er indrettet i et andet rum, ligeledes med brune fliser på gulvet og væggene. Der er tre brusere i den venstre side af rummet. Bru-seafsnittet (såvel vandrørene som fliserne på gulvet og væggene) var meget snavset og tilkalket. Foran brusere hang et mørkerødt forhæng der ligeledes var snavset og tilkalket. De tre brusere er ikke indbyrdes adskilt, f.eks. med en skillevæg eller et forhæng.

Fængslet har i sin udtalelse af 28. maj 2003 oplyst at skillevægge er indkøbt.

Jeg har noteret mig denne oplysning. Jeg går ud fra at fængslet samtidig har undersøgt om der manglede adskillelse på baderum på andre afdelinger, og at det ikke er tilfældet.

Der var renevæske i portionsflasker i rummet, men ingen vejledning i brugen heraf. Ved min besigtigelse senere af andre afdelinger blev det konstateret at der også disse steder var renevæske, men ingen vejledning, jf. nedenfor.

Direktoratet har udsendt skrivelser om (forsøgs)ordningen med udlevering af renevæske. I skrivelse af 3. oktober 2000 (hvormed forsøgsordningen blev gjort permanent) anførte direktoratet bl.a. at det er en forudsætning ”at renevæske og vejledning er frit tilgængeligt for de indsatte”. (Denne forudsætning kan imødekommes ved en ordning hvorefter renevæsken frit kan afhentes hos sundhedspersonalet, såfremt der lokalt kan opnås enighed om at en sådan ordning er hensigtsmæssig). Vejledningen skal således være placeret samme sted (eller udleveres sammen med renevæsken).

Jeg henstiller på denne baggrund at vejledninger i brugen af renevæske gøres tilgængelige sammen med renevæsken på alle afdelinger, bortset fra afdeling H. Jeg beder om underretning om hvad der videre sker vedrørende dette forhold.

I den venstre side af rummet står afdelingens vaskemaskine og tørretumbler. Ved siden af står der et bord og en bänk, og ovenover hænger en reol der fungerer som depot med ekstra shampoo mv. I midten af rummet hænger en tørresnor.

Opholds- og fritidsrum:

Spisestuen er malet lysegrøn, og rundt om dørene er der malet hvide border. På væggene er der malet forskellige lyseblå mønstre. Malermæssigt fremstod rummet pænt og velholdt, men der var rodet og beskidt. Rum-

met er udstyret med ældre borde og stole i træ. Det blev under besigtigelsen af rummet oplyst at det ikke benyttes særlig meget.

Væggene i de indsattes opholdsstue er hullede, og der sidder rawlplugs i nogle af hullerne. Der er gardiner ved vinduerne. Et af gardinerne var dog delvist revet ned. Rummet er møbleret med to sofaer med tilhørende sofaborde og fire stole. Op ad den ene væg står en skænk hvori der findes bøger og spil. Æskerne til spillene var ødelagte hvilket gjorde at spillene var blandet sammen, og at skænken så meget rodet ud. Rummet er endvidere udstyret med tv, video og dvd. Det blev oplyst at fængslet har parabol med forstærker, og at der er syv kanaler at vælge imellem. Der er et billardbord og en dartskeive, og rummet er udsmykket med mange grønne planter og billeder på væggene. Over det ene vindue var der klistret avis-papir fast. Afdelingen oplyste at der havde siddet en ventilationskanal som nogle af de indsatte havde fjernet. De indsatte havde herefter opsat avis-papir for at undgå træk fra det åbne hul i væggen. Der var i øvrigt ryddeligt i opholdsstuen.

Køkken:

Køkkenet er udstyret med stålborde og to vaske. Der er otte kogeplader fordelt på fire apparater som er placeret på et stålbord i midten af lokalet. Oven over hænger en stor rød emhætte. Under bordet med kogeplader er der en åben hylde som bruges til gryder og pander. I det ene hjørne af køkkenet er der to ovne der er placeret på en bordplade. Dette giver en fornuftig arbejds-højde. Over den del af køkkenbordet der ikke er placeret foran vinduerne, hænger der åbne skabe (lågerne er taget af) som bl.a. indeholdt forskellige konservesdåser. Skabene er af ældre dato. Der er endvidere et mindre køleskab. Køkkenet (især bordpladen) fremstod snavset, og der stod snavsede gryder og bradepander som formentlig havde været brugt til aftensmaden den foregående dag. Det blev oplyst at køkkenet

blev etableret i begyndelsen af 1990'erne, og at der siden kun er sket almindelig vedligeholdelse.

Depot mv.:

På afdelingen findes et rum der tidligere har været de indsattes fællesrum, men som nu bruges som depot. Rummet er udstyret med et bordtennisbord og en kummefryser. Det bruges til opbevaring af en støvsuger og forskellige rengøringsmidler. Rummet bærer præg af den tidligere anvendelse, og der var snavset og rodet.

I et rum på afdelingen er der skabt således at hver indsat har et aflåseligt skab til sit arbejdstøj.

Der er tillige to telefonbokse – den ene kun til modtagne opkald.

Til afdelingen er endvidere knyttet et udeareal der for en mindre del vedkommende er belagt med fliser. På den øvrige del af arealet findes en noget ujævn græsplæne og en tørresnor.

Bortset fra personaleafsnittet fremtrådte afdelingen generelt nedslidt. Det gælder også møblementets standard. Der var endvidere beskidt flere steder.

2.2.2. Afdeling F

En meget slidt trappe fører til indgangen til afdeling F. Meget af pudset på siden af trappen er slidt af eller revnet. På trappetrinene er nogle af fliserne knækket mens andre mangler helt. Fængslet har i skrivelsen af 28. maj 2003 oplyst at trappen er istandsat i 2003.

Væggene på gangen ved indgangsdøren er malet lysegrønne og -blå, og herpå er der malet forskellige tegneseriefigurer.

Afdeling F vest blev som nævnt besigtiget. Det blev oplyst at det er den afdeling i fængslet der er i dårligst vedligeholdelsesmæssig stand.

Væggene på afdelingens gange er malet i forskellige farver. På nogle af gangene er der malet borter i kontrastfarver rundt om døre og vinduer, og nogle steder er der malet forskellige mønstre. Der er opsat opslagstavler med informationer til de indsatte, og der står også grønne planter. De steder hvor der er malet mønstre eller borter, fremstår gangene flotte. På de gange der ikke er udsmykket på denne måde, har de indsatte opsat plakater. Gangene er oplyst af lysstofrør, og langs alle lofterne er der træpaneler (kasser til ledninger). Gulvene er belagt med linoleum.

Stuerne:

Stue 28 blev besigtiget efter mit valg. Stuen er ca. 6,7 m². Den er møbleret med en seng (hvorpå den indsatte havde sin egen madras), et natbord, en hylde og en stol (kriminalforsorgens standardudstyr). Skabet der hører til stuen, var afmonteret og lagt ned således at det fungerede som bord. Den indsatte der boede på stuen, oplyste at stuen var indrettet sådan da han ankom. Der var et tydeligt omrids af skabet på væggen der hvor det stod tidligere. Sengen stod på tværs af rummet foran vinduet. Denne indretning gjorde at den ryghynde der er monteret på væggen (normalt over sengen), ikke længere tjente noget formål. Til højre for døren er en lille vask med koldt og varmt vand og ovenover en hylde og et spejl. Der er fliser på væggen over vasken. Bag døren er der en knagerække. På væggen sidder en opslagstavle (ligeledes standardudstyr) hvorpå den indsatte havde opsat personlige billeder og postkort. Stuen var endvidere af beboeren udstyret med tv, PlayStation og højttalere. Stuen, herunder møbler-

ne, fremstod meget slidt. Væggene bar præg af ikke at være blevet malet længe. Der var mange pletter og som nævnt et stort omrids af skabet. Rummet var beskidt.

Også stue 51 blev besigtiget. Denne stue blev af de indsatte omtalt som ”kosteskabet” idet stuen er lidt mindre end de øvrige (knap 6 m²) og ikke udstyret med håndvask. Stuen er i en malermæssig pæn stand og er møbleret med en seng, et skrivebord, et skab, et lille køleskab, en bogkasse på væggen og en stol hvor polstringen manglede. En indsat havde boet her et par dage, men var nu ved at flytte ind på en anden stue. Det blev oplyst at denne stue bruges som bufferkapacitet.

Toilet og bad:

Der er et rum med fire toiletter og tre håndvaske. På gulvet og væggene er der fliser. Toiletterne, der er af ældre dato, er placeret i båse med grønne skillevægge. Et af rummene manglede en dør. Over vaskene sidder en lampe (lysstofrør). Der er rensesække, men ingen vejledninger i brugen heraf. I rummet er tillige placeret vaskemaskine og tørretumbler.

Baderummet blev ikke besigtiget da det blev benyttet af en af de indsatte på afdelingen under inspektionen. Under mit møde med talsmændene for de almindelige fællesskabsafdelinger oplyste de at dette rum var i en meget ringe vedligeholdelsesmæssige stand.

Køkken:

Køkkenet på afdeling F er indrettet i et relativt stort rum. Køkkenelementerne, der er lyse, er meget utidssvarende. Køkkenet er indrettet med stålborde, otte kogeplader og to ovne der var meget snavsede. Køkkenet er i det hele indrettet ligesom køkkenet på afdeling B øst.

I et andet rum er der indrettet et lille køkken langs den ene væg, og der er borde og stole. Det blev oplyst at dette rum bruges som fællesrum i højere grad end de øvrige opholds- og fritidsrum. Under inspektionen var et antal indsatte ved at lave mad. Køkkenet er, foruden almindelige køkkenskabe og bord, indrettet med et komfur og en stor fryser. Møblerne i rummet er uensartede og meget slidte, f.eks. manglede polstringen på nogle af stolene. Der var skrevet på væggene som ligeledes fremstod slidte.

Opholds- og fritidsrum:

Afdelingens spisesstue er malet lysegul, og panelerne og dørkarmene er malet i kontrastfarver. Væggene trængte til at blive malet. Der er hvide søjler midt i rummet. Møbleringen består af ældre borde og stole af træ af den type hvor stolene kan sættes op under bordene for at lette rengøringen. I den venstre side af rummet på hver side af døren til køkkenet er der skabe (køkkenunderskabe) hvorpå der er monteret bordplader. Der er hvide gardiner. Der er ingen udsmykning i rummet. Spisestuen fremstod kedelig og meget slidt, og både borde, stole og skabe er utidssvarende.

Opholdsstuen er indrettet i et relativt stort rum hvor der er fritliggende bjælker i loftet. Væggene er malet lilla. Der er gardiner. Et af gardinerne var delvist revet ned. Rummet er indrettet med to grå lædersofaer og en tredje sofa hvor ryghynderne manglede. I midten står et sofabord i mørkt træ med kakler. Lædersofaerne og sofabordet var ualmindeligt slidte og ødelagte. Afdelingen oplyste at de indsatte selv havde købt møblerne (brugt). På sofabordet stod et meget stort askebæger der var snavset (om end tømt). Stuen er endvidere udstyret med tv og video – som var noget støvede. Der står også et skab med forskellige spil der ligesom på afdeling B øst er ødelagt. Skabet fremstod således meget rodet. I det ene hjørne af stuen står en lænestol hvor alle hynderne manglede. Der er run-

de loftslamper som i nogle tilfælde manglede afskærmningen. På væggen bag sofaerne var der et stort rundt hul hvor to antenneledninger stak ud. Ved en af stikkontakterne var der lavet (efterladt) en udhuling af væggen. Der stod tomme flasker på gulvet. Rummet var meget tilrøget til trods for at det ikke blev benyttet under inspektionen. Rengøringsstandarder i rummet var ikke god.

Afdelingen råder tillige over et fritidsrum der er udstyret med et bordtennisbord og bordfodboldspil. Rundt omkring står der stole af samme slags som i spisestuen. Op ad den ene væg stod et billardbord der var skilt ad, og et andet sted i rummet lå billardkuglerne. Der er gardiner ved to af rummets syv vinduer. Tre senge var stillet på den lange side op ad væggen, og der var tillige ekstra skabe og køleskabe. Det blev oplyst at fængslet netop havde flyttet den sidste af de indsatte der som følge af overbelægning i fængslet havde haft ophold i rummet. Til højre i rummet står et bord med en reol ovenpå. Heri stod bl.a. en åben flaske rapsolie og nogle ødelagte/meget slidte bøger og tegneserier. Ved siden af reolen hænger en darts-kive på væggen. Rummet var meget snavset og uindbydende, f.eks. lå der cigaretskod på gulvet.

Andet:

Ligesom de øvrige afdelinger er afdelingen udstyret med bl.a. telefonbokse.

Afdelingen, herunder møblementet, fremtrådte generelt meget nedslidt og beskidt.

2.2.3. Den halvåbne afdeling (D)

Den halvåbne afdeling har plads til 22 indsatte fordelt på to lige store afdelinger, nord og syd. Afdelingen blev istandsat i forbindelse med at den

blev taget i brug som halvåben afdeling den 1. maj 2001. Mellem de to afdelinger findes et åbent personaleområde med et lille tekøkken. Dørene mellem personaleområdet og de to afdelinger er låst, og de indsatte har ikke lov til at gå på den anden afdeling. De har dog mulighed for at mødes med de indsatte fra den anden afdeling udenfor. Om aftenen bliver de indsatte låst inde hver for sig, og der er således ro om natten. Dette blev ifølge de ansatte værdsat meget af de indsatte. Der er døgnbemanding på afdelingen.

Afdeling syd som blev besigtiget, er indrettet i en nyere tilbygning og har nymalede (lyserøde) vægge, nyere linoleumsgulv og nedsænkede profilbræddelofter. Gangene oplyses af lysstofrør. På væggene på gangen hænger der opslagstavler.

Stuerne:

Stue 20 blev besigtiget. Den måler 3,20 gange 2 m. Væggene er malet i den samme farve som gangene. Stuen er indrettet med kriminalforsorgens standardudstyr, og der er lyse gardiner. Vasken, spejlet, lampen og fliserne over vasken er nyere end på de øvrige afdelinger. Møblerne er dog af ældre dato. Til trods for de ældre møbler og den i øvrigt ensartede indretning fremstod stuen meget pænere end de øvrige besigtigede.

Talsmændene fra denne afdeling klagede over at der ikke er en hylde over vasken på stuerne på denne afdeling. Under mit møde den 18. februar 2003 med fængselsinspektøren bragte jeg talsmændenes ønske videre til inspektøren.

Jeg beder fængslet om at underrette mig om hvad der måtte være sket i den anledning. (Under min rundgang bemærkede jeg at der på flere af stuerne på de øvrige afdelinger fandtes sådanne hylde).

Toilet:

Der er et rum med to toiletter og to håndvaske med spejle over. Der er hvide fliser på både gulv og vægge, og fliserne går her helt til loftet. De to toiletter er adskilt af hvide skillevægge. Rummet fremstod meget nyt og flot. Der var flydende sæbe, almindelige stofhåndklæder og rensesæbe, men ingen vejledning i brugen heraf.

Til orientering for fængslet kan jeg oplyse at jeg tidligere i forbindelse med inspektion har anbefalet at håndsæbe og håndklæder – af hygiejniske (og sundhedsmæssige) grunde – fjernes og erstattes med sæbedispenser og papirhåndklæder eller andet. Jeg har i den forbindelse bemærket at jeg er opmærksom på at nogle af de indsatte foretrækker håndklæder, men at jeg af de nævnte grunde mener at institutionen må henvise disse indsatte til at medbringe og anvende deres eget håndklæde. Jeg er bekendt med at Direktoratet for Kriminalforsorgen den 26. marts 2003 har udsendt en generel henstilling til samtlige kriminalforsorgens institutioner om at udskifte håndsæbe og håndklæder med hhv. flydende håndsæbe og engangshåndklæder eller håndklæderuller.

Jeg går på denne baggrund ud fra at Statsfængslet ved Sdr. Omme har erstattet eller vil erstatte stofhåndklæderne med papirhåndklæder eller håndklæderuller (eller evt. elektriske håndtørre).

Afdelingens baderum blev ikke besigtiget.

Køkken:

For enden af gangen ligger et større åbent køkken-alrum med køkken i den venstre side af rummet og borde og stole i den højre. Køkkenet er indrettet med væsentligt nyere udstyr end de to åbne afdelinger der blev besigtiget, herunder to komfurer med ovne, to emhætter i rustfrit stål, to

store køle-fryseskabe og en kummefryser. Over køkkenbordet er opsat en hylde til gryder, krydderier mv. og en knivmagnet. Ved siden af køle-fryseskabene er et bord med en mikrobølgeovn og overskabe.

Den højre side af rummet er som nævnt indrettet med borde og stole. Møblerne er ældre træmøbler af samme slags som på de øvrige afdelinger.

Opholds- og fritidsrum:

Afdelingens opholdsrum ligger i forlængelse af køkkenet og bruges også til fritidsaktiviteter. Her er sofa, stole og borde og endvidere et bordtennisbord, billardbord og en dartske. Væggene er udsmykket med billeder, og der står potteplanter i vindueskarmene. Rummet er oplyst af nyere, pæne loftslamper der giver et behageligt indirekte lys. Rummet fremstod pænt og ryddeligt.

Andet:

På afdelingen findes et vaskerum med vaskemaskine og tørretumbler. I rummet er der skabe til de indsattes arbejdstøj, og rummet fungerer endvidere som rengøringsdepot.

Via en dør i vaskerummet kommer man ud i en stor have med terrasse der er indhegnet af et nyere plankeværk. Her findes bænke, en grill, et basketballnet og de indsattes urtehave. En stor del af arealet udgøres af en græsplæne, og på den anden side af bygningen er der også en stor græsplæne. Plankeværket er udfærdiget af fængslets produktionsskole og er konstrueret sådan at det falder sammen hvis nogen forsøger at klatre over det.

Denne afdeling fremtrådte generelt i en pæn stand. Selv om meget af møblementet er af ældre dato, er det dog ikke – som på de øvrige besigtigede afdelinger – i afgørende dårlig stand.

2.2.4. Kontraktafdelingen (afdeling H)

Afdelingen ligger i den fjerneste ende af fængslets område, langt fra fængslets øvrige bygninger. Den er indrettet i en ældre murstensbygning i stil med de øvrige bygninger. Afdelingen blev nyistandsat og restaureret i 1997 i forbindelse med at den blev taget i brug som kontraktafdeling (pr. 1. november 1997). På græsset foran bygningen er der en flagstang, og der er opstillet et overvågningskamera. Der er også en parkeringsplads. Foran bygningens modsatte side hvor indgangen befinder sig, er der et mindre flisebelagt område med borde og bænke, en lille fiskedam og en basketbane.

Gangene på afdelingen er malet i gule og orange farver i tre brede vandrette striber. Der er opsat nyere magnet-opslagstavler med information til de indsatte, herunder en aktivitetskalender. Gangene er oplyst af lysstofrør. På selve belægningsgangen er der ingen udsmykning på væggene. Det blev oplyst at afdelingen overvejer at male motiver direkte på væggen. Gulvet er belagt med linoleum. Gangene fremstår temmelig mørke og ikke særligt indbydende.

Jeg beder fængslet om at oplyse om resultatet af overvejelserne om at udsmykke gangene med motiver malet direkte på væggen.

Jeg beder tillige fængslet om at overveje at gøre gangene mere lyse og venlige og meddele mig resultatet af disse overvejelser.

Ved dørene til de indsattes stuer er der opsat navneskilte, i et tilfælde var dog alene anført fornavn på den indsatte. Det blev oplyst at navneskiltene ikke er påbudt.

Som jeg nævnte under inspektionen, giver det forhold at de indsattes fulde navne fremgår af navneskilte på dørene, anledning til overvejelser med hensyn til anonymitet, navnlig under hensyn til at denne afdeling er åben for besøgende. Efter min opfattelse er en sådan skiltning således betænkelig. Da jeg i sagen vedrørende min inspektion af Fængselsafdelingen Kærshovedgård har bedt om direktoratets bemærkninger til spørgsmålet om anvendelse af navneskilte, foretager jeg mig indtil videre ikke mere vedrørende dette forhold over for Statsfængslet ved Sdr. Omme. Dog bemærker jeg til orientering at jeg i rapporten om min inspektion af Fængselsafdelingen Kærshovedgård, foranlediget af spørgsmål herom fra fængslet under den afsluttende samtale hvor anvendelsen af dørskilte blev drøftet, har udtalt at jeg ingen bemærkninger har til at fængslet anvender fornavn og forbogstav på efternavnet medmindre det (undtagelsesvist) ikke sikrer anonymitet.

Stuerne:

Stue 6 blev besigtiget. Rummet er 3,20 gange 2 m. Tapetet er meget slidt og er flere steder revnet. Stuen er møbleret med kriminalforsorgens standardudstyr. På dørens inderside er opsat en knagerække og på væggen bag døren en radiator. Der lå ledninger på gulvet. Stuen fremtrådte meget slidt, men beboeren havde gjort den hyggelig med grønne planter, sengetæppe, dug på bordet og nips i vindueskarmen.

Toilet og bad:

Baderummet er inddelt i to. Den forreste del af rummet er indrettet som vaskerum med vaskemaskine og tørretumbler. Her er også fire håndvaske. Gulvet er belagt med små mosaikfliser, og der er hvide fliser på væggene. Nogle af vægfliserne var revnet, og andre manglede helt.

Den bageste del af rummet er indrettet med tre brusere adskilt af skille-vægge. Foran hver bruser kan der trækkes et mørkeblåt forhæng. Her er gulvet belagt med lysebrune fliser, og der er hvide fliser på væggene. Rummet (som helhed) fremstod lidt slidt og snavset, særligt pga. de ødelagte fliser og tilkalkning i bruseområderne.

Toiletrummet blev ikke besigtiget.

Køkken:

Køkkenet er indrettet i forlængelse af spisestuen (jf. nedenfor). I lighed med fængslets øvrige køkkener er også dette indrettet med stålborde langs den ene væg (foran vinduerne). På væggen over køkkenbordet er der hvide fliser. I midten af rummet står et stålbord med otte kogeplader fordelt på fire apparater og hylder til gryder og pander nedenunder. I et af hjørnerne står to ovne. På væggene hænger skabe til madvarer. Køkkenet fremstod ryddeligt og rent.

Opholds- og fællesrum:

Spisestuen er malet i en varm gul farve. Den er møbleret med nyere borde og stole i træ som fremtræder pæne og velholdte. Der er opsat hylder på væggen, og der er et bord med et (meget) stort tv. Der hænger nyere pæne gardiner (af en anden type end fængslets øvrige). Der er billardkøer og -tavle.

De indsattes opholdsstue er indrettet med tre sofaer og tre mindre sofa-borde af træ. Der er endvidere et antal stole med hynder. På gulvet er et nyere blå gulvtæppe som giver rummet en hyggelig atmosfære. I rummet findes også et stort tv, video og stereoanlæg. På de lyse vægge hænger der forskellige billeder, og i det ene hjørne står et akvarium med lys i. Over sofabordene hænger en del hvide lamper, og der står pottedplanter i

vindueskarmene. Rummet fremstod pænt og ryddeligt. Rummet har en forholdsvis ringe størrelse og forekommer derfor overfyldt når alle de indsatte på gangen samles der.

På afdelingen findes et mødelokale. Gulvet i lokalet er belagt med et blått gulvtæppe af samme slags som i opholdsstuen. Rummet er møbleret med en række mindre borde af lyst træ der er sat sammen til et stort bord. Hertil er der stole der er betrukket med blått stof. Såvel stole som borde fremstår flotte og nye. I et hjørne står en reol med bøger og legetøj til børn samt en høj stol. For enden af rummet (og bordet) står en overheadprojektor, og på væggen er der monteret et whiteboard. Over bordet hænger en nyere lampe med lysstofrør. Væggene er udsmykket, bl.a. med mange personlige fotos og artikler der er indrammet. Der er også en skifteramme med NA's (Narcotics Anonymous') motto. Et skilt oplyser at mødelokalet er røgfrit. Rummet er senest renoveret i 1997, men det fremtrådte nyistandsat. Såvel indretningsmæssigt som malermæssigt fremstod rummet meget flot, og der var rent og ryddeligt.

En del af afdelingen består af en ny tilbygning. Her er loftet udført i lyse profilbrædder og sænket. Der er nyere blått linoleumsgulv der fremstår pænt og rent. På gangene er væggene malet gule.

I tilbygningen findes de indsattes aktivitetsrum. Her er væggene malet i en frisk rød farve. I loftet sidder nyere lamper med lysstofrør. Rummet er udstyret med et nyt bordtennisbord, en dartskive og med skabe der kan låses med hængelås. Under inspektionen stod der to tørrestativer med vasketøj i rummet. Afdelingens ledelse oplyste at de indsatte nogle gange foretrak at tørre deres tøj på denne måde frem for i afdelingens tørretumbler idet ikke alt tøj tåler at blive tørretumblet.

Afdelingens indsatte modtager ikke undervisning sammen med fængslets øvrige indsatte, og afdelingen har derfor sit eget undervisningslokale. Lokalet er udstyret med fire pc'er. Der er seks borde der var samlet i midten af lokalet, og seks kontorstole. I den ene side af rummet er der fire kvadratiske tavler, og oven over er der tavlelys og landkort. I den modsatte side af lokalet er der et langt bord med skabe under og over. Rummet fremstod pænt, men pladsen forekom lidt trang.

Afdelingen har også sit eget værksted. Her laver de indsatte bl.a. havemøbler og fuglehuse. Værkstedet er udstyret med værktøj og en række maskiner, bl.a. en stor støvsuger til at suge savsmuld op med. Der var en del larm på tidspunktet for inspektionen. Værkstedet fremstod endvidere meget rodet. På grund af mængden af maskiner virkede værkstedet en smule trangt.

Via en dør i værkstedet kommer man ind i afdelingens motionsrum der bl.a. er udstyret med håndvægte, kondicykel og forskellige motionsmaskiner til f.eks. at træne løft. Rummet er oplyst af lysstofrør, og der er spejle på væggene. Udstyret er af ældre dato, og mængden af udstyr får det i forvejen lille rum til at virke meget trangt. Rummet bar præg af at de indsatte skal gennem værkstedet for at benytte det idet man let kommer til at træde savsmuld fra værkstedet ind i motionsrummet. På væggen hænger et træningsprogram på svensk. Det blev oplyst at afdelingen er omfattet af forsøgsordningen med ”green card” som er beskrevet nærmere under pkt. 3.2.

Idet jeg i øvrigt henviser til det oplyste om denne ordning under dette punkt, beder jeg fængslet om at oplyse om der (altid) er uddannede instruktører til stede når de indsatte anvender motionsrummet på denne afdeling. I benægtende fald beder jeg fængslet om at oplyse hvorvidt det opsatte træningsprogram også indeholder vejledning i brugen af motionsredskaberne i rummet. Jeg bemærker

i den forbindelse at jeg – som anført under pkt. 2.3. – er bekendt med at Direktoratet for Kriminalforsorgen den 26. marts 2003 har udsendt en henstilling til samtlige kriminalforsorgens institutioner om at sikre at der er opsat vejledning i brugen af motionsredskaber. Hvis træningsprogrammet ikke tillige indeholder vejledning i brugen af redskaberne, går jeg derfor ud fra at fængslet har opsat eller vil opsætte en sådan vejledning (hvis der ikke altid er uddannede instruktører til stede). Jeg beder tillige fængslet om at overveje at udskifte træningsprogrammet med dansk udgave hvis det er muligt og underrette mig om resultatet heraf.

Andet:

På afdelingen findes et urinprøverum med et spejl gennem hvilket personalet kan overvåge afgivelsen af urinprøver. Ved siden af er der et rum til opbevaring af prøverne.

Der er tillige en telefonboks (et telefonrum).

Personalekontoret er udstyret med monitor. Hvis der er bevægelse uden for bygningen, tændes der automatisk lys.

Fællesfaciliteterne på denne afdeling fremtrådte generelt i en pæn vedligeholdelsesmæssig og rengøringsmæssig stand. Den besigtigede stue fremtrådte derimod slidt.

2.2.5. Afdeling EM (syge- og isolationsafdelingen)

Afdeling EM er indrettet i den ene ende af den bygning hvor centralvagten findes. På væggen uden for hver dør sidder en lille tavle hvor det med kridt er angivet om stuen er i brug. På afdelingen er der et lille rum til personalet. Afdelingen råder over 9 isolationsceller, 2 sygeceller og en observationscelle som er lidt større end cellerne på de øvrige belægningsafdelinger.

Stuerne:

Stue 9 blev besigtiget efter mit valg. Til venstre for døren sidder en håndvask med koldt og varmt vand. Oven over er der lyse fliser og på væggen over fliserne sidder en kuppellampe. Stuens møblering udgøres af en seng, et bord og en stol der er af samme type og dato som fængslet øvrige. På væggen sidder en opslagstavle der er malet lyseblå. På væggen bag sengen sad en ødelagt stikkontakt (halvdelen af rammen manglede). Der er skrevet og tegnet med tusch overalt (på fliser, lampe, tavle, vindueskarm, radiator og vægge). Foruden skrift var der cigaretbrændemærker overalt på væggene som trængte til at blive malet. Betrækket på madrassen var snavset. Stuen fremtrådte meget nøgen og trist.

Stue 6 blev også besigtiget efter mit valg. Stuen er i det væsentlige indrettet ligesom stue 9. Også denne stue er præget af forskellige skrevne udtryk på væggene.

Begge sygestuer (stue 4 og 5) blev besigtiget. Stue 4 er udstyret med en sygeseng, et bord, en stol, og en svingarm (til et tv). Der er malet graffiti i loftet og på sygesengen. Stuen fremstod ikke indbydende, og især gulvet var meget snavset.

Stue 5 er ligeledes indrettet med bord og stol samt en sygeseng med gummibetræk på madrassen. Også på denne stue er der skrevet på væggene.

Observationscellen (stue 7) blev også besigtiget. Der er indkig i døren. Stuen er indrettet med en seng med to nyere madrasser med gummibetræk samt et bord og en stol. Alle møblerne er boltet fast i enten væggen eller gulvet. En pære bag en plasticrude oplyser rummet. Vinduet er ikke blændet hvilket gør at der er adgang til dagslys, men samtidig gør det

muligt at kigge ind i (og ud af) cellen. Det blev oplyst at udearealet foran afdelingen tilhører administrationen. Ruden i vinduet er revnet, formentlig på grund af et slag mod ruden. Foran den øverste del af vinduet der kan åbnes udefra, sidder et bredmasket gitter. Det blev oplyst at gitteret var lavet for at forhindre selvmord, og at der var valgt et bredmasket gitter for at øge luftindtaget. Også i loftet er der et gitter med store huller. Det blev oplyst at dette ville falde ned hvis nogen forsøgte at hænge sig i det. Der er et afløb i gulvet og gulvvarme. Der er skrevet på væggene, men kun i meget beskedent omfang i forhold til de øvrige stuer. Det blev oplyst at der altid sker visitation forud for indsættelse i observationscelle (jf. herom under pkt. 11.4.7.).

Selv om udearealet foran observationscellen tilhører fængslets administration, bør det efter min opfattelse overvejes at blænde ruden eller udskifte den med en rude som det ikke er muligt at kigge ind gennem. Jeg beder fængslet om at overveje dette og meddele mig resultatet af disse overvejelser.

*Som jeg nævnte under inspektionen, er hullerne i gitrene så store at i hvert fald det gitter der er monteret foran vinduet, kan udgøre en (vis) fare, derved at hullerne gør det muligt at fastgøre genstande som kan anvendes ved selvmordsforsøg. Som også oplyst under inspektionen har Rigspoliti-
chefen foranlediget udskiftning af gitre (ventilationsriste) der kunne antages at udgøre en sådan risiko i detentionslokaler. Det drejer sig om riste med huller på 7 mm og derover. Da hullerne i gitrene er mere end 7 mm, henstiller jeg til fængslet at foranstalte at i hvert fald gitteret foran vinduet bliver udskiftet med et gitter af en mere finmasket type. Medmindre fængslet samtidig udskifter gitteret i loftet, henstiller jeg til fængslet at sikre sig at gitteret vil falde ned hvis en indsat forsøger at hænge sig fra det ved fastgørelse af genstande i hullerne.*

Jeg beder om underretning om hvad der videre sker i den anledning.

Det blev oplyst at væggene i isolationsafdelingen males efter en plan efter hvilken der males ca. en celle om måneden. Samtlige celler er således malet inden for det seneste års tid.

Det blev endvidere oplyst at der i gennemsnit er 2-3 arbejdsvægende indsatte om dagen på afdelingen, og at de låses inde i arbejdstiden. På inspektionsdagen var der to arbejdsvægende indsatte (og en indsat der var frivilligt udelukket fra fællesskab, samt en indsat der ventede på overførsel). Berusede indsatte anbringes eventuelt i observationscelle (jf. i øvrigt pkt. 11.4.3.).

Toilet og bad:

Der er to toiletter på afdelingen. Det ene findes i et forrum til observationscellen. Her er der bl.a. en håndvask. Nogle beslag antyder at der en gang har siddet et spejl over vasken. Toilettet var temmelig snavset.

Det andet toilet findes i et mindre rum. Der er endvidere en håndvask. Toilettet er gammelt og snavset, og vinduet i rummet er revnet.

Baderummet ligger over for personalestuen. Foruden en bruser er der opsat en hylde til shampoo mv. Der er ikke noget forhæng. Rummet var meget fugtigt og havde tydeligvis været brugt for nylig.

Uanset det oplyste om at stuerne males en gang om året, fremtrådte afdelingen nedslidt. Da stuerne males en gang om året, foretager jeg mig dog ikke mere vedrørende spørgsmålet om malermæssig vedligeholdelse.

Møblementet på denne afdeling var – som så mange andre steder i fængslet – i en dårlig stand. Rengøringsstandarden var endvidere ikke god.

Det fremgår af en meddelelse af 20. februar 2002 fra fængslet om kvartersyge og arbejdsvægrende at den indsatte skal rengøre stuen hver dag efter brug. Jeg går ud fra at personalet på denne afdeling – ligesom på de øvrige afdelinger, jf. pkt. 6.3. – har ansvaret for at der faktisk også gøres ordentligt rent.

Det fremgår endvidere af et referat af et SU-møde den 31. januar 2003 som jeg har modtaget i anden sammenhæng, at fængselsinspektøren opfordrede afdelingerne til at sørge for at gangmændene får ryddet op, gjort rent, hængt gardiner op etc.

Selv om denne opfordring er rettet mod kontrol af gangmændenes arbejde på fællesarealer, går jeg ud fra at personalet på afdeling EM fremover også vil føre en skærpet kontrol med rengøringen på denne afdeling, herunder kontrol med at de kvartersyge og arbejdsvægrende indsatte gør de stuer som de har brugt, (ordentligt) rene efter brug.

Jeg går desuden ud fra at den defekte stikkontakt på stue 9 er eller snarest vil blive repareret.

Endelig går jeg ud fra at fængslet er opmærksom på at stuerne skal være udstyret med et skab hvis de anvendes som opholdsrum for de indsatte, jf. § 1 i cirkulære af 3. maj 1977 om udstyr af indsat-tes opholdsrum mv. og bilag 12 J i den rapport af september 1996 som Direktoratet for Kriminalforsorgen afgav efter direktoratets interne inspektion af Statsfængslet ved Sdr. Omme i december 1995. Jeg kan i tilslutning hertil oplyse at direktoratet i forbindelse med min inspektion af Arresthuset i Sønderborg har erklæret sig enig med mig i at kravet om et skab gælder uanset om der er tale om et kortere eller længerevarende ophold. Jeg går derfor ud fra at stuer der anvendes til straffcelleanbringelse og udelukkelse fra fællesskab, udstyres med et skab.

2.2.6. Sammenfatning vedrørende belægningsafdelingerne

Idet jeg lægger til grund at afdeling B øst og de besigtigede stuer på denne afdeling er repræsentative for standarden som sådan af de almindelige fællesskabsafdelinger, bortset fra afdeling F vest

der er fængslets mest nedslidte afdeling, er det generelle indtryk af de almindelige fællesskabsafdelinger at de er meget nedslidte, og at vedligeholdelsesniveauet er under sædvanlig standard. Det gælder ikke kun de indsattes stuer, men også toilet- og baderum og flere af fællesrummene, herunder køkkener. Afdeling EM var også – trods årlig maling af stuerne – meget nedslidt. Derimod er den halvåbne afdeling og kontraktafdelingen i henholdsvis en god og en rimelig stand, dog er den besigtigede stue på kontraktafdelingen nedslidt. Møblementet er generelt set også i en meget dårlig stand. Efter min opfattelse er der behov for en istandsættelse af de almindelige belægningsafdelinger og udskiftning af meget af møblementet.

Under min afsluttende samtale med fængselsinspektøren nævnte jeg den dårlige vedligeholdelsesmæssige stand af især mange af stuerne og af møblementet. Inspektøren er opmærksom herpå, og oplyste at vedligeholdelsen af fængslet igennem mange år (af sparehensyn) har været holdt på et meget lavt niveau og stort set kun har bestået af lappeløsninger. Det har medført en generel nedslidning af fængslet som således i dag bærer præg af manglende vedligeholdelse gennem en årrække. Da bevillinger ikke gives efter antal kvadratmeter, men ud fra tidligere års forbrug (med en almindelig 3% besparelse), er det svært at bringe fængslet op på et acceptabelt vedligeholdelsesmæssigt niveau. Driftsbudgettet for år 2002 er overskredet meget uden at det kan ses at der er udført væsentlige forbedringer.

Det fremgår af fængslets drifts- og vedligeholdelsesplan for 2003-2008 at der efter planen skal renoveres 63 stuer om året (på alle afdelinger, inklusiv afdeling EM). Renoveringen er anslået til at koste godt 50.000 kr. om året, hvortil kommer vedligeholdelse af nagelfast inventar til anslået 50.000 kr. om året og vedligeholdelse af madrasser til 45.000 kr. om året. Inspektøren oplyste på forespørgsel at det ikke er afdeling F vest der står for skud, selv om den er den mest nedslidte afdeling. Renovering af toi-

let- og baderum på afdeling B (øst og vest) er ifølge vedligeholdelsesplanen prioriteret til at skulle finde sted i år 2003, mens renovering af tilsvarende faciliteter på afdeling F (øst og vest) først er prioriteret til år 2005.

Fængslet har i brevet af 28. maj 2003 oplyst at pengene til renovering af stuerne ikke er udmøntet.

Jeg beder om direktoratets bemærkninger til det som inspektøren har oplyst om utilstrækkelig vedligeholdelse gennem flere år og betydningen heraf. Det bemærkes at jeg er opmærksom på at det i direktoratets inspektionsrapport fra september 1996 bl.a. er anført (s. 2) at fængslet havde bestræbt sig på at vedligeholde belægningsafsnittene, bl.a. med maling, men at de indsattes køkkener dog visse steder bar præg af flere års flittigt brug. Hvis det er muligt, beder jeg i den forbindelse også om at modtage en oversigt over de beløb der har været brugt til vedligeholdelse af fængslet gennem de seneste 10 år, med oplysning om hvorvidt det afviger fra forbruget i sammenlignelige institutioner.

Da afdeling F vest er den mest nedslidte afdeling, beder jeg fængslet om at oplyse hvorfor denne afdeling ikke er prioriteret højere i vedligeholdelsesplanen.

Da møblement ikke indgår i fængslets drifts- og vedligeholdelsesplan, bortset fra nagelfast inventar, beder jeg tillige fængslet om at oplyse nærmere om eventuelle planer for udskiftning af møblement.

Rengøringsstandarder var flere steder heller ikke tilfredsstillende. Det gjaldt ikke kun stuerne, men også flere andre steder, og især på afdeling EM, jf. om denne afdeling pkt. 2.2.5. Jeg har noteret mig at det af det referat af et SU-møde den 31. januar 2003 som er omtalt under dette punkt, fremgår at fængselsinspektøren opfordrede afdelingerne til at sørge for at gangmændene får ryddet op, gjort rent, hængt gardiner op etc. Jeg går ud fra at personalet fremover fører en skærpet kontrol med rengøringen, og at denne kontrol ikke kun omfatter gangmændenes arbejde på fællesarealer, men tillige de enkelte indsattes rengøring af egne stuer.

2.3. Fritidsfaciliteter

I kælderen under afdeling F findes fritidscentret med en lang række faciliteter til de indsatte. Fritidscentret er indrettet i 1999.

Der er et træværksted indrettet med en høvlbænk, forskelligt værktøj og maskiner. Her var pænt og ryddeligt om end især trægulvet bar præg af slid.

Ved siden af er der et syværksted hvor det også er muligt at arbejde med sølv. Rummet er indrettet med borde, skabe og nogle slidte stole hvoraf én manglede ryglænet. Rummet er oplyst af lysstofrør.

Fritidscentret indeholder endvidere et læderværksted og et keramikværksted, sidstnævnte med to keramikovne og borde og stole hvor de indsatte kan støbe og male gipsfigurer. Værkstedet bar præg af flittig brug idet der var meget rodet og snavset på såvel bordene som gulvet. Der er knyttet en butik til værkstedet.

Der er tillige et tegne-/maleværksted som ikke blev besigtiget.

I kælderen findes også lokaler til fængslets fiske- og fodboldklubber. Fiskeklubens lokale er indrettet med bl.a. en sofa, borde og stole. Her findes endvidere en mængde fiskegrej som f.eks. fiskestænger, fluer, snører og waders. Her stod tillige et ældre gaskomfur.

Fodboldklubbens lokale indeholder reoler med støvler, bolde og pokaler. Her var pænt og ryddeligt.

For enden af en gang holder cykelklubben til. Bag et aflåst gitter står syv cykler med tilhørende cykelhelme. I det tilhørende værksted står yderligere ni cykler samt en motionscykel. Her er også skabe og reoler, og på et rør hænger der bøjler med cykelslanger. Værkstedet fremstod en smule rodet.

Fritidscentret råder også over en opholdsstue med pæne møbler, bl.a. en sofa, borde, lænestole og et tv.

På væggene på gangen hænger forskellig udsmykning der giver et hyggeligt indtryk. Væggene var dog enkelte steder præget af indtrængende fugt.

Fritidscentret fremstod pænt på trods af snavs og rod visse steder.

Fritidscentret giver mig ikke anledning til bemærkninger.

I en anden bygning findes kondirummet og gymnastiksalen, også kaldet ”Synagogen”. Bygningen er en ældre, slidt træbygning malet i forskellige farver med mønstre. Foran bygningen findes en asfalteret plads med to basketballnet og to slidte tennisnet.

Gymnastiksalen, som er en gammel teatersal, er ca. 225 m², og der er forholdsvis lavt til loftet. Salen har linoleumsgulv og afmærkede striber i forskellige farver. På tidspunktet for inspektionen blev der spillet indendørs fodbold, og der stod et mål uden net i hver ende af salen. I siderne af salen står der bænke, og der er monteret tre ribber på væggen. På den ene endevæg hænger et stort maleri. På væggen er der endvidere opsat plancher med øvelser. Der var et meget dårligt indeklima i salen under besigtigelsen. Rummet fremstod meget mørkt, dels pga. de mørke trævægge og dels pga. de forholdsvis små lamper i loftet.

På grund af salens størrelse er den ikke velegnet til indendørs fodbold (som dog som nævnt blev spillet på tidspunktet for inspektionen). Lofthøjden sætter også en begrænsning for hvilke former for sport der kan foregå i salen. Selv om der kan spilles badminton, er salen på grund af det lave loft ikke velegnet til (f.eks.) dette spil.

Det fremgår som nævnt af direktoratets brev af 20. januar 2003 at fængslet har søgt om en særbevilling til opførelse af en idrætshal. Ansøgningen er foreløbig optaget på en liste over kommende projekter og vil indgå i direktoratets prioritering for kommende år.

Gymnastiksalen er især udvendig i en meget dårlig stand, og den er utidssvarende. Jeg har noteret mig at det af fængslets drifts- og vedligeholdelsesplan for 2003-2008 fremgår at der skal ske udvendig reovering af salen i 2003, herunder udskiftning af vinduer og døre.

Efter min opfattelse bør et fængsel med så mange indsatte som Statsfængslet ved Sdr. Omme have en sportshal af en rimelig standard. Jeg har, som nævnt under pkt. 2.1., noteret mig det oplyste om at fængslet har søgt om en særbevilling til opførelse af en idrætshal, og at ansøgningen herom vil indgå i direktoratets prioritering for kommende år. Jeg henviser i øvrigt til pkt. 2.1.

Via en dør bagest i salen kommer man ind i kondirummet. Dette indeholder mange maskiner/redskaber, f.eks. vægte, motionscykler og maskiner til styrketræning. På grund af rummets størrelse står redskaberne relativt tæt. Trævæggene er her malet hvide hvilket gør rummet meget lyst i forhold til gymnastiksalen. Også god belysning i form af store lamper, spejle på væggene og højt til loftet er med til at give dette indtryk. Rummet er endvidere udstyret med et stereoanlæg og højttalere. Ligesom i gymnastiksalen er der i kondirummet trods ventilatorer i loftet et meget dårligt indeklima. Der var en kraftig metallisk lugt.

Kondirummet bar præg af flittig brug, men var i en rimelig vedligeholdelsesmæssig stand.

I forbindelse med Direktoratet for Kriminalforsorgens inspektion af fængslet nævnte direktoratet i sin rapport af september 1996 at redskaberne i kondirummet

stod meget tæt og løst, og at fængslet burde overveje om ikke opstillingen kunne indebære risiko for uheld.

Jeg beder fængslet om at oplyse resultatet af disse overvejelser.

Jeg har (i øvrigt) ingen bemærkninger til kondirummet – som også i en analyse som fængslet har udfærdiget i marts 1998 til brug for bygningsanalyzesagen, dengang blev beskrevet som et ”udmærket motions- og vægtløftningscenter”.

Maskinerne er udstyret med påsatte vejledninger i brugen af maskinerne.

Til orientering for fængslet kan jeg oplyse at Direktoratet for Kriminalforsorgen i forbindelse med ombudsmandens inspektion af Statsfængslet i Nyborg har udtalt at ”direktoratet er af den opfattelse at der, i den udstrækning der ikke er uddannede instruktører til stede i træningslokalerne, bør være tydelig og tilgængelig skriftlig information om brugen af træningsredskaberne”. Jeg er endvidere bekendt med at direktoratet den 26. marts 2003 har udsendt en henstilling til samtlige kriminalforsorgens institutioner om at sikre at der er opsat en skriftlig vejledning i brug af redskaber i institutionernes kondirum. Statsfængslet ved Sdr. Omme er som nævnt under pkt. 3.2. omfattet af en forsøgsordning der skal afprøve de anbefalinger som en arbejdsgruppe om indretning og brug af kondilokaler er kommet med. Forsøgsordningen er beskrevet nærmere under dette punkt.

Kontraktafdelingen har eget kondirum. Jeg henviser til omtalen heraf under pkt. 2.2.4.

I kirken er der en café hvor de indsatte kan samles, og kirken anvendes også til forskellige andre fritidsaktiviteter. Kirken og de aktiviteter der kan foregå i kirken, er omtalt nedenfor under pkt. 2.5.4.

På fængslets område findes også en stor udendørs fodboldbane, en håndboldbane, en volleyballbane og en minigolfbane. Disse blev ikke besigtiget.

På de enkelte afdelinger er der fritidsrum med forskellige aktivitetsmuligheder, jf. pkt. 2.2.1. - 2.2.4.

2.4. Arbejdspladser

Fængslet har et stort produktionskøkken hvorfra der leveres mad til arresthuse i Jylland og på Fyn. Køkkenet er indrettet med køle- og fryserum samt forskellige maskiner og apparater. Overordnet set fremstod køkkenet pænt og rent; dog var pakkebåndet og gulvet omkring nogle af maskinerne temmelig snavsede af madrester.

Levnedsmiddelkontrollen (fødevareenheden) besøger køkkenet og har udtalt at der ikke må foregå pakning af madvarer i selve køkkenet som derfor skal udbygges. Der er dog ikke tale om et egentligt påbud, men der er meddelt dispensation indtil videre. Det fremgår som tidligere nævnt af direktoratets brev af 20. januar 2003 at det på dette tidspunkt blev overvejet at ombygge køkkenet.

Jeg henviser til min anmodning om underretning under pkt. 2.1. Jeg beder endvidere fængslet om at sende mig en kopi af brevvekslingen med fødevareenheden i sagen.

Under besigtigelsen af køkkenet blev det oplyst at der nu anvendes mindre plast end tidligere.

Jeg kan til orientering for fængslet oplyse at jeg i forbindelse med et besøg i Statsfængslet i Jyderup over for direktoratet rejste spørgsmålet om mulighederne for reducering af emballageforbruget for så vidt angår den kolde mad. Direktoratet

har i brev af 21. marts 2003 oplyst at direktoratet vil forsøge at rejse de fornødne midler til indkøb af skære- og pakkemaskiner i 2004 således at produktionskøkkenerne i Statsfængslet ved Sdr. Omme og Statsfængslet i Jyderup selv kan stå for pakningen som for tiden udføres af leverandørerne. De maskiner som leverandørerne har, kan ikke pakke pålægget i pakker med flere slags.

Fængslet har endvidere et snedkeri med en del maskiner. Snedkeriet fungerer desuden som lager for de varer der endnu ikke er solgt. Der var yderligere et lager i en anden bygning hvor der bl.a. stod paller med borde og reoler. I tilknytning til snedkeriet er der et lakeringsrum som er udstyret med et udsugningssystem. Såvel snedkeriet som lakeringsrummet fremstod pænt og ryddeligt.

Der er desuden en produktionsskole hvor der arbejdes med træ. Her var relativt ryddeligt om end reolerne var meget rodede. På gulvet stod en kontorstol der manglede ryglænet. Udenfor lå der træstammer, og der stod en sav.

Der er et montageværksted hvor blandt andre indsatte med behov for skånejobs bliver beskæftiget. Her bliver der bl.a. skåret og malet træfigurer, og der laves skibsfender i forskellige størrelser af kork og reb.

Ved siden af montageværkstedet er der et cykel-/metalværksted. Her var meget rodet og snavset, og der lå metalstykker og værktøj mange steder.

Derudover er der et gartneri som består af to store drivhuse.

Fængslet har også skovbrug, landbrug og dyrehold (limousine-kvæg) med tilhørende faciliteter. Stalden blev ikke besigtiget.

Kontraktafdelingen har eget værksted, jf. omtalen heraf under pkt. 2.2.4.

Jeg har ingen bemærkninger til de besigtigede arbejdspladser, bortset fra at jeg har noteret mig at det af fængslets analyse af behov for vedligeholdelse fra marts 1998 fremgår at arbejdsdriftens bygningsmasse er meget vedligeholdelseskrævende.

Jeg beder fængslet om at oplyse om Arbejdstilsynet har haft bemærkninger i forbindelse med besøg på arbejdspladserne.

2.5. Øvrige rum mv.

2.5.1. Besøgsrum

For de indsatte på de almindelige fællesskabsafdelinger afvikles besøg ikke (som på afdeling D og H) på afdelingen, men i en særlig besøgsafdeling. Denne afdeling er indrettet i den ene ende af den bygning der også rummer bl.a. den halvåbne afdeling og lægeværelset. Foran indgangen til besøgsafsnittet er der en græsplæne hvor der står borde og bænke, og en legeplads med sandkasse og gynger. Området er afskærmet af et plankeværk.

Gangen er malet lyseblå, og der hænger billeder på væggene. På gulvet er der et mørkeblåt gulvtæppe, og gangen er oplyst af lysstofrør. Der står en kurv hvor de indsatte/besøgende kan lægge brugt sengetøj. Gangen fremtrådte i meget flot stand.

I den ene ende af afdelingen er der indrettet et mindre køkken der er af nyere dato og i pæn stand. Overfor er der to toiletter med håndvaske. Også disse rum var pæne og rene.

Der er i alt 12 besøgsstuer, og de har forskellige størrelser. Ni af stuerne er beregnet til fire personer, og de sidste tre er familiestuer, hver med plads til syv personer. Alle stuerne er malet i lyse farver. Der er hvide

gardiner og blåt gulvtæppe ligesom på gangen. De små stuer er indrettet med en futonseng, et lille bord og en eller to stole, mens de store stuer er indrettet med hjørnesofaer, sofabord, spisebord med fire stole, lamper og billeder på væggene.

Der er indrettet et legehjørne til besøgende børn. Her er bl.a. et puslebord, tv, legoklodser og gyngeheste.

Hele besøgsafdelingen fremstod nymalet og flot. Møblerne var nyere og velholdte. Der var rent og ryddeligt overalt. På stue 3 var der dog brændt et stort hul i futonmadrassen.

Besøgsafdelingen giver mig ikke anledning til bemærkninger.

Der var ikke kondomer tilgængeligt i rummene. Det blev oplyst at kondomer kan fås af personalet på afdeling EM inden besøget.

Jeg har tidligere udtalt at kondomer efter min opfattelse bør være umiddelbart tilgængelige i besøgslokaler således at de indsatte ikke er nødt til at kontakte personalet for at få kondomer. Fra sagen vedrørende min inspektion af Arresthuset i Sønderborg er jeg endvidere bekendt med at direktoratet den 26. marts 2003 har indskærpet over for samtlige kriminalforsorgens institutioner at der i besøgslokaler bør være umiddelbar adgang til kondomer.

Jeg går på denne baggrund ud fra at fængslet vil sørge for at kondomer er umiddelbart tilgængelige i besøgslokalerne. Jeg anbefaler samtidig at kondomer (og lagner) af diskretionshensyn placeres i et skab eller lignende. Jeg beder om underretning om hvad der sker i anledning af min anbefaling.

2.5.2. Skole og bibliotek

Skolelokalerne er indrettet henholdsvis i forbindelse med arbejdsformidlingen og i en mindre bygning som de indsatte har udsmykket med mosaik lavet af stumper af flasker og tallerkener i flotte farver.

Begge steder er der nymalede hvide og orange vægge med mønstre. Loftet er nedsænket, og der hænger nye hvide lamper der giver et behageligt, indirekte lys. Også el-installationerne er nye. Der er tre undervisningslokaler med i alt 13 computere. Lokalerne er indrettet med nye borde hvor bordpladen kan hæves til en skrå position, med tilhørende stole samt reoler, tavler og forskellige landkort.

I skolebygningen er bl.a. et klaver og en tavle med nodelinjer. Der er et mindre køkken/alrum med borde og stole, tv og en reol med spil.

Fængslet råder over et mindre bibliotek. Ud over lange reoler og hylder med bøger er der fire borde med stole, en pc og et akvarium. Der er et køleskab, og der er mulighed for at lave kaffe og te. Som nævnt under pkt. 3.2. kommer der en gang om ugen en bogbus, og indsatte fra afdeling D og H tager til det lokale bibliotek. Bogudvalget i fængslets bibliotek må ses i denne sammenhæng.

Jeg har ingen bemærkninger til de besigtigede undervisningslokaler og biblioteket.

2.5.3. Lægeværelse

I samme bygning som huser besøgsafsnittet, findes lægeværelset. Det består af to rum i forbindelse med hinanden med to undersøgelsesbrikse. Der er aflåste skabe til medicin og et udstillingsskab med forskellige apoteksvarer. Møblerne og udstyret fremstod gammelt og slidt.

På den gang hvor lægeværelset er placeret, findes også lokaler til tandlægen og psykiateren. Tandlægens klinik blev ikke besigtiget da den var i brug. Det blev oplyst at psykiateren kommer en gang om ugen. Dennes kontor er meget trangt. Det er bl.a. indrettet med et skrivebord og to lænestole overfor.

2.5.4. Kirke

Fængslet har en meget flot kirke der er indrettet i en gammel hestestald og er indviet i 1992. Den er beliggende ca. midt i fængslets område. Væggene er mursten der er vandskurede og herefter malet hvide, og der er fritliggende bjælker som i loftet er malet i forskellige pastelfarver. Kirkerummet er stort og lyst med en hems i hver ende. Inventaret, herunder døbefond, nadverbord og talerstol, er flytbart således at lokalet kan benyttes til andre formål. Døbefond, nadverbord og talerstol er udført i jern og glasmosaik, og der er tillige anvendt glasmosaikplader foran vinduer mv. Altertavlen er udført i sten. Der er blomster i vaser og store grønne planter på gulvet. På 1. sal i den ene ende er der opsat forskellige musikinstrumenter mv. og et meget stort tv. Her foregår forskellige kulturelle aktiviteter. I den anden ende er bl.a. et orgel og tavler med fotos fra renoveringen mv. Der hører tillige et flot våbenhus til kirken, og der er desuden bl.a. et kontor til præsten. Kirkespiret er sat på med helikopter af Flyvevåbnet, og kirkeklokken stammer fra Søværnets materielkommando.

I den ene ende af kirken (i stueplan) er der indrettet café. Der er opsat borde og bænke, og der er en disk, køleskab og fryser mv.

Kirken bruges ikke kun til kirkelige handlinger, men tillige til forskellige arrangementer som f.eks. teater, koncerter mv. Der er plads til ca. 100 mennesker i kirken.

Kirken er blevet til i et samarbejde mellem forskellige myndigheder og privatpersoner med præsten som drivende kraft, og den er opført i samarbejde mellem indsatte og ansatte. Udsmykningen af kirken er sket i et samarbejde mellem indsatte, præsten og et kunsterpar. Det træ der er anvendt, er fra fængslets egen skov. Midlerne til opførelsen af kirken stammer fra forskellige fonde, Kirkeministeriet og Direktoratet for Kriminalforsorgen.

Kirken er som nævnt meget flot. Det gælder såvel indvendigt som udvendigt.

3. Arbejde, fritid, undervisning

3.1. Arbejde mv.

Produktionen i statsfængslet omfatter snedkeri, produktionsskole, produktionskøkken, gartneri, landbrug og skovbrug, jf. pkt. 2.4. De indsatte kan også være beskæftiget i bygningsvæsenet, smedjen, på rengøringsholdet (gangmænd mv.) eller på depotet. Der er endvidere to kirketjenere.

I snedkeriet produceres forskellige møbler, f.eks. borde, til kriminalforsorgen og andre statsinstitutioner. De indsatte deltager i hele produktionsforløbet med at skære spån- og finerplader til, lime finer på spånpladerne, maskinarbejde og lakering og montering af møblerne. På tidspunktet for inspektionen blev der bl.a. fremstillet skuffer til sagsfordelingsreoler som efterfølgende monteres i reolerne i Statsfængslet ved Nr. Snede. Det blev oplyst at det kniber med ordretilgangen til

værkstedet. Snedkeriet i Statsfængslet i Sdr. Omme samarbejder med blandt andre Statsfængslet ved Nr. Snede og Statsfængslet Møgelkær. Direktoratet skaffer ordrer til værkstedet. På værkstedet er der ansat fire funktionærer, og det kan beskæftige seks indsatte.

Produktionsskolen består af et træværksted, et metalværksted og en montageafdeling. Undervisning indgår som en integreret del af beskæftigelsen i P-skolen, og undervisningen foregår ikke altid efter planen, men når interessen er der. I træværkstedet fremstilles mange forskellige produkter, og det er sjældent at der laves flere ens ting. På tidspunktet for inspektionen var de indsatte i færd med at lave et bålhus til en naturbørnehave, og værkstedet viste en model frem som bålhuset blev lavet efter. Værkstedet havde også modtaget bestilling fra lokale spejdere på et halvt samlesæt til et shelter. De indsatte tager selv ud og sætter produkterne op når de er færdige. Det træ der bruges, er (lærke)træ fra fængslets egen skov. Værkstedet er normeret til 15 indsatte.

I metalværkstedet foregår der ikke egentlig produktion, men der sker bl.a. reparation og vedligeholdelse af fængslets (mange) cykler. (Fængslet har røde cykler til brug inden for fængslet og sorte cykler til brug uden for fængslet). Derudover kan der laves beslag til træprodukterne, grillriste mv.

I montageværkstedet foregik der på tidspunktet for inspektionen en produktion af (tov)fendere til skibe. Fængslet har kontakt med Sømmenslutningen af gamle træskibe. Fenderne bliver lavet i forskellige størrelser. Der laves tillige forskellige små monteringsopgaver, som f.eks. samling af trælegetøj som tillige (kan) males i værkstedet. Værkstedet har fem pladser til indsatte med delordination fra læge, som f.eks. kan være indsatte med fysiske handicap.

Ud over værkstederne har P-skolen også en madordning. De indsatte betaler et vist beløb om ugen til en fælles kasse, og for disse penge købes der ind til frokost.

Der udpeges et madhold blandt de indsatte for en periode således at de indsatte skiftes til at lave mad til hinanden. Nogle indsatte er således beskæftiget med madlavning mv.

I produktionskøkkenet laves der mad til arresthusene og fængsler (særlige afdelinger) på Fyn og i Jylland. Kokkeuddannede kan deltage i selve madlavningen, mens andre indsatte primært er beskæftiget med pakning mv. Der arbejdes fem dage om ugen.

Gartneriet har to store drivhuse hvor der dyrkes grønne planter mv. til salg til private. En tidligere produktion af krydderurter er ophørt. Det blev under fremvisningen af gartneriet oplyst at mange indsatte er interesserede i at arbejde i gartneriet. Gartneriet står også for vedligeholdelsen af fængslets grønne områder.

Landbruget består dels af 415 hektar opdyrket jord hvor der dyrkes forskellige kornsorter mv., dels af kvægdrift (limousinekøer). Der er såvel ammekøer som opdræt.

Skovbruget står for vedligeholdelsen af fængslets 350 hektar skov og plantage. Træet fældes og kløves og sælges til private. Skovbruget er ikke rentabelt. Skovbruget kan beskæftige op til 30 indsatte.

Bygningsvæsenet som består af en maler, en murer og en tømrer, står for vedligeholdelsen af fængslet.

I depotet ordnes de indsattes arbejdstøj, herunder fodtøj, som vaskes mv. En del af arbejdet består tillige i at lægge varer til afdelingerne, som f.eks. toiletpapir mv., på plads.

Rengøringsholdet står for rengøring af visse områder i fængslet, f.eks. besøgsrum, fritidsområder og afdelinger.

Det blev ikke oplyst hvor mange indsatte der kan arbejde i henholdsvis køkkenet, gartneriet, landbruget, bygningsvæsenet, på depotet eller på rengøringsholdet, men i fængslets bygningsanalyse af marts 1998 er en oversigt (s. 10) over hvor mange indsatte der kan beskæftiges på de enkelte arbejdspladser, og for de nævnte arbejdspladser drejer det sig om henholdsvis 10, 12, 30, 20, 3 og 9. Jeg går ud fra at der ikke er sket væsentlige ændringer heri.

De indsatte på den halvåbne afdeling kan være beskæftiget bl.a. i køkkenet på afdelingen, i bygningsdriften (rengøring og vedligeholdelse af bygninger og udearealer) eller på skovholdet. De kan også opfylde deres beskæftigelsespligt ved idræt.

Det fremgår af fængslets resultatkontrakt at beskæftigelsesgraden på den halvåbne afdeling skal være på samme niveau som i resten af fængslet. Som dokumentation skulle fængslet indsende oplysninger om gennemsnitligt belæg og antal forbrugte fangeløntimer på undervisning, økonomiarbejde og produktion i perioden januar-november 2002 for henholdsvis den halvåbne afdeling og det øvrige fængsel.

Jeg anmoder fængslet om at oplyse om dette mål er nået.

De indsatte på kontraktafdelingen (afd. H) er beskæftiget på afdelingen. Til afdelingen hører, som oplyst under pkt. 2.2.4., et værksted der producerer forskellige ting i træ, f.eks. havestole, borde/bænkesæt, juletræsfodder, fuglebrætter mv. Der foregår i øvrigt i løbet af dagen forskellige aktiviteter som de indsatte har pligt til at deltage i, jf. også pkt. 3.2. og 9.7. Talsmanden fra denne afdeling oplyste under min samtale med ham at eventuelt overskud fra værkstedsproduktionen skal gå til

at finansiere ture ud af huset (jf. herom pkt. 3.2.). To indsatte er beskæftiget i afdelingens køkken med madlavning til hele afdelingen, og to indsatte er beskæftiget med rengøring af afdelingen. Disse tjansere går på skift mellem de indsatte.

Af et referat af et personalemøde den 6. februar 2003 på denne afdeling som jeg har modtaget i anden sammenhæng, fremgår det at afdelingen manglede beskæftigelse, og at afdelingen ville prøve at tage kontakt til nogle arbejdsgivere.

Jeg anmoder om underretning om hvad der videre er sket i den anledning.

Det blev under den indledende samtale oplyst at det er fængslet selv der indgår aftaler med virksomheder, og disse skal ikke godkendes af Direktoratet for Kriminalforsorgen. Fængslet skal sikre at aftalerne ikke er konkurrenceforvridende.

Fængslet har i alt 34 værk mestre og kan beskæftige 180 indsatte, herunder ved undervisning. Fængslet har en arbejdsformidling hvortil de indsatte bliver indkaldt til en samtale med en ansat dagen efter indsættelsen. Den indsatte orienteres om de beskæftigelsesmuligheder der er, og har mulighed for at fremsætte ønske om hvilken beskæftigelse han ønsker. Placeringen af de indsatte sker ud fra deres ønsker og eventuelle uddannelsesmæssige baggrund. De indsatte beskæftigelsesplaceres hurtigst muligt efter samtalen og skal være beskæftigelsesplaceret inden tre hverdage efter indsættelsen i fængslet. Det er muligt at skifte arbejde senere. Hvis en indsat ønsker at skifte arbejde, taler han først med sin arbejdsleder der så enten kontakter arbejdsformidlingen eller selv tager hånd om sagen.

Alle der ønsker at arbejde, kan således tilbydes arbejde, men det er ikke alle indsatte der er i arbejde eller beskæftiget på anden vis. Der er en del sygdomsmeldinger, men ikke så mange arbejdsvægrenede, formentlig fordi nogle indsatte melder sig syge i stedet for at arbejdsvægre. Fængslets læger og sygeplejersker kan normalt

ikke afvise de indsattes påstande om at de er syge. Der er dog også indsatte som på grund af manglende arbejdserfaring bliver syge af at arbejde, f.eks. kan de få ondt i ryggen.

Flere af de indsatte mangler erfaring i at passe et arbejde. Mange af disse indsatte er modtagere af overførselsindkomster i ”2. generation”. Fængslet gør et stort arbejde for at motivere de indsatte til at arbejde.

Jeg har noteret mig at alle der ønsker det, kan tilbydes et arbejde, og at fængslet gør meget for at motivere de indsatte til at arbejde. Jeg har ingen bemærkninger til det arbejde der tilbydes.

Til orientering for fængslet kan jeg oplyse at jeg er bekendt med at et af direktoratet nedsat beskæftigelsesudvalg har afgivet indstilling den 22. oktober 2002. Udvalgets opgave var at overveje behovet for en tilpasning af beskæftigelsen af bl.a. de indsatte til den udvikling der er sket i samfundet, og til det klientel som kriminalforsorgen modtager. Udvalget skulle komme med forslag til en styrket behandlingsindsats i bredeste forstand over for de indsatte og klienterne inden for områderne uddannelse, arbejde, fritidsaktiviteter, behandlingsprogrammer mv. Jeg har i sagen vedrørende min inspektion af Statsfængslet Renbæk bedt direktoratet om at underrette mig om direktoratets stillingtagen til udvalgets indstilling. Direktoratet har oplyst at direktoratet forventer at have taget stilling til indstillingen i løbet af oktober 2003.

Ved arbejdsvægning placeres de indsatte på afdeling EM indtil de ønsker at arbejde, eller indtil arbejdstids ophør. Det sker af ordens- og sikkerhedsmæssige årsager. Skulle der være flere arbejdsvægrende end der er celler til, vil der kunne placeres to indsatte i hver celle. Der gives ikke bøder til indsatte der arbejdsvægrer.

Indsatte der er sygemeldte, skal opholde sig på deres stuer. Er der mange sygemeldte eller for meget uro på afdelingen, kan sygemeldte indsatte imidlertid efter en konkret vurdering placeres i sygeafdelingen hvor der som tidligere nævnt er to sygestuer. Fængslet oplyste at sygeafdelingerne på fængslerne blev afskaffet i forbindelse med indførelse af AUF, hvilket fængslet beklager.

Det fremgår af fængslets hjemmeside under læge/tandlæge at syge i arbejdstiden skal opholde sig på afdeling E-M.

Jeg går ud fra at denne forkerte oplysning vil blive rettet.

Da sygemeldte indsatte kan have ophold på egen stue i arbejdstiden, beder jeg fængslet om at oplyse hvorfor det samme ikke gør sig gældende for arbejdsvægrende som der efter det oplyste ikke er så mange af. Det bemærkes at jeg er opmærksom på at straffuldbyrdelsesloven som alternativ til ophold i eget opholdsrum hjemler anbringelse af arbejdsvægrende på anvist sted i arbejdstiden (§ 64, stk. 1, nr. 2).

3.2. Fritid

Fritidstilbudene er opdelt i tre hovedområder: hobbybetonede aktiviteter, idrætsaktiviteter og afdelingsbaserede aktiviteter.

De hobbybetonede aktiviteter foregår i fritidscentret (som åbnede i 1999). De indsatte kan her fremstille ting af træ, sølv, læder, gips og keramik. Der er endvidere et tegne/maleværksted (som ikke blev besigtiget under inspektionen). Der er et særligt rum til farvning af læder. Der er tilknyttet en butik hvor de indsatte kan købe de råmaterialer som de skal bruge, og der er et opholdsrum med tv og video samt et køkken.

Nogle af de andre aktiviteter i fængslet foregår i lokaler i fritidscentret. Her er som oplyst under pkt. 2.3. lokaler til fængslets fodboldklub og fiskeklub, men fiskeklubben var dog på tidspunktet for inspektionen ikke aktiv (den medarbejder der stod for den, er ikke længere ansat i fængslet). Fritidscentret råder også over et større antal cykler og har værksted tilknyttet.

Fritidscentret har åbent alle ugens dage, og der er altid personale til stede til at hjælpe de indsatte med arbejdet.

Idrætsaktiviteterne omfatter bl.a. kondicentret (gymnastiksalen eller ”Synagogen” som den kaldes) hvor der kan spilles nogle former for boldspil. I motionsrummet kan de indsatte (der har et green card, jf. herom senere) styrketræne. Fire dage om ugen er der knyttet to instruktører til motionsrummet. Der er tale om to fængselsfunktionærer som er uddannet i samarbejde med Danmarks Idrætsforbund, og som derfor er i stand til at hjælpe de indsatte med at sammensætte et personligt træningsprogram. Der fokuseres på kredsløbstræning og styrketræning. Herudover er der forskellige udendørsaktiviteter som f.eks. boldspil, løb (på fængslets kondisti), minigolf mv., herunder aktiviteter uden for fængslet som f.eks. svømning i Grindsted Svømmehal eller (om sommeren) Sdr. Omme Friluftsbad, løb mv. (med løbegruppen).

Fængslet har som nævnt en fodboldklub. Om sommeren trænes der på fængslets udeareal og om vinteren i idrætshallen i Sdr. Omme. I weekenden spilles der kampe. Det fremgår af fængslets hjemmeside at holdet i 1999 opnåede at blive kredsmestre.

Fængslet har tillige en cykelgruppe der råder over 15 landevejscykler. Der trænes to gange om ugen, og gruppen deltager tillige i cykelløb i området. De indsatte kan vælge mellem et motionshold og et elitehold.

Desuden er der en triatlongruppe som træner fem gange om ugen i svømning (i Billund Svømmehal), løb og cykling. Gruppen deltager i løb mv. i området. En af fængslets kvindelige funktionærer står i spidsen for dette hold. (Hun er omtalt i en artikel i Fængselsfunktionæren, nr. 12/december 2002).

Fængslet har tillige på et område som kaldes Solfryd, anlagt 10 små køkkenhaver som de indsatte vil kunne få rådighed over under deres afsoning. Der er tillige opsat små drivhuse og et hønsehus.

De afdelingsbaserede aktiviteter består bl.a. i bordtennis, billard mv., forskellige brætspil og almindeligt samvær de indsatte imellem. De indsatte har endvidere mulighed for at låne bøger på fængslets bibliotek eller fra bogbussen der kommer en gang om ugen.

I kirken er der desuden en fyraftenscafé som har åbent fra kl. 15 til 17 på hverdage. Her har de indsatte mulighed for samvær på tværs af afdelingerne. (De indsatte må ikke besøge indsatte på andre afdelinger end den de selv bor på, medmindre der (undtagelsesvis) gives tilladelse hertil). Der serveres gratis kaffe og er i øvrigt mulighed for at købe sodavand, is, toast mv. De indsatte har i kirken mulighed for at spille forskellige spil, f.eks. Trivial Pursuit, backgammon mv. Kirken forestår også en række andre arrangementer, f.eks. kulturelle arrangementer, banko mv., og der er tillige et kirkekor der øver i kirken og synger til gudstjenester. Det blev oplyst at aktivitetsniveauet i kirken er højt.

Der er tillige mulighed for edb-undervisning i fritiden.

Det fremgår desuden af en informationsmappe som fængslet har lavet, at skolen står for en række aktiviteter ud over almindelig skolegang, og at fritidsaktiviteterne for de indsatte afholdes i samarbejde med skolen. Af aktiviteter er bl.a. (ud over flere af de ovenfor nævnte) nævnt udflugter og studiekredse.

De indsatte orienteres om de aktiviteter der er i og uden for fængslet, i bladet ”aktiv Fritid” som udkommer en gang om måneden. Opslag om fritidsaktiviteter findes tillige på opslagstavlerne på afdelingerne.

De indsattes benyttelse af nogle af aktiviteterne, som f.eks. løberuten og minigolfbanen, svinger meget.

Fritidstilbudene i fængslet (for de indsatte på de åbne afdelinger) er mange og varierede og giver mig ikke anledning til bemærkninger.

De indsatte på den halvåbne afdeling har mulighed for at benytte fængslets øvrige fritidsfaciliteter på tidspunkter hvor de ikke benyttes af andre. På egen afdeling er der udendørs en have med fliser og græs hvor der er mulighed for at spille basketball mv. Der er tillige en urtehave som det blev oplyst er svært at holde, og borde/bænkesæt. På den anden side af bygningen er der en stor græsplæne. For så vidt angår biblioteksbetjening benytter de indsatte fra denne afdeling ikke bogbussen, men de tager til Sdr. Omme Bibliotek en gang imellem.

Talsmændene på denne afdeling klagede over at der ikke længere blev afviklet kulturudgang. Jeg henviser til pkt. 7.

Jeg har noteret mig at de indsatte på den halvåbne afdeling kan benytte de forskellige aktiviteter i fængslet når de ikke benyttes af andre. Fritidstilbudene til de indsatte på den halvåbne afdeling giver mig (herefter) ikke anledning til bemærkninger.

På kontraktafdelingen er der forskellige lokaler til fritidsaktiviteter, men efter specielle aftaler er der mulighed for at benytte fængslets øvrige faciliteter (på tidspunkter hvor de ikke benyttes af andre), herunder sportsfaciliteterne som benyttes

en gang om ugen. De indsatte på denne afdeling tager meget ud af fængslet med personalet til forskellige aktiviteter, f.eks. i svømmehal (en gang om ugen), på kulturudgange mv. Talsmanden for afdelingen oplyste at der foregår mange aktiviteter uden for fængslet. Ud over svømmehal nævnte han fisketure, ridning (som var en ny aktivitet som de indsatte selv skal betale 50 kr. om ugen for at deltage i) og afspænding. Om sommeren er de indsatte og personalet meget udendørs. På afdelingens udeareal er der mulighed for at spille volleyball, basketball og petanque. Der gives ikke bøder til indsatte der arbejdsvægrer.

Af aktivitetsmuligheder på afdelingen er der bl.a. bordtennis som finder sted i aktivitetsrummet. Dette rum anvendes også til mange andre aktiviteter, herunder familiearrangementer (sommerfester, julefrokoster mv.). Afdelingen har, som tidligere nævnt, sit eget kondirum med træningsredskaber. Som nævnt under pkt. 2.2.4. er denne afdeling omfattet af forsøgsordningen med green card som er beskrevet nedenfor. Skolestuen bruges også i fritiden til småsysler som f.eks. arbejde med gips mv. For så vidt angår biblioteksbetjening benytter de indsatte fra denne afdeling ikke bogbussen, men de tager til Sdr. Omme Bibliotek en gang om ugen.

Jeg har ingen bemærkninger til fritidstilbudene til de indsatte på kontraktafdelingen – der som nævnt i vidt omfang foregår uden for fængslet.

(Spørgsmålet om fritidsaktiviteter er indgået i beskæftigelsesudvalgets arbejde, og jeg har, som nævnt, bedt om at blive underrettet om direktoratets stillingtagen her til i sagen vedrørende min inspektion af Statsfængslet Renbæk).

Det fremgår af fængslets resultatkontrakt at fængslet deltager i en projektgruppe der har til opgave at udvikle et system til måling af fritidsaktiviteterne mht. aktivi-

tet, kvalitet, økonomiske konsekvenser og brugertilfredshed. Projektgruppen skal redegøre for status for gruppens arbejde efter hhv. et halvt og et år.

Jeg beder om underretning om dette arbejde.

Statsfængslet ved Sdr. Omme afprøvede på tidspunktet for inspektionen de anbefalinger som en arbejdsgruppe under Direktoratet for Kriminalforsorgen er kommet med i en indstilling fra marts 2001 om fælles retningslinjer for indretning og brug af kondilokaler. Anti Doping Danmark medvirker i forsøget som begyndte i fængslet den 1. oktober 2002 og skal evalueres efter et halvt år. Jeg har i sagen vedrørende min inspektion af Arresthuset i Herning bedt direktoratet om at underrette mig når direktoratet har evalueret forsøget.

Ordningen indebærer at indsatte der ønsker at benytte motionsrummet, skal have et brugercertifikat (et "green card"). For at få et sådant kort skal de indsatte underskrive en kontrakt der forpligter dem til ikke at indtage dopingmidler og at lade sig teste for doping. Fængslet skal løbende registrere de aktiviteter der foregår i motionsrummet, og det skal herunder fremgå om der i alle åbningstimer har været uddannet personale til stede. Som nævnt tidligere i dette afsnit blev det oplyst under inspektionen at der fire dage om ugen er knyttet to instruktører til motionsrummet (hvorimod tidspunkterne for benyttelse af rummet ikke blev oplyst). Indsatte der afsløres som misbrugere af doping, får inddraget deres tilladelse til at benytte motionsrummet. Forsøget er også nærmere beskrevet i en artikel i Fængselsfunktionæren, nr. 12/december 2002.

3.3. Undervisning

Fængslet råder over en dagskole der kan tilbyde undervisning svarende til en hel uges normalt beskæftigelse. Der kan undervises 10-12 indsatte ad gangen i op til

10. klasse, og der kan tillige tilbydes specialundervisning. På tidspunktet for inspektionen var der et hold med otte indsatte som var delt i tre grupper der arbejdede med hver sit projekt. Der anvendes edb, herunder internet, i undervisningen.

I skolen er der ansat en undervisningsleder og tre faste lærere. Fængslet har tillige et samarbejde med VUC i Grindsted hvor indsatte der har frigang, kan modtage undervisning, og der er også mulighed for at tage forskellige AMU-kurser uden for fængslet. Der er tillige mulighed for at være selvstuderende, ifølge fængslets ”Praktiske oplysninger om ophold i Statsfængslet ved Sdr. Omme” dog kun undtagelsesvist.

I skolen anvendes Forberedende Voksenundervisning (FVU) der omfatter fag som dansk og matematik. FVU-undervisningen består af kurser med afsluttende eksamen (efter 50-60 timers undervisning). Der undervises på fire niveauer i dansk og på to niveauer i matematik. Gennemførelse af denne undervisning kræver efteruddannelse af lærerne som to af fængslets lærere har gennemført.

Der foregår også danskundervisning af udlændinge, men der kan højst være fire indsatte på et hold. Det skyldes at de udenlandske indsatte kan have meget forskellige forudsætninger.

Der foregår tillige undervisning i fængslets produktionsskole.

Det oplyste om undervisning giver mig ikke anledning til bemærkninger, men jeg beder fængslet om at oplyse om fængslet har informationsmateriale til de indsatte om de generelle tilbud om undervisning mv. som fængslet har. Jeg beder tillige fængslet om at oplyse om det der er angivet i direktoratets inspektionsrapport (bilag 10) om at skolen skal beskæftige i alt 30 indsatte, fordelt med 15 i produktionsskolen og 15 i dagskolen, og derudover er forpligtet til at have 10 indsatte i gennemsnit på frigang, fortsat er gældende og i så fald om det kan overholdes i praksis. Jeg beder desuden om oplysning om hvorvidt det sker at der er venteliste, og om der er mulighed for deltidsundervisning.

Jeg beder tillige fængslet om at oplyse nærmere om motivering af indsatte der har ringe skolekunderskaber, til at deltage i undervisning.

4. Lægebetjening mv.

Der er knyttet tre alment praktiserende læger til fængslet. Lægerne er praktiserende læger fra Sdr. Omme og kommer i fængslet tre gange om ugen.

Fængslet har to sygeplejersker ansat. Den ene sygeplejerske er fuldtidsansat og den anden deltidsansat (20 timer om ugen).

Fængslet har tillige en tandlæge og en psykiater tilknyttet som kommer henholdsvis to gange og en gang om ugen.

Det blev under inspektionen oplyst at kun lægerne og sygeplejerskerne har adgang til lægejournalerne der er låst inde på lægeværelset. Medicin opbevares tillige i et aflåst skab.

Jeg beder fængslet om at oplyse om adgangen til lægejournalerne på tidspunkter hvor hverken læge eller sygeplejerske er til stede, og hvor der er brug for journalerne, f.eks. i forbindelse med et vagtlægebesøg.

Den ene sygeplejerske oplyste under inspektionen at der foregår metadonbehandling i fængslet. Hvis en indsat ved indsættelsen har en aftale om nedtrapning, videreføres denne behandling. På forespørgsel oplyste sygeplejersken at der vil kunne gå op til en uge fra en anmodning om lægefremstilling til fremstillingen sker.

Under inspektionen klagede en af de indsatte generelt over læge- og sygeplejerskebetjeningen. Det blev i den forbindelse oplyst at fængslet arbejdede med at oprette et sundhedsudvalg med deltagelse af læge, ledelse og indsatte. De indsatte havde imidlertid ikke vist interesse for at deltage, og inspektøren havde herefter opfordret den indsatte som klagede over betjeningen, til at deltage for de indsatte. I mit svar til den indsatte henviste jeg ham til at forelægge klager for udvalget, ligesom han blev oplyst om muligheden for (herefter) at klage til fængslet og/eller Direktoratet for Kriminalforsorgen. Den indsatte blev tillige orienteret om at klager over den faglige virksomhed kan indbringes for Sundhedsvæsenets Patientklagenævn.

Jeg beder fængslet om at oplyse om sundhedsudvalget er blevet nedsat.

Det fremgår af fængslets ”Praktiske oplysninger om ophold i Statsfængslet ved Sdr. Omme” at det er muligt for den indsatte at få en samtale med sundhedspersonalet uden at der i øvrigt er personale til stede. Det fremgår ikke om ”personale” også omfatter andet sundhedspersonale. Talsmændene for de indsatte på de almindelige fællesskabsafdelinger klagede under min samtale med dem over at det ikke altid kan lade sig gøre at få en samtale med en læge under fire øjne idet lægerne ofte forlanger at sygeplejersken er til stede. Under mit møde den 18. februar 2003 med fængselsinspektøren antog hun umiddelbart at det er rigtigt at det forholder sig sådan, og anførte at det så vidt hun havde forstået skyldes et ønske om at kunne bevidne det passerede. Inspektøren havde drøftet det med lægerne og sagt at de bør have tillid til de indsatte. Af et referat af et lægemøde den 22. januar 2003 som jeg modtog i forbindelse med en af mine samtaler med enkeltindsatte, er det (imidlertid) anført at såvel de indsatte som lægerne har ret til bisidder hvis de ønsker det.

Jeg tilkendegav i mit brev til talsmændene at lægernes krav om at en sygeplejerske deltager, kan have en saglig begrundelse som imidlertid afhænger af de konkrete omstændigheder. Jeg skrev videre at spørgsmålet derfor dårligt egner sig til at blive vurderet generelt, og jeg henviste derfor talsmændene til at rejse spørgsmålet over for ledelsen i konkrete tilfælde hvor indsattes ønske om en samtale under fire øjne afvises. Jeg meddelte at jeg ikke foretog mig mere vedrørende spørgsmålet.

Hvis "personale" i fængslets "Praktiske oplysninger om ophold i Statsfængslet ved Sdr. Omme" ikke omfatter sundhedspersonale, anbefaler jeg at fængslet præciseret dette. Hvis det også omfatter sundhedspersonale, går jeg ud fra at fængslet vil overveje at ændre formuleringen så det svarer til de faktiske forhold i fængslet. Jeg beder om underretning om hvad der sker vedrørende dette spørgsmål.

5. Belægning

5.1. Sammensætning

Fængslet har en kapacitet på 188 indsatte, heraf 22 indsatte på den halvåbne afdeling (afdeling D) og 15 indsatte på kontraktafdelingen (afdeling H).

Fængslet har indimellem overbelægning. I så fald placeres der indsatte i fællesrum. Besøgsafdelingen havde ikke så lang tid før inspektionen været ved at blive inddraget til almindelig belægning ved overbelægning.

Fængslets åbne afdelinger modtager mandlige domfældte fra Vest- og Midtjylland samt fra Storkøbenhavn.

5.2. Stærke/svage indsatte

Spørgsmålet om stærke/svage indsatte blev ikke berørt nærmere under inspektionen. Den halvåbne afdeling som er etableret i fængslet, modtager bl.a. indsatte fra kategorien "lidt stærke".

Jeg går ud fra at fængslet er opmærksom på problemer som følge af forholdet mellem stærke og svage indsatte, herunder eventuelle problemer med afhængighedsforhold på baggrund af handel med euforiserende stoffer. Jeg henviser i øvrigt til pkt. 9.2.

6. Møde med talsmændene for de almindelige fællesskabsafdelinger

Som nævnt i pkt. 1 (indledningen) afsluttede jeg i mit brev af 3. marts 2003 nogle af de spørgsmål som talsmændene rejste under inspektionen. For så vidt angår de spørgsmål der er angivet nedenfor, tilkendegav jeg i dette brev at jeg ville overveje dem nærmere i forbindelse med udarbejdelsen af min rapport om inspektionen.

6.1. Indeklima, udluftning og isolering

Talsmandsgruppen klagede over indeklimaet i fængslets almindelige fællesskabsafdelinger. Dårlig isolering og manglende udluftning resulterer i meget høje temperaturer om sommeren, kulde om vinteren og dårlig luft i afdelingerne hele året.

Talsmandsgruppen oplyste at der på nogle afdelinger er udluftningsanlæg. På de øvrige afdelinger er udluftning kun mulig ved at åbne vinduer. Da vinduerne kun kan åbnes delvist foroven, er afdelingerne ofte præget af dårlig luft som følge af tobaksrøg, os fra madlavning og damp fra badeværelserne.

Under mit møde med fængselsinspektøren den 18. februar 2003 forelagde jeg talsmandsgruppens klage for inspektøren. Inspektøren henviste til at bygningerne er opført i begyndelsen af 1930'erne. Derfor lever bygningerne ikke op til de krav som i dag stilles til nyopført byggeri. Fængslet har fået bygningerne gennemgået med henblik på at undersøge om der gælder bygningsmæssige krav som ikke er overholdt, herunder med hensyn til udluftning og isolering. Konklusionen på disse undersøgelser var at bygningerne lever op til de krav der gælder for sådanne bygninger, dog er der i visse tilfælde givet dispensation fra de gældende regler.

Fængslet ville gerne kunne etablere en bedre mulighed for udluftning, men fængslets økonomi muliggør ikke aktuelt en sådan forbedring.

Jeg har ikke fundet anledning til (selv) at undersøge om bygningerne overholder gældende regler; jeg har noteret mig at fængslet har undersøgt dette og lægger uprøvet fængslets oplysninger om at bygningerne overholder gældende krav, eller at der er meddelt dispensation, til grund. Det gælder ifølge det oplyste også med hensyn til udluftning og isolering.

Jeg har noteret mig at fængslet gerne vil etablere en bedre udluftning, men at fængslets økonomi ikke tillader dette for tiden. Jeg går ud fra at fængslet vil overveje spørgsmålet hvis der økonomisk bliver mulighed for at etablere bedre udluftning.

6.2. El-installationer

Talsmandsgruppen klagede over at el-installationerne i fængslets åbne afdelinger er utilstrækkelige. De indsatte har oplevet at lyset er gået ud i afdelingerne. Dette giver anledning til utryghed da de indsatte herved bliver usikre på om el-installationerne er sikkerhedsmæssigt forsvarlige.

Under mødet med fængselsinspektøren forelagde jeg talsmandsgruppens klage for inspektøren. Inspektøren var ikke bekendt med at el-installationerne skulle være utilstrækkelige. Det var inspektørens antagelse at der kunne have været strømudfald i forbindelse med udført el-arbejde eller forårsaget af overforbrug blandt de indsatte, herunder ved brug af el-kedler og lignende på stuerne. Det er ikke tilladt at have sådanne apparater på stuerne i fængslet, bl.a. af hensyn til el-installationernes kapacitet. (Der er orientering herom i en introduktion som findes på fængslets hjemmeside, og som jeg går ud fra udleveres til de indsatte før eller i hvert fald ved indsættelsen).

El-forsyningen i anstalten er vurderet (bl.a.) i forbindelse med fængslets bygningsanalyse fra marts 1998. Det er heri anført (s. 30-31) at el-kapaciteten på daværende tidspunkt var tilstrækkelig, dog ikke i de enkelte byggeenheder hvor el-tavlerne derfor burde udbygges. Det blev tillige vurderet at ledningsnettet i de enkelte byggeenheder havde en kapacitet der dækkede behovet, og at der skulle ske en udbygning af gruppetafslutningen på belægningsafdelingerne. Det fremgår tillige af analysen at fængslet har planer om energisparetiltag på belægningsafdelingerne (s. 13 og 67) som bygger på et system hvor alle el-installationer automatisk slukkes når den indsatte tager nøgle/hulkort ud af døren til sin stue.

Jeg anmoder fængslet om at oplyse om der er sket en udbygning som angivet i bygningsanalysen, eller om der i øvrigt er ændringer i forhold til det heri oplyste. Jeg går ud fra at fængslet er opmærksom på at købe energibesparende produkter, men jeg henleder alligevel fængslets opmærksomhed på oplysninger som jeg modtog i forbindelse med min inspektion af Arresthuset i Haderslev; arresthuset havde gennemgået strømforbruget i de enkelte celler og blandt andet ved at udskifte el-kedlerne på cellerne fra 1800 watts til 700 watts havde arresthuset fået nedbragt strømforbruget så meget at der ikke længere er problemer med overbelastning. (Jeg er, som det fremgår ovenfor, opmærksom på at de indsatte i Statsfængslet ved Sdr. Omme ikke må have el-kedel mv. på deres stuer – hvad nogle sikkert har alligevel. Som nævnt af inspektøren kan dette være (medvirkende) årsag til eventuelle problemer med elforsyningen på afdelingerne).

6.3. Vedligeholdelsestilstand, rengøring og inventar

Talsmandsgruppen klagede over at fængslets stuer på de åbne afdelinger er i meget dårlig vedligeholdelsesmæssig stand. I forbindelse med modtagelse af nye indsatte oplever de indsatte desuden ofte at stuen er meget beskidt. Også inventaret er i meget ringe forfatning og mangler undertiden delvist på stuerne.

Under mødet med fængselsinspektøren forelagde jeg talsmandsgruppens klage for inspektøren. Inspektøren er bekendt med afdelingernes vedligeholdelsesmæssige tilstand og er enig i at en del af inventaret trænger til udskiftning.

For så vidt angår rengøring af stuer oplyste inspektøren at det påhviler den fraflyttende indsatte at gøre grundigt rent efter sig, men at det er personalets ansvar at sikre at rengøringen også faktisk er udført tilfredsstillende. Personalet skal i den forbindelse også sikre sig at alt standardudstyr er på stuen inden den overtages af en ny indsat. Inspektøren tilkendegav at det muligvis er nødvendigt at indskærpe denne ansvarsfordeling på ny. Det fremgår, som oplyst under pkt. 2.2.5., af et referat af et SU-møde den 31. januar 2003 at fængselsinspektøren opfordrede afdelingerne til at sørge for at gangmændene får ryddet op, gjort rent, hængt gardiner op etc.

Selv om denne opfordring er rettet mod kontrol af gangmændenes arbejde på fællesarealer, går jeg ud fra at personalet er eller vil blive gjort bekendt med talsmændenes klage over utilstrækkelig rengøring ved løsladelse mv., og at personalet fremover er mere opmærksomme på kontrol med at de indsatte gør deres stuer grundigt rene før fraflytning, samt at der ikke mangler inventar.

For så vidt angår vedligeholdelses- og rengøringsstandarder, herunder møblementets stand, henviser jeg til det jeg har anført ovenfor under pkt. 2.2.1., 2.2.2. og 2.2.6.

6.4. Hygiejne i isolationsafdelingen

Talsmandsgruppen klagede over hygiejnen i afdeling EM. Jeg besigtigede senere under min inspektion denne afdeling. Der var generelt beskidt.

Jeg henviser til det anførte under pkt. 2.2.5. om skærpet kontrol med rengøringen på (bl.a.) denne afdeling.

7. Møde med talsmændene for den halvåbne afdeling

Jeg afsluttede i mit brev af 3. marts 2003 til talsmændene for den halvåbne afdeling alle de spørgsmål som de rejste under inspektionen, bortset fra et enkelt som jeg oplyste at jeg ville overveje nærmere i forbindelse med udarbejdelsen af min rapport om inspektionen. Det drejer sig om afvikling af kulturudgange på denne afdeling.

Talsmændene klagede nærmere bestemt over at kulturudgangene på afdelingerne D-syd og D-nord nærmest var indstillet. De ønskede at udgangene blev genoptaget i normalt omfang.

Under mødet med fængselsinspektøren forelagde jeg klagen for inspektøren. Inspektøren oplyste at statsfængslet efter nogle opstramninger på hele kriminalforsorgens område havde afvist nogle bestemte kulturudgange som for luksusprægede. Direktoratet for Kriminalforsorgen havde efterfølgende korrigeret statsfængslets opfattelse, og der vil fremover kunne gives tilladelse til disse kulturudgange.

Jeg beder om fængslets (skriftlige) bemærkninger til klagen over at kulturudgangene nærmest er indstillet. Jeg beder i den forbindelse fængslet om at oplyse hvor ofte der normalt afvikles kulturudgange på denne afdeling, og hvordan de tilrettelægges.

8. Møde med talsmanden for kontraktafdelingen

Jeg afsluttede i mit brev af 3. marts 2003 til talsmanden for kontraktafdelingen alle de spørgsmål som han rejste under inspektionen, bortset fra et enkelt som jeg oplyste at jeg ville overveje nærmere i forbindelse med udarbejdelsen af min rapport om inspektionen. Det drejer sig om aflønning af en arbejdsopgave for indsatte kaldet ”tjansen”.

Talsmanden klagede over at denne arbejdsopgave som består af køkkenrengøring mv., jf. pkt. 3.1., ikke udløser kompetencetillæg som normalt gives efter tre måneders beskæftigelse i samme funktion eller ved kvalificeret faglig baggrund. Talsmanden oplyste at de indsatte på den narkofri afdeling under Statsfængslet i Horsens i modsætning til de indsatte på kontraktafdelingen i Statsfængslet ved Sdr. Omme modtager kompetencetillæg. Han oplyste videre at han havde fået oplyst at beslutningen om at de indsatte ikke skal have kompetencetillæg, var truffet af Direktoratet for Kriminalforsorgen.

Under mødet med fængselsinspektøren forelagde jeg talsmandens klage for inspektøren som ikke var bekendt med problemstillingen.

Jeg beder direktoratet om at oplyse om det er korrekt at der er truffet afgørelse af direktoratet om spørgsmålet. I givet fald beder jeg om en kopi af afgørelsen med direktoratets eventuelle supplerende bemærkninger. I benægtende fald beder jeg om fængslets og direktoratets bemærkninger til klagen.

9. Andre forhold

9.1. Forplejning og købmandshandel

Statsfængslet ved Sdr. Omme har selvforplejning, bortset fra på isolationsafdelingen hvor de indsatte får mad fra produktionskøkkenet i fængslet. De fleste indsatte laver mad i grupper. På kontraktafdelingen og på den halvåbne afdeling foregår selvforplejningen kollektivt således at de indsatte og ansatte spiser sammen og planlægger madlavningen sammen. I produktionsskolen spiser de indsatte frokost sammen som tilberedes af nogle af de indsatte i skolen.

Talsmanden på en af afdelingerne oplyste bl.a. at de indsatte hver uge betaler 50 kr. til en fælles kasse. Pengene går til indkøb af kartofler, pasta og ris mv. således at det altid er muligt at lave noget mad. Denne ordning er omtalt i den information

som fængslet har lagt ud på hjemmesiden (med overskriften ”PÅ AFDELINGEN”), og som jeg går ud fra at de indsatte modtager enten før eller ved indsættelsen. Det fremgår heraf tillige at der på hver afdeling er en afdelingskøbmand som fængslet har godkendt til at have et lille udvalg af slik mv. som han sælger af.

Fængslet har en købmandsbutik (som ikke blev besigtiget under inspektionen, men på fængslets hjemmeside er der et billede fra butikken som umiddelbart fremstår som velassorteret). Det blev oplyst at købmandsordningen fungerer godt. Der har indimellem været kritik af priserne som svarer til priserne i den lokale brugs (SuperBrugsen i Sdr. Omme) som står for forretningen i fængslet. En gang om ugen kan en indsat fra hver afdeling tage med i SuperBrugsen og handle for de indsatte på afdelingen. Herved har de indsatte også mulighed for at tjekke at priserne i fængslets butik svarer til priserne i forretningen i Sdr. Omme. De indsatte modtager tilbudsavisen, og kan købe samme tilbud som købmandens øvrige kunder. Butikkens åbningstider fremgår af opslag på afdelingerne, og er ifølge en oversigt som findes i en informationsmappe til personalet, et par timer hver dag, bortset fra søndag.

Af ”Praktiske oplysninger om ophold i Statsfængslet ved Sdr. Omme” fremgår det endvidere at der afholdes regelmæssige møder mellem talsmænd og brugsuddele- ren med henblik på sammensætning af varesortimentet i forretningen i fængslet.

Uden for fængselsbutikkens åbningstider er der mulighed for telefonisk at bestille varer fra forretningen i Sdr. Omme.

De indsatte på kontraktafdelingen og den halvåbne afdeling handler ikke i fængslets butik, men i SuperBrugsen i Sdr. Omme (sammen med personalet).

Det oplyste om købmandsordningen giver mig ikke anledning til bemærkninger.

Af det materiale som jeg modtog forud for inspektionen (lokale regler mv.), fremgår det at fængslet har indgået en aftale med bageren, grillbaren og pizzeriaet i Sdr. Omme om levering af morgenmad og færdigretter.

9.2. Euforiserende stoffer mv.

Spørgsmålet om problemer med stoffer i fængslet blev ikke drøftet nærmere, men det blev oplyst at fængslet kort tid før inspektionen havde fundet et meget stort parti heroin. Det fremgår af fængslets resultatkontrakt at fængslet skulle fortsætte arbejdet med at nedbringe indsmugling, handel og brug af narko, og at fængslet skulle vurdere effekten af indsatsen i år 2002.

Jeg anmoder fængslet om at oplyse hvad arbejdet med at nedbringe anvendelse af stoffer har bestået i. Jeg anmoder tillige om oplysning om resultatet af fængslets vurdering af effekten. Jeg henviser i øvrigt til min anmodning under pkt. 5.2. om oplysning om hvordan fængslet håndterer og eventuelt forebygger problemer med afhængighedsforhold mellem de indsatte på grund af stoffer.

I kriminalforsorgens statistik (2001) er en oversigt over fund af rusmidler i fængsler og arresthuse (s. 53). Det synes ikke heraf at fremgå at der (dengang) skulle være særlige problemer i Statsfængslet ved Sdr. Omme i forhold til de øvrige åbne fængsler (snarere tværtimod).

9.3. Trusler og vold mod personalet

Heller ikke dette spørgsmål blev berørt under inspektionen.

Jeg går ud fra at der ikke er særlige problemer i Statsfængslet ved Sdr. Omme i forhold til sammenlignelige institutioner, og at vold og trusler indberettes til Direktoratet for Kriminalforsorgen efter gældende retningslinjer herom og eventuelt tillige anmeldes til politiet.

9.4. Talsmandsordningen

Hver afdeling har en talsmand og suppleant, og der er tillige valgt en fællestalsmand, jf. nærmere nedenfor.

Efter § 8, stk. 1, i talsmandsbekendtgørelsen (bekendtgørelse nr. 369 af 17. maj 2001 om gennemførelsen af medindflydelse for indsatte i kriminalforsorgens institutioner) **skal** institutionens leder fastsætte regler om gennemførelsen af de indsattes medindflydelse, herunder om nærmere angivne forhold (nr. 1-6). Institutionens leder **kan** desuden fastsætte regler om at talsmænd, herunder en fælles talsmand, ikke skal have adgang til andre afdelinger end den hvor vedkommende er placeret (§ 8, stk. 2). Regler efter stk. 1 og 2 fastsættes efter forhandling med samarbejdsudvalget og på grundlag af drøftelser med talsmændene, jf. stk. 3.

Institutionens leder kan endvidere efter bekendtgørelsens § 4, stk. 3, bestemme at talsmænd på særlige afdelinger for negativt stærke indsatte eller på andre afdelinger der har til formål at afsondre de dér placerede indsatte fra de øvrige indsatte i institutionen, ikke skal have mulighed for kontakt med de øvrige talsmænd, herunder en fælles talsmand i institutionen.

Statsfængslet ved Sdr. Omme har udarbejdet en mappe med lokale regler, praktiske oplysninger og udgangsvejledning (senest rettet den 23. januar 2002) hvori der bl.a. er interne regler for talsmandsvirksomheden. Fængslet har dog henvist til bekendtgørelsens § 7 som grundlag for fastsættelsen af reglerne.

Det fremgår heraf at de indsatte i hver fløj har ret til at vælge en talsmand (jf. § 8, stk. 1, nr. 1). Talsmændene for de almindelige fællesskabsafdelinger indgår i en fælles talsmandsordning, og de kan fra deres midte vælge en fællestalsmand (jf. § 8, stk. 1, nr. 3). De indsatte på kontraktafdelingen og den halvåbne afdeling kan vælge talsmænd der ikke indgår i den fælles talsmandsordning (jf. § 4, stk. 3).

Talsmændene på den halvåbne afdeling og kontraktafdelingen klagede over at de ikke måtte holde møde med i hvert fald fællestalsmanden. Under mit møde med fængselsinspektøren oplyste hun at det var af ordens- og sikkerhedsmæssige årsager at fængslet havde besluttet at talsmændene for kontraktafdelingen og den halvåbne afdeling ikke havde adgang til at mødes med talsmændene på de andre afdelinger i fængslet, herunder fællestalsmanden. Hun oplyste samtidig at det er muligt for talsmændene på afdelingerne H og D at have telefonisk og skriftlig kontakt med fængslets øvrige talsmænd, ligesom der vil kunne aftales møder med ledelse/personale hvor alle talsmænd kan deltage.

Jeg orienterede talsmændene herom og om reglerne i bekendtgørelsens § 4. Under henvisning hertil meddelte jeg at jeg ikke foretog mig mere vedrørende deres klage under dette punkt.

I fængslets regler er tillige regler om hvor ofte der afholdes valg af talsmand (jf. § 8, stk. 1, nr. 2), og proceduren for valg af talsmand og eventuelt fælles talsmand samt om kontrollen med disse valg (nr. 4). Der er ikke regler om hvor ofte der normalt skal ske drøftelse mellem institutionen og talsmændene (nr. 5), men det er alene anført at fløjtalsmanden og afdelingspersonalet kan aftale møder, at møder med deltagelse af talsmændene og fængslets ledelse afholdes når en af parterne begærer det, og at ledelsen afholder ”regelmæssige” møder med fællestalsmanden. Det fremgår således hvorvidt talsmændenes drøftelser skal foregå med institutionens ledelse eller med de medarbejdere der har ansvaret for de indsatte forhold på afdelinger (afdelingsafsnit), værksteder og undervisningshold (nr. 6).

Under det afsluttende møde i fængslet oplyste fængselsinspektøren at fængslet opererer med et to-strengt system, nemlig talsmandsmøder med ledelsen og afdelingsbaserede møder – hvad også fremgår indirekte af fængslets regler. Talsmændene (for de almindelige afdelinger) har hver 14. dag møde med ledelsen hvorunder de orienteres om generelle forhold.

I forbindelse med min inspektion af Statsfængslet Renbæk anmodede jeg direktoratet om en udtalelse om hvorvidt dette fængsels regel om at talsmændene kan anmode om møde med ledelsen (og at anmodningen skal imødekommes medmindre der ikke er gået en måned siden sidste møde, og anmodningen ikke skønnes at indeholde ekstraordinære hastende spørgsmål), var i overensstemmelse med talsmandsbekendtgørelsens § 8, stk. 1, nr. 5, jf. § 1, stk. 2. Af sidstnævnte bestemmelse fremgår det at institutionen ”skal tage initiativ til jævnlige drøftelser med de valgte talsmænd ...”, og efter § 8, stk. 1, nr. 5, skal de regler som institutionen skal fastsætte om gennemførelse af de indsattes medindflydelse, som nævnt, indeholde en bestemmelse om ”hvor ofte der normalt skal ske drøftelser mellem institutionen og talsmændene”.

Direktoratet oplyste at fængslet telefonisk over for direktoratet havde oplyst at det var aftalt med talsmandsgruppen at der afholdes møde mellem ledelsen og talsmændene ca. hver tredje måned. Fængslet oplyste endvidere at det i fængslets regler ville blive indføjet at det tilstræbes at der sker drøftelser mellem institutionen og talsmændene mindst en gang i kvartalet. Direktoratet henholdt sig hertil.

Med den bemærkning at jeg gik ud fra at fængslet ville tage initiativ til drøftelser med talsmændene mindst en gang i kvartalet hvis ikke talsmændene selv fremsatte ønske om sådanne drøftelser, tog jeg det oplyste til efterretning.

Jeg går ud fra at Statsfængslet ved Sdr. Omme i sine regler vil indføje oplysning om hvor ofte der normalt skal ske drøftelser med talsmændene, jf. bekendtgørelsens § 8, stk. 1, nr. 5. Fængslet kan samtidig rette henvisningen i reglerne til § 7 til § 8. Det bemærkes at jeg forstår det anførte i reglerne om at ledelsen afholder regelmæssige møder med fællestalsmanden, sådan at ledelsen tager initiativ til sådanne møder (der som oplyst af inspektøren finder sted hver 14. dag).

9.5. Besøg

Besøg foregår for de indsatte på de almindelige fællesskabsafdelinger i fængslets besøgsafdeling der er beskrevet under pkt. 2.5.1. Som det også fremgår heraf, har besøgsrummene forskellige størrelser således at indsatte der modtager flere gæster på en gang, kan få et af de større rum.

Besøg kan (ifølge afsnittet om praktiske oplysninger i mappen med lokale regler mv.) finde sted mandag og tirsdag fra kl. 16.00 til kl. 20.00 og på de øvrige hverdage fra kl. 15.30 til 20.00. Om lørdagen er der mulighed for besøg fra kl. 8.00 til 20.00 og på søndage mellem kl. 8.00 og 18.00. (Fængslets interne regler om besøg henviser for så vidt angår besøgstiderne til den besøgsvejledning som fængslet har udarbejdet, men den har jeg ikke modtaget en kopi eller et eksemplar af). Foruden i besøgslokalerne må de indsatte og deres besøgende opholde sig på arealet uden for besøgsafdelingen hvor der er borde/bænkesæt og legeredskaber til børn.

Der har været fremsat ønske fra de indsattes side om at besøg kan foregå på stuerne. Det er aftalt at fængslet over en tid foretager afstemninger herom og på grundlag heraf tager stilling til anmodningen.

Jeg beder om oplysning om over hvor lang tid og hvor ofte disse afstemninger skal foregå, samt om underretning om resultatet af fængslets overvejelser i den anledning.

For de indsatte på den halvåbne afdeling og kontraktafdelingen foregår besøg på afdelingen. Besøgstiderne er ikke helt de samme som for de almindelige fællesskabsafdelinger. På den halvåbne afdeling er der mulighed for besøg alle hverdage mellem kl. 16.00 og 20.00, og i weekenden og på helligdage mellem kl. 10.00 og 18.00. Ifølge en folder om kontraktafdelingen som jeg fik udleveret under inspektionen, er besøgstiderne på denne afdeling de samme, bortset fra at der er mulighed for besøg frem til kl. 20.00 om lørdagen.

Jeg henleder fængslets opmærksomhed på at der ikke er fuldstændig identitet mellem oplysningen i nævnte folder og den udførlige skriftlige orientering som jeg tillige modtog, for så vidt besøgstiderne på kontraktafdelingen på søn- og helligdage (begge dele er fra august 2002). Jeg henleder tillige fængslets opmærksomhed på at besøgstiderne i orienteringen om afdelingen på fængslets hjemmeside på hverdage er oplyst til kun at være tirsdag og torsdag. Jeg går ud fra at det vil blive rettet.

En indsat kan maksimalt få besøg af 10 forskellige (på forhånd godkendte) personer. Indsatte har så vidt muligt ret til 8 timers besøg om ugen, men dog således at der forlods kun vil kunne bestilles plads til 4 timers besøg. Der skal bestilles tid til besøg, men uanmeldte besøg kan finde sted i besøgstiden hvis der er plads.

Det er i fængslets lokale regler angivet at afgørelse om besøg meddeles den besøgende skriftligt. I afsnittet om praktiske oplysninger er det anført at både den indsatte og den besøgende vil få meddelelse hvis den der ansøger om besøg, ikke kan godkendes som besøgende. Det er i overensstemmelse med pkt. 9 i Direktoratet for Kriminalforsorgens besøgsvejledning (nr. 81 af 16. maj 2001) hvorefter såvel den indsatte som den der ansøger om besøgstilladelse, er parter i sagen.

Jeg går ud fra at fængslet vil overveje at præcisere det anførte i de lokale regler (som efter ordlyden også omfatter afslag) så det svarer til det der er anført i afsnittet om praktiske oplysninger.

Besøgsafdelingen er uden personaleopsyn, og personalet kan derfor ikke holde øje med besøgende børn. Det blev oplyst at de besøgende i fængslets folder gøres opmærksom på at de har ansvaret for børnene under besøget og f.eks. ikke må lukke børnene ud i fællesrummet alene. At der er børn med til besøg, opfattes ikke som noget problem i det daglige.

Jeg anmoder om en kopi af den folder der udleveres til de besøgende.

Efter pkt. 19 i besøgsvejledningen skal indsatte som får besøg af børn – ligesom den der ledsager barnet – vejledes om vigtigheden af at holde øje med børnene uanset om besøg afvikles i besøgsafdeling eller opholdsafdeling.

Jeg beder fængslet oplyse hvordan denne vejledning af indsatte foregår, og overveje at oplyse om denne opsynspligt i de interne regler. Jeg beder om underretning om resultatet af disse overvejelser.

9.6. Handleplaner

Efter straffuldbyrdelseslovens § 31, stk. 2, skal institutionen i samarbejde med den indsatte snarest efter indsættelse udarbejde en handleplan for strafudståelsen og tiden efter løsladelsen. Denne plan skal jævnligt sammenholdes med den indsattes forhold under strafudståelsen og om nødvendigt søges tilpasset ændringer i disse forhold.

Direktoratet for Kriminalforsorgen har udfærdiget et cirkulære og en vejledning om udarbejdelse af handleplaner (cirkulære nr. 166 af 29. juni 2001 og vejledning nr. 432 af 31. maj 2000).

Jeg modtog under inspektionen to tilfældigt udvalgte handleplaner (som er udarbejdet i fortrykte edb-skemaer til udfyldelse). Jeg har ikke foretaget en egentlig gennemgang af disse planer i lyset af de nævnte retningslinjer.

9.7. Særligt om forholdene på kontraktafdelingen

Fængslets kontraktafdeling (afd. H) blev, som tidligere oplyst, taget i brug som kontraktafdeling den 1. november 1997. Afdelingen er et tilbud til stofmisbrugere der har et behandlingsbehov, og som under afsoningen aktivt vil arbejde for at

komme ud af deres misbrug. Afdelingen ligger for sig selv, og de indsatte på afdelingen har ingen kontakt med de indsatte i resten af fængslet.

Det er således en betingelse for at komme på afdelingen at den indsatte har et konstateret og erkendt misbrug af euforiserende stoffer. Desuden er det en betingelse at den indsatte har en afsoningstid på mindst tre måneder og maksimalt et år, og at den indsatte afleverer to rene urinprøver inden indsættelsen på afdelingen.

Under opholdet på afdelingen forpligter den indsatte sig til **at** afholde sig fra enhver handel med, brug og besiddelse af euforiserende stoffer og ikke lægeordineret medicin, **at** afgive urinprøve efter personalets nærmere bestemmelse (hvilket altid foregår under kontrol af personalet), **at** deltage aktivt i beskæftigelse/undervisning og afdelingens øvrige planlagte aktiviteter, **at** medvirke aktivt i de behandlingstilbud der gives, og **at** overholde de regler og retningslinjer der gælder for afdelingen og fængslet i øvrigt. Det fremgår af den mappe om afdelingen som jeg har fået, at aktivitetspligten omfatter såvel skemalagte som ikke skemalagte fritidsaktiviteter, og at aktivitetspligten bl.a. omfatter projekter.

For at kunne afsone på afdelingen skal den indsatte underskrive en kontrakt hvori den pågældende erklærer sig indforstået med at ville overholde de betingelser der gælder for ophold på afdelingen. Overtrædelse af betingelserne for ophold på afdelingen vil altid medføre konsekvenser. I den mappe som fængslet har udarbejdet om afdelingen, er angivet hvilke reaktioner der kan komme på tale, og i hvilke tilfælde de enkelte reaktioner anvendes.

Indsatte der anmoder om at komme på afdelingen, kommer på besøg og rundvisning på afdelingen og taler med såvel de ansatte som de indsatte. I samråd med de indsatte (ved forelæggelse af indstilling om optagelse/afvisning til udtalelse hos de indsatte) afgøres det herefter om den pågældende er egnet til at afsone på denne afdeling.

Til afdelingen – som modsat de almindelige fællesskabsafdelinger har døgnbehandling – er knyttet en daglig leder, fængselsfunktionærer, socialrådgiver, sekretær, læge, supervisor og projektlærer. Supervisorens opgave er at supervisere fængselsfunktionærerne i forbindelse med trekantssamtaler, jf. herom nedenfor, og supervisoren har ingen behandlingsfunktion i relation til den indsatte. Hvis en indsat skal i psykologbehandling, afgør fængslet hvem der skal foretage denne behandling. Supervisoren er ansat et vist antal timer på afdelingen, men har ellers sit faste arbejde uden for fængslet.

Efter inspektionen er jeg blevet bekendt med at stillingen som supervisor er besluttet nedlagt som et led i udmøntningen af de besparelser som kriminalforsorgen, og dermed også de enkelte institutioner mv., er pålagt. De indsatte og talsmanden på afdelingen har klaget til henholdsvis fængslet og Direktoratet for Kriminalforsorgen, og de ansatte har ligeledes i et brev til Direktoratet for Kriminalforsorgen protesteret mod nedlæggelsen af stillingen og den virkning det har for de indsatte på kontraktafdelingen. Jeg har efter anmodning modtaget underretning om svarene til de indsatte og de ansatte i den anledning. Direktoratet har i breve af 27. maj og 10. juni 2003 til henholdsvis de ansatte og de indsatte anført at direktoratet ikke har fundet anledning til at kritisere fængslets beslutning om at spare udgiften til supervisor på kontraktafdelingen. Direktoratet har navnlig lagt vægt på at fængslet iværksætter et kompetenceudviklingsforløb af personalet på afdelingen der har til formål at kompetenceudvikle personalet i relation til samtalerne med de indsatte på afdelingen således at trekantssamtalerne kan fortsætte. Direktoratet har endvidere lagt afgørende vægt på at fængslet ved årets udgang vil evaluere erfaringerne med at undvære en supervisor. Da det er direktoratets opgave at kvalitetssikre kontraktafdelingerne generelt, har direktoratet bedt fængslet om at kunne deltage i evalueringen.

Jeg har ikke fundet grundlag for at foretage mig mere vedrørende nedlæggelsen af stillingen som supervisor, men jeg beder om underretning om resultatet af den evaluering som vil blive foretaget ved årets udgang.

Det fremgår tillige af et referat fra et personalemøde den 6. februar 2003 som jeg har modtaget i den anden lige nævnte sag, at det som et led i besparelserne er besluttet at indføre cellekald på alle fællesskabsafdelinger, herunder kontraktafdelingen. Af direktoratets brev af 27. maj 2003 til personalet fremgår det at der ikke er taget endeligt stilling til om de indsatte skal låses inde om natten, og at fængslet i det omfang afdelingen har vægtige argumenter herimod, naturligvis vil lade disse argumenter indgå i overvejelserne.

Der afholdes daglige morgenmøder med alle de indsatte på afdelingen. Møderne bruges til planlægning, gennemgang af dagens aktiviteter og gensidig information. Hver 14. dag afholdes der beboermøde. De indsatte deltager tillige i regelmæssige trekantssamtaler som foruden den indsatte og dennes kontaktperson omfatter supervisoren (indtil videre). Første samtale skal finde sted snarest efter ankomsten til afdelingen, og det tilstræbes at der herefter afholdes sådanne samtaler en gang om måneden. Formålet med disse samtaler er at fremme den enkelte indsattes udvikling, trivsel og engagement.

Under rundgangen i afdelingen oplyste personalet at de indsatte tillige deltager i møder med NA (Narcotics Anonymous). Det blev oplyst at de indsatte er forpligtet til at deltage i møder med NA i alt fem gange inden for de første tre måneder og herefter to gange om måneden. I mappen vedrørende afdelingen er det angivet at det forudsættes at de indsatte inden for de første fire uger deltager i sådanne møder mindst tre gange.

De indsatte må ikke færdes uden for afdelingens område uden personaleledelse. Det er dog ifølge det udleverede materiale om afdelingen tilladt efter aftale med personalet at benytte fængslets løberute i tiden mellem kl. 7.00 og 7.30. (Talsmanden på afdelingen som jeg havde samtale med, oplyste at det er tilladt at benytte banen med personaleledelse mellem kl. 6.30 og 7.30).

De indsatte på kontraktafdelingen handler, som nævnt under pkt. 9.1., ikke i fængslets egen købmandsbutik, men i den lokale brugs. Foruden indkøb til madlavning som sker to gange om ugen, tager nogle af de indsatte med personalet til den lokale brugs og handler for alle de indsatte på afdelingen. Derudover tager de på tanken hver dag hvis der er behov for det.

Afdelingen har købt tv og stereoanlæg til alle stuerne, og der er video i opholdsstuen. Besøg foregår som oplyst under pkt. 9.5. på afdelingen, og det kan være såvel på den indsattes egen stue som på afdelingen, men det foregår som oftest på stuen. Der er som regel kun en ad gangen der har besøg.

Det blev endvidere oplyst at den gennemsnitlige opholdstid for de indsatte på afdelingen er mellem 4 og 6 måneder. Ca. 1/3 af de indsatte får tilbagefald. Denne andel svarer til andelen af tilbagefald på behandlingsinstitutioner. De indsatte på afdelingen er typisk lidt ældre end fængslets øvrige indsatte. Gennemsnitsalderen for de indsatte ligger sidst i 20'erne. Det kan undtagelsesvist ske at en indsat der er bortvist fra afdelingen, senere tages tilbage.

Talsmanden for afdelingen oplyste under min samtale med ham at der ikke er venteliste til afdelingen. Han mener at fængslet markedsfører afdelingen dårligt.

Under mit møde den 18. februar 2003 med fængselsinspektøren anførte hun at hun ikke var enig med talsmanden i at afdelingen markedsføres dårligt. Markedsføring sker via personalet både i Statsfængslet ved Sdr. Omme, i andre fængsler

og i arresthusene. Den informationsvirksomhed som udføres af personalet, er efter inspektørens opfattelse tilstrækkeligt effektiv. Jeg meddelte herefter talsmanden at jeg ikke foretog mig mere vedrørende dette forhold.

Jeg anmoder fængslet om at oplyse om der normalt er ledige pladser på afdelingen og i givet fald hvor mange ledige pladser der gennemsnitligt er tale om.

Det oplyste under inspektionen om afdelingen giver mig ikke anledning til bemærkninger.

Under pkt. 17 om kompetencefastlæggelse er det (under overskriften erstatnings-sager) anført at alle sager der ikke ligger på inspektionsplan, ”kan indankes af den indsatte for inspektionen således, at direktoratet først får sagerne forelagt, når inspektionen har haft mulighed for at tage stilling til en eventuel klagesag”.

Jeg gør opmærksom på at fængselsinspektøren er fængslets (øverste) leder, og at det er Direktoratet for Kriminalforsorgen – og ikke fængselsinspektøren/inspektionen – der er klageinstans vedrørende fængslets afgørelser (og sagsbehandling). Hvis fængselsinspektøren/inspektionen tager stilling til en klage fra en indsat over en afgørelse som er truffet efter delegation, er der ikke tale om klagesagsbehandling, men om remonstration. En myndighed kan ikke uden hjemmel pålægge en part at remonstrere en afgørelse før den påklages til klagemyndigheden, men parten kan opfordres til at sende klagen gennem den myndighed der har truffet afgørelse i sagen.

Uanset at det er anført at den indsatte ”kan” (og ikke skal) klage til inspektionen før en eventuel klage til direktoratet, går jeg ud fra at fængslet vil præcisere det anførte i orienteringen i mappen, og jeg foretager mig ikke mere vedrørende dette forhold.

9.8. Særligt om forholdene på den halvåbne afdeling

Den halvåbne afdeling åbnede den 1. maj 2001 og modtager som nævnt under pkt. 5.2. indsatte fra kategorien ”lidt stærke” og den mere velfungerende gruppe. Fængslet har i en folder om afdelingen eksemplificeret hvilke indsatte det kan dreje sig om. De indsatte på denne afdeling har ikke kontakt med de øvrige indsatte i fængslet. Afdelingen består af to afdelinger (nord og syd), og de indsatte fra den ene afdeling må ikke besøge indsatte på den anden afdeling, men de må være sammen på udearealet.

Foruden en daglig leder og fængselsfunktionærer er der knyttet en socialrådgiver til afdelingen. Fængslets læger, sygeplejerske og præst betjener også denne afdeling.

De indsatte spiser sammen med personalet på afdelingen og køber ind med personalet i SuperBrugsen i Sdr. Omme.

Under rundgangen i afdelingen blev det oplyst at der er en god og tæt kontakt mellem de indsatte og personalet på afdelingen.

Det blev endvidere oplyst at det på grund af kapacitetsproblemer i kriminalforsorgen er et problem at komme af med de indsatte på afdelingen som venter på overførsel til andre institutioner. Mange indsatte ønsker imidlertid heller ikke at blive flyttet.

Sagsbehandlingen vedrørende de indsatte på den halvåbne afdeling forestås af Statsfængslet ved Sdr. Omme. På dette punkt adskiller denne afdeling sig fra den halvåbne afdeling i Statsfængslet ved Nr. Snede.

10. Samtaler med indsatte

Jeg og mine medarbejdere havde samtaler med flere indsatte. De har som nævnt alle, på nær en, fået særskilt svar vedrørende de punkter som de bragte frem under samtalen.

11. Gennemgang af rapporter

Ved starten af inspektionen bad jeg om at modtage kopi af rapportmateriale mv. vedrørende sager om

- 1) anvendelse af disciplinærstraf eller andre reaktioner som følge af disciplinært forhold hvor der har været afholdt forhør i sagen,
- 2) ikendelse af advarsel eller bøde efter disciplinærstrafbekendtgørelsens § 6,
- 3) overførsel til lukket fængsel, halvåben afdeling eller arresthus,
- 4) udelukkelse fra fællesskab efter straffuldbyardelseslovens § 63 og
- 5) anbringelse i observationscelle

for perioden 1. august 2002 til 18. december 2002 (hvor inspektionen blev varslet), dog maks. de seneste 10 sager inden for hver kategori.

Jeg modtog herefter udskrift fra forhørsprotokollen med tilhørende rapporter vedrørende 10 forhør der er afholdt i perioden 2. december til og med 16. december 2002, kopi af 8 bødeforlæg og 2 forlæg i anledning af for sen hjemkomst/vilkårsovertrædelse i øvrigt, ligeledes med tilhørende rapporter, der er meddelt i perioden 10. december 2002 til og med 13. december 2002, 10 afgørelser om overførsel der er truffet i perioden 26. september 2002 til og med 4. december 2002, 10 sager om udelukkelse fra fællesskab der fandt sted i perioden 26. september 2002 til 18. december 2002, og 10 rapporter om observationscelleanbringelse der fandt sted i perioden 15. september 2002 til 14. december 2002. Med fængslets brev af 28. maj 2003 har jeg modtaget yderligere en disciplinærsag

vedrørende et forhør der blev afholdt den 6. december 2002 (dog uden tilhørende rapport), og denne sag er medtaget i gennemgangen nedenfor vedrørende disciplinærsager der således omfatter 11 sager, jf. pkt. 11.1.1.

Ved min gennemgang af det modtagne materiale er jeg ikke gået ind i en nærmere vurdering af baggrunden for de beslutninger der er truffet. Jeg har navnlig haft opmærksomheden henledt på om proceduren i forhold til de dagældende regler er blevet fulgt. Jeg har også været opmærksom på spørgsmålet om overholdelse af reglerne om notatpligt.

11.1. Disciplinærsager

11.1.1. Lidt om sagerne

5 af de 10 sager der er behandlet efter disciplinærstrafbekendtgørelsens § 6, vedrører besiddelse af hash mv. og/eller remedier til brug for hashrygning, 2 sager vedrører manglende efterkommelse af personalets anvisninger, en sag vedrører besiddelse af en mobiltelefon og de sidste 2 sager vedrører for sen hjemkomst efter udgang.

4 af forhørssagerne vedrører manglende efterkommelse af personalets anvisninger, og 4 sager vedrører indtagelse/besiddelse af euforiserende stoffer mv. (hash i alle tilfælde og i 2 tilfælde tillige et andet stof). Den ene af disse sager vedrører tillige besiddelse af en mobiltelefon. De sidste 3 tilfælde vedrører henholdsvis tilsidesættelse af beskæftigelsespligten, vold mod medindsatte og besiddelse af chikanerende tegninger af personale mv.

Forlæggene i § 6-sagerne og forhørsnotaterne er (foruden nummer på den indsatte/journalnummer) påført et allokeringsnummer i øverste højre hjørne, og der henvises i det følgende til dette nummer (sidste del af nummeret). § 6-sagerne er desuden stemplet med et nummer der dog i de

fleste tilfælde er utydeligt i den kopi jeg har fået. Det ældste (bøde)forlæg er forelagt for den indsatte den 2. december 2002, og den ældste udskrift af forhørsprotokollen vedrører et forhør samme dag.

Fængslet har i udtalelsen af 28. maj 2003 oplyst at allokeringsnummeret ikke er et nummer der relaterer sig til fængslets forhørsprotokol, men et nummer som Klientsystemet automatisk opretter ved oprettelsen af en sag. Jeg henviser nærmere til pkt. 11.1.9.1. Ved gennemgang af forhørsprotokollen er fængslet imidlertid blevet opmærksom på at en enkelt sag ikke er afleveret i forbindelse med inspektionen selv om den faldt inden for det ønskede. Fængslet har vedlagt denne sag som har allokeringsnummer 515.

Jeg har noteret mig det oplyste og har, som tidligere nævnt, inddraget denne sag i gennemgangen af disciplinærsager.

I 8 af de sager der er behandlet efter disciplinærstrafbekendtgørelsens § 6, blev der givet bøder på mellem 30 og 100 kr., og i 6 af disse tilfælde skete der tillige konfiskation. I de 2 sidste tilfælde der er sagerne om for sen hjemkomst fra udgang, skete der henholdsvis tillæg af det antal dage som den pågældende var udeblevet (omberegning af straffetiden), og afkorting af timer i næste udgang. I førstnævnte tilfælde fik den indsatte tillige udgangskarantæne i tre måneder. Som retligt grundlag for sagens behandling er i begge sager henvist til disciplinærstrafbekendtgørelsens § 6.

Efter denne bestemmelse kan disciplinærsager hvori der alene er tale om anvendelse af **advarsel eller bøde** behandles uden den indsatte tilstedeværelse hvis visse betingelser er opfyldt. Ud over sager om advarsel og

bødesager kan kun sager om konfiskation af genstande eller penge hvis værdi ikke overstiger det almindelige vederlag der udbetales indsatte for en uges beskæftigelse, og sager om erstatning af højst samme beløb afgøres efter § 6 i bekendtgørelsen (og kun hvis den indsatte ikke ønsker at udtale sig i sagen), jf. disciplinærstrafvejledningens pkt. 12. Fremgangsmåden efter denne bestemmelse kan med andre ord ikke benyttes ved anvendelse af andre reaktioner end advarsel, bøde eller visse sager om konfiskation og erstatning.

Det er derfor beklageligt at fængslet har behandlet de 2 sager hvori der skete henholdsvis omberegning af straffetiden, udgangskarantæne og afkortning i næste udgang (allokeringsnumre 497 og 520) efter fremgangsmåden i disciplinærstrafbekendtgørelsens § 6.

Da sagerne imidlertid er behandlet efter denne bestemmelse, indgår de i gennemgangen nedenfor som ”§ 6-sager”.

I sagen vedrørende min inspektion af Arresthuset i Hillerød har jeg efter anmodning modtaget en udskrift af skærbilledet for bødeforlæg. Det fremgår heraf at der foruden ”Bødeforlæg/Advarsel” er faneblade for valg af ”For sen hjemkomst/Vilkårsovertrædelse” (og ”Erstatning”). I de 2 konkrete sager har fængslet anvendt en elektronisk blanket som har overskriften ”DISCIPLINÆRAFGØRELSE VEDR. FOR SENT HJEMKOMST / VILKÅRSOVERTRÆDELSE I ØVRIGT”.

Jeg beder direktoratet om at oplyse nærmere om anvendelsen af den elektroniske blanket for sen hjemkomst/vilkårsovertrædelse og vedlægge en udskrift af blanketten.

I forhørssagerne blev den indsatte i 6 tilfælde ikendt strafcelle på mellem 3 og 7 dage som i det ene tilfælde blev gjort betinget, og i et tilfælde blev den indsatte ikendt strafcelle i 10 dage. I et af de andre tilfælde er det i notatet anført at der er anvendt såvel ubetinget som betinget strafcelle, jf. omtalen af sagen nedenfor. I det tilfælde hvor der alene blev anvendt betinget strafcelle, blev den indsatte tillige ikendt en bøde på 100 kr. I 2 af tilfældene skete der tillige politianmeldelse. I 2 tilfælde skete der overførsel til lukket fængsel, udelukkelse fra fællesskab (indtil overførslen kunne finde sted) og tilbagekaldelse af udgangstilladelse. I de 2 sidste tilfælde skete der udelukkelse fra fællesskab og i et af disse tilfælde tillige tilbagekaldelse af udgangstilladelse. I et af disse tilfælde og i de 2 sager hvori der skete overførsel, blev der tillige indgivet politianmeldelse. I 4 af de 11 sager skete der tillige konfiskation.

Blandt de sager som jeg har modtaget som disciplinærsager på grundlag af min anmodning om sager om anvendelse af disciplinærstraf eller andre reaktioner som følge af disciplinære forhold hvor der har været afholdt forhør i sagen, er der således 4 sager der ikke udmundede i en disciplinærstraf, men i overførsel og udelukkelse fra fællesskab i 2 tilfælde og i udelukkelse fra fællesskab i de 2 andre tilfælde. Det drejer sig om sager med allokeringensnumrene 499, 506, 508 og 513. I en sag med allokeringensnummer 515 blev overførsel overvejet.

Indtil ikrafttrædelsen den 1. august 2002 af bekendtgørelse nr. 572 og bekendtgørelse nr. 574, begge af 5. juli 2002, om henholdsvis (anbringelse og) overførsel af personer der skal udstå fængselsstraf eller forvaring, og udelukkelse af indsatte fra fællesskab, fandt reglerne om behandling af disciplinærsager også anvendelse på behandlingen af denne kategori af sager, jf. pkt. 11 i den tidligere disciplinærstrafvejledning (nr. 91 af 16. maj 2001). Bekendtgørelse nr. 572 og 574 indeholder nu egne sagsbe-

handlingsregler, og afsnittet om anvendelse af sagsbehandlingsreglerne i disciplinærstrafbekendtgørelsen i vejledningens pkt. 11 er udgået i den nugældende disciplinærstrafvejledning (nr. 70 af 5. juli 2002).

Baggrunden for ændringerne er lov nr. 382 af 6. juni 2002 om ændring af straffeloven, retsplejeloven og forvaltningsloven hvorved der bl.a. skete en afskæring af retten til partsaktindsigt i sager om overførsel og udelukkelse fra fællesskab. Ændringerne er beskrevet i Justitsministeriets skrivelse nr. 72 af 5. juli 2002 hvormed de administrative regler der blev udfærdiget som følge af lovændringen, blev udsendt til kriminalforsorgens institutioner. Formålet med de ændringer der skete ved lov nr. 382 af 6. juni 2002 var ifølge bemærkningerne til lovforslaget at styrke orden og sikkerhed i forbindelse med strafafsoning mv. Hensigten med afskæringen af retten til aktindsigt er ifølge forarbejderne at modvirke at medindsatte og fængselspersonalet bliver udsat for vold og trusler mv. hvis de giver belastende oplysninger til kriminalforsorgen til brug for f.eks. sager om overførsel af stærke indsatte.

Under behandlingen af det lovforslag der ligger til grund for denne lov, rettede fængselsinspektøren for Statsfængslet i Jyderup en henvendelse af 25. marts 2002 til Retsudvalget. Heri anførte han bl.a. følgende:

”... Det vil trods lovændringen ikke være muligt at yde nogen forhåndsgaranti for, at bestemte oplysninger ... ikke på et senere tidspunkt gøres til genstand for aktindsigt. Der er flere grunde hertil:

For det første forudsætter lovforslaget, at det er muligt i praksis at foretage en klar afgrænsning af de omhandlede sagstyper. Dette gælder imidlertid kun sagerne om valg af varetægtsfængsel eller afsoningsinstitution, ... Derimod vil spørgsmål om overførsel til anden institution/afdeling eller udelukkelse fra fællesskab ikke uden videre kunne afgrænses i forhold til sager om disciplinærstraf, udgangskarantæne, besøgsforbud og lignende ordens-/sikkerhedsmæssige indgreb. I praksis indledes enhver sag om ulovlig eller uønsket adfærd med en ordens-/sikkerhedsmæssig (’disciplinær’) undersøgelse, der bl.a. ved afholdelse af forhør skal tilvejebringe de relevante fakta. På grundlag heraf konkluderes, hvad der anses for bevist eller antageliggjort, og først derefter tages der stilling

til, hvilken reaktion eller foranstaltning, der bør iværksættes. Da undersøgelsen under processens gang således typisk ikke er defineret ved dens (mulige) resultat, fx overførsel eller udelukkelse fra fællesskab, vil den indsatte, som er genstand for undersøgelsen, under sagens gang have ret til både aktindsigt og partshøring (med mindre der efter fvl. § 15 er konkret grundlag for at gøre undtagelse). ...

Man kan ikke konstruere sig ud af dette problem ved allerede fra begyndelsen at hævde, at sagen er fx en overførselssag. Erfaringsmæssigt ender mange af disse sager ikke med overførsel, men med en disciplinærstraf eller anden foranstaltning; og ved en sådan konstruktion ville man således uberegtiget omgå forpligtelsen til at tillade aktindsigt og foretage partshøring i disciplinærsagen. Kravet ville jo endog bestå i, at sagen skulle navngives, allerede inden det vides, hvad den handler om, idet oplysningerne ifølge sagens natur først kommer frem, *efter* at anonymitetsgarantien er stillet.

Hvis undersøgelsen – uanset den måtte være defineret som fx en overførselssag – kun fører til disciplinærstraf, besøgsrestriktioner, udgangskarantæne, konfiskation af effekter el.lign., vil der også efterfølgende være ret til aktindsigt.

Selv om man forudsatte, at en sag fra start til slut kunne defineres som en overførselssag, ville der opstå et problem, fordi grundlaget for en overførsel i de fleste tilfælde også vil medføre andre indgreb, herunder typisk tilbagekaldelse af en udgangstilladelse og fastsættelse af udgangskarantæne, jfr. sfbl. § 49, (samt politianmeldelse, jfr. nedenfor). Forvaltningsprocessen skal i sager om udgangsmisbrug fortsat indebære både aktindsigt, partshøring og pligt til en materiel begrundelse for afgørelsen. Adgangen hertil vil næppe kunne afskæres, fordi der samtidig træffes bestemmelse om overførsel.”

I et svar som Retsudvalget i den anledning indhentede fra Justitsministeriet, er følgende anført:

” ...

Justitsministeriet er enig i, at der i en række tilfælde kan opstå afgrænsningsspørgsmål om, hvorvidt en sag falder inden for de sagskategorier, der er opregnet i den foreslåede bestemmelse. Sådanne afgrænsningsspørgsmål er imidlertid efter Justitsministeriets opfattelse en nødvendig konsekvens af, at bestemmelsen er begrænset til visse afgørelsestyper.

Det bemærkes herved, at det – som anført i pkt. 3.3.3. i bemærkningerne til det pågældende lovforslag, der bygger på en udtalelse fra Straffelovrådets flertal fra 1996 – er Justitsministeriets opfattelse, at en begrænsning i adgangen til aktindsigt bør forbeholdes de sagstyper, hvor der er sådanne tungtvejende grunde til at indføre begrænsninger, at de overstiger de modstående hensyn. Justitsministeriet har derfor fundet, at de foreslåede begrænsninger i retten til aktindsigt ikke bør omfatte

bl.a. sager om disciplinærstraf, jf. herved også lovforslagets pkt. 3.2.2. om Straffelovrådets overvejelser.

Som følge af den nævnte afgrænsning kan der – som anført i den pågældende henvendelse – bl.a. opstå tilfælde, hvor der i forbindelse med fængselsmyndighedernes behandling af en konkret sag kan være spørgsmål både om at træffe foranstaltninger omfattet af den foreslåede begrænsning i retten til aktindsigt (f.eks. overførsel til andet fængsel) og om at træffe for[anstaltninge]r, der ikke er omfattet af den foreslåede begrænsning i retten til aktindsigt (f.eks. disciplinærstraf).

I relation til oplysninger, der indgår i 'blandede' sager af denne karakter, vil det efter Justitsministeriets opfattelse ikke være muligt at anvende den foreslåede bestemmelse i § 9, stk. 4, såfremt der – udover afgørelser omfattet af opregningen i den foreslåede bestemmelse – er truffet en afgørelse eller er en nærliggende mulighed for, at der vil blive truffet en afgørelse om forhold, der falder uden for den [foreslåede] bestemmelse (som f.eks. idømmelse af disciplinærstraf). De pågældende oplysninger vil i så fald være undergivet partens ret til aktindsigt, medmindre der efter en konkret vurdering er grundlag for at undtage oplysningerne fra retten til aktindsigt f.eks. efter forvaltningslovens § 15, stk. 1, nr. 3, der er omtalt i pkt. 3.1.1. i lovforslagets bemærkninger.”

I 3 af de 4 sager der udmundede i henholdsvis overførsel og/eller udelukkelse fra fællesskab, blev der tillige truffet afgørelse om tilbagekaldelse af udgang, og der var således tale om blandede sager. Det fremgår ikke af den sidste sag om det fra starten lå klart at sagen alene drejede sig om udelukkelse fra fællesskab (nr. 513). Sagen drejede sig om tilsidesættelse af beskæftigelsespligten som kan give disciplinærstraf efter straffuldbyrdelseslovens § 67, nr. 3, som der også er henvist til under sigtelsen i sagen.

I de sager som jeg har modtaget som overførselssager og sager om udelukkelse fra fællesskab (jf. pkt. 11.2. og 11.3.), er der også i de fleste tilfælde truffet andre afgørelser (primært tilbagekaldelse af udgang). Der har i alle sagerne været afholdt (sædvanligt) forhør, og der er under sigtelse i forhørsnotatet henvist til straffuldbyrdelseslovens § 67. Sagerne er således behandlet på samme måde som de 4 ovennævnte sager.

Jeg anmoder fængslet om at oplyse hvorfor netop de 4 ovennævnte sager om overførsel og/eller udelukkelse fra fællesskab – og kun disse sager – er anset som disciplinærsager (nr. 499, 506, 508 og 513). Jeg anmoder endvidere fængslet om at oplyse nærmere om fængslets behandling af sager hvori der kan være tvivl om hvilke(n) afgørelse(r) der vil blive truffet, herunder om der eventuelt er tale om en ”blandet” sag, og sager som under behandlingen skifter karakter, efter ikrafttrædelsen af bekendtgørelse nr. 572 og 574 som er nærmere omtalt i pkt. 11.2. og 11.3.

Da de 4 sager om overførsel/udelukkelse fra fællesskab er modtaget sammen med sager om anvendelse af disciplinærstraf, indgår de i gennemgangen nedenfor som ”§ 7-sager”.

Jeg kan til fængslets orientering oplyse at jeg i sagen vedrørende min inspektion af Arresthuset i Helsingør har bedt direktoratet om en udtalelse vedrørende de overvejelser som direktoratet måtte have gjort sig vedrørende vejledning af institutionerne om behandlingen af sager hvori der kan være tvivl om hvilken sagstype der er tale om, herunder om der er tale om en ”blandet sag” og sager som under behandlingen skifter karakter. Jeg har endvidere bedt direktoratet om at oplyse hvilke overvejelser direktoratet har gjort sig med henblik på at sikre at institutionerne overholder/følger det regelsæt der viser sig at være gældende for den behandlede sag, herunder sager der skifter karakter under behandlingen. Videre har jeg bedt direktoratet oplyse om direktoratet har overvejet at oprette et særskilt elektronisk paradigma til behandling af sager om overførsel (og udelukkelse fra fællesskab), hvori der tages højde for at sagen under behandlingen kan skifte karakter.

I et tilfælde er det, som nævnt, i forhørsnotatet anført at der skete såvel ikendelse af ubetinget som betinget straffelse. Det drejer sig om et forhør den 16. december 2002 med allokeringnummer 525 hvor der blev givet disciplinærstraf for manglende efterkommelse af personalets anvisninger

og anvendelse af upassende sprogbrug. Det er i forhørsnotatet anført at den indsatte ikendes 5 dages strafcelle for det disciplinære forhold. I næste afsnit er det anført at den indsatte ikendes 2 dages betinget strafcelle for det disciplinære forhold. Det fremgår endvidere af sagen at den indsatte var anbragt i forhørscelle i knap 3 dage. Det fremgår ikke om der er tale om anvendelse af såvel 5 dages ubetinget strafcelle (for det ene forhold) som 2 dages betinget strafcelle (for det andet forhold), eller om der er tale om anvendelse af 5 dages strafcelle, **heraf** 2 betinget (således at straffcelleanbringelsen ophørte ved forhøret hvor de 3 dage var udstået ved anbringelsen i forhørscelle). Jeg går dog ud fra at det er sidstnævnte forhold der gør sig gældende.

Efter min opfattelse bør det klart fremgå hvilken afgørelse der er truffet i sagen. Jeg går ud fra at fængslet fremover vil være opmærksom på at formulere afgørelsen sådan at der ikke kan være tvivl om hvad udfaldet af sagen er blevet.

11.1.2. Retsgrundlag

Reglerne om anvendelse af disciplinærstraf over for afsonere findes i straffuldbyrdelseslovens kapitel 11 (§§ 67ff.). Efter lovens § 70, stk. 3, og § 72 fastsætter justitsministeren nærmere regler om henholdsvis udståelse af strafcelle og behandlingen af disciplinærsager. Sådanne bestemmelser er fastsat i bekendtgørelse nr. 385 af 17. maj 2001 om udståelse af strafcelle, anvendelse af forhørscelle og behandlingen af disciplinærsager i fængsler og arresthuse (disciplinærstrafbekendtgørelsen).

Direktoratet har i forlængelse af disse regler udstedt en vejledning om behandlingen af sager om disciplinærstraf, konfiskation og modregning af erstatningsbeløb (disciplinærstrafvejledningen – nu vejledning nr. 70 af 5. juli 2002).

11.1.3. Forhørscelleanbringelse

Efter straffuldbyrdslovens § 71, stk. 1, kan den indsatte anbringes i forhørscele hvis der er begrundet mistanke om at den indsatte har overtrådt bestemmelser der må antages at medføre strafcele som disciplinærstraf, og hvis forhørscelleanbringelse er nødvendig af hensyn til gennemførelsen af undersøgelser i disciplinærsagen. Efter vejledningens pkt. 3, sidste afsnit, vil det kunne være tilfældet hvis der er grund til at antage at sagens faktiske omstændigheder ikke kan afklares hvis den indsatte har adgang til fællesskab, f.eks. fordi den indsatte vil kunne påvirke eventuelle vidner eller i øvrigt vanskeliggøre undersøgelsens gennemførelse (kollusionsfare).

Der er oplysning om forhørscelleanbringelse i 7 tilfælde (allokeringsnumrene 499, 510, 514, 515, 516, 524 og 525). I sagen med allokeringsnummer 499 skete der ikke strafcelleanbringelse, men udelukkelse fra fællesskab mv.

Jeg går ud fra at det ved forhørscelleanbringelsen blev lagt til grund at disciplinærsagen ville udmunde i strafcelleanbringelse.

Sagen med nr. 516 indgår også blandt de sager som jeg har modtaget som sager om udelukkelse fra fællesskab. På den udskrift af forhørsnotatet som jeg har modtaget i denne sammenhæng, er der – ligesom i de øvrige sager om udelukkelse fra fællesskab – vedhæftet en særlig blanket med overskriften ”Udelukkelser fra fællesskab og ugentlige overvejelser”. På denne blanket er det anført at der skete udelukkelse fra fællesskab den 6. december 2002 kl. 12.50 efter straffuldbyrdslovens § 63, stk. 1, nr. 3. Forhør blev afholdt den 9. december 2002 kl. 10.00-10.15. Det er i forhørsnotatet oplyst at den pågældende – som blev ikendt strafcele i 3 da-

ge – var forhørsceanbragt fra den 6. december 2002 kl. 12.50 til den 9. december 2002 kl. 10.15. I den underliggende rapport er det tillige anført at den pågældende blev anbragt i forhørsceelle.

Jeg går ud fra at der er tale om forhørsceanbringelse og ikke midlertidig udelukkelse fra fællesskab (efter straffuldbyrdelseslovens § 63, stk. 2, og ikke stk. 1, nr. 3), men jeg anmoder dog fængslet om at oplyse om det er en korrekt antagelse.

Forhørsceanbringelsen varede ca. 3 timer i et tilfælde og ellers mellem en og 4 dage. (I et tilfælde, nr. 515, er tidspunktet for forhørsceanbringelsen forkert angivet i forhørsnotatet idet det er anført at den indsatte blev forhørsceanbragt den 21. februar 2002 som rettelig skal være den 2. december 2002). I alle tilfælde var de pågældende forhørsceanbragt frem til forhøret. Sagerne vedrørte fund af euforiserende stoffer (nr. 499, 514 og 515) og manglende efterkommelse af personalets anvisninger (de øvrige). I sagen med nr. 514 fremgår det at politiet afhørte den pågældende dagen efter forhørsceanbringelsen – og samme dag som forhøret fandt sted – og i sagen med nr. 515 fremgår det at den indsatte blev meldt til politiet og ved retten i Grindsted blev ikendt 14 dages fængsel for besiddelsen af de euforiserende stoffer, men det fremgår ikke i øvrigt af forhørsnotaterne eller af de vedhæftede rapporter at der blev foretaget yderligere undersøgelser i sagen. Der er ikke oplysning om at forhørsceanbringelsen skyldtes kollusionsfare, men det går jeg ud fra gør sig gældende for så vidt angår alle sagerne med fund af euforiserende stoffer.

Jeg anmoder fængslet om at oplyse hvorfor det var nødvendigt at anbringe de indsatte i de øvrige sager (nr. 510, 516, 524 og 525) i forhørsceelle, og om det var nødvendigt at forhørsceanbringelsen i alle tilfælde varede frem til forhøret. Hvis anbringelsen i sagen med nr. 516 rettelig er en midlertidig udelukkelse fra fællesskab, omfatter min anmodning dog ikke denne sag.

Efter disciplinærstrafbekendtgørelsens § 3, stk. 3, skal den indsatte så hurtigt som muligt orienteres om begrundelsen for anbringelsen i forhørselle og have lejlighed til at udtale sig, jf. § 3, stk. 3. Det fremgår i 2 tilfælde at den indsatte mundtligt blev orienteret om grunden til anbringelsen (nr. 510 og 525). Blandt de sager som jeg har modtaget om overførsel, er der i 2 tilfælde (nr. 443 og 444) en blanket som fængslet har udarbejdet vedrørende anbringelse i forhørselle og udelukkelse fra fællesskab, men den er ikke vedhæftet nogen af de sager som jeg har modtaget som disciplinærsager hvori der fandt forhørselleanbringelse sted.

Jeg anmoder fængslet om at oplyse hvorvidt de indsatte i de 2 nævnte tilfælde (nr. 510 og 525) tillige fik lejlighed til at udtale sig, og om der i de øvrige tilfælde (nr. 499, 514, 515, 516, dog kun hvis der er tale om forhørselleanbringelse i denne sag, og 524) blev forholdt i overensstemmelse med bekendtgørelsens § 3, stk. 3.

Det fremgår kun af et af de tilfælde hvor der skete strafcelleanbringelse, at den tid som den indsatte tilbragte i forhørselle blev fradraget i udståelsen af strafcelle, jf. straffelovens § 71, stk. 3. Jeg går ud fra at det er sket i alle tilfælde.

Om kompetencen til at træffe beslutning om forhørselleanbringelse mv. henvises til pkt. 11.1.14.

11.1.4. Sagsbehandlingstiden

Disciplinærsager skal behandles hurtigst muligt, jf. disciplinærstrafbekendtgørelsens § 5. I disciplinærstrafvejledningens pkt. 3 er herom anført følgende:

” ...

I nogle tilfælde vil det være påkrævet at indhente yderligere indberetninger eller foretage afhøringer af personale eller medindsatte. Endvidere kan det i visse tilfælde være nødvendigt at foretage gen-

afhøring af såvel den indsatte som af vidner. Blandt andet af disse grunde kan der ikke fastsættes en fast øvre grænse for, hvor lang tid der må gå inden disciplinærsagen er færdigbehandlet. Institutionen bør dog i alle tilfælde sikre, at indberetninger gennemlæses ved modtagelsen, med henblik på en vurdering af, hvordan sagens videre behandling skal tilrettelægges, således at yderligere bevisoptagelse kan ske hurtigst muligt. Det er endvidere væsentlig, at et eventuelt forhør afholdes hurtigst muligt, således at de involverede endnu har det passerede i frisk erindring”

Jeg har tidligere taget til efterretning at der af nævnte grunde ikke kan fastsættes en grænse for hvor lang tid der må gå med behandlingen af en disciplinærsag. Jeg har i den forbindelse bemærket at der ved vurderingen af spørgsmålet om tidsaspektet i behandlingen af en sådan sag efter min opfattelse i øvrigt må lægges vægt på om den indsatte i forbindelse med det disciplinære forhold er hensat i forhørscele eller er midlertidigt udelukket fra fællesskab.

I forbindelse med direktoratets interne inspektion spurgte fængslet til fortolkningen af ”hurtigst muligt” i det dagældende disciplinærstrafecirkulære og ”fremmes mest muligt” i det dagældende enrumscirkulære (hvorefter sagen skulle fremmes mest muligt hvis der havde været iværksat foreløbig enrumsanbringelse (nu kaldet midlertidig udelukkelse fra fællesskab)). Direktoratet udtalte at der ikke er noget til hinder for at behandlingen af sager hvori der iværksættes midlertidig udelukkelse fra fællesskab fredag aften, først finder sted mandag, medmindre konkrete omstændigheder taler imod.

I forlæggssagerne er forlæggene udfærdiget samme dag som den underliggende rapport i 2 tilfælde, dagen efter i 3 andre tilfælde og 2 dage efter i yderligere et tilfælde. I 3 tilfælde er forlægget udfærdiget 4 dage efter den underliggende rapport (nr. 509, 526 og 527) og i det sidste tilfælde 16 dage efter den underliggende rapport om tilbagekomst efter udeblivelse i forbindelse med udgang (nr. 520).

Jeg beder fængslet om at oplyse hvorfor der gik 16 dage i det sidstnævnte tilfælde før der blev udfærdiget et forlæg til den indsatte.

Forhør blev i 3 tilfælde afholdt samme dag som den (seneste) episode der gav anledning til disciplinærsagen, og i 6 tilfælde 1-3 dage efter dette tidspunkt. I de sidste 2 tilfælde fandt forhøret sted efter 4 dage. Det drejer sig om nr. 499 og 515, og de pågældende var forhørsceanbragt i de 4 dage op til forhøret. I førstnævnte tilfælde lå der en weekend mellem tidspunktet for indberetningen og afholdelsen af forhøret.

Bortset fra at bemærke at jeg går ud fra at fængslet navnlig i sager hvor den indsatte er forhørsceanbragt (eller midlertidigt udelukket fra fællesskab), afholder forhør hurtigst muligt, foretager jeg mig ikke mere vedrørende sagsbehandlingstiden i denne sag.

11.1.5. Sagsbehandlingsregler

§§ 6, 7 og 8 i disciplinærstrafbekendtgørelsen har følgende indhold:

”§ 6. I disciplinærsager, hvor der alene er tale om at anvende advarsel eller bøde, kan sagen behandles, uden at den indsatte er til stede, hvis overtrædelsen umiddelbart har kunnet konstateres, eller hvis sagens omstændigheder i øvrigt må anses for fuldt klarlagt. Det er endvidere en forudsætning for at behandle sagen, uden at den indsatte er til stede, at den pågældende ikke ønsker at udtale sig i sagen.

Stk. 2. Den indsatte skal skriftligt underrettes om,

- 1) hvilken afgørelse institutionen agter at træffe, og
- 2) at de pågældende har adgang til at udtale sig i sagen.

§ 7. I andre disciplinærsager skal den indsatte gøres bekendt med, hvad der er indberettet, og i hovedtræk orienteres om, hvad der måtte være fremkommet under eventuelle afhøringer. Den indsatte skal have adgang til at udtale sig i sagen.

Stk. 2. Afgørelsen skal træffes, mens den indsatte er til stede.

Stk. 3. Alle afhøringer skal overværes af en af institutionens ansatte.

Stk. 4. Ved forhørets begyndelse skal den indsatte orienteres om sine rettigheder i forbindelse med sagens behandling, herunder

- 1) retten til på ethvert tidspunkt af sagens behandling at lade sig bistå af andre, jf. forvaltningslovens § 8,
 - 2) retten til aktindsigt i de dokumenter, der ligger til grund for forhøret, jf. forvaltningslovens kapitel 4,
 - 3) retten til at udtale sig, før der træffes afgørelse, og at dette ikke medfører nogen pligt for den indsatte til at udtale sig,
 - 4) retten til ikke at godkende gengivelsen af sin forklaring, jf. § 8, stk. 5, 5. pkt., og
 - 5) retten til efter anmodning at få udleveret en kopi af det i medfør af § 8 udarbejdede notat, jf. § 9
- Stk. 5.* Hvis den indsatte ikke ønsker at være til stede, kan disciplinærsagen gennemføres uden den pågældendes tilstedeværelse. § 6, stk. 2, finder tilsvarende anvendelse.

§ 8. Der skal gøres notat om disciplinærsagens behandling i en særlig protokol.

Stk. 2. Notatet skal indeholde

- 1) en gengivelse af, hvad der er indberettet,
- 2) oplysning om, hvilke bestemmelser der er overtrådt,
- 3) oplysning om afgørelsen,
- 4) oplysning om dato og klokkeslæt for, hvornår afgørelsen er meddelt den indsatte,
- 5) oplysning om, at den indsatte er orienteret om muligheden for at klage til justitsministeren, og
- 6) oplysning om, hvornår fristen for at indgive klage udløber, jf. straffuldbyrdelseslovens § 111, stk. 2.

Stk. 3. Hvis der er tale om en afgørelse, der er omfattet af straffuldbyrdelseslovens § 112, skal notatet desuden indeholde oplysning om, at den indsatte er orienteret om muligheden for at kræve den endelige administrative afgørelse indbragt for retten til prøvelse.

Stk. 4. Ved behandling af disciplinærsager efter § 6 skal det udover det i stk. 2 nævnte fremgå af notatet, at den indsatte skriftligt er underrettet om, hvilken afgørelse institutionen agter at træffe, og at den pågældende har adgang til at udtale sig, jf. § 6, stk. 2.

Stk. 5. Ved behandling af disciplinærsager efter § 7 skal notatet udover det i stk. 2 nævnte indeholde en gengivelse af de afgivne forklaringer, som skal protokolleres, mens den, der afgiver forklaring, er til stede. Notatet skal endvidere indeholde nærmere oplysning om, på hvilket grundlag afgørelsen er truffet. Videre skal notatet indeholde oplysninger om eventuelle begrænsninger i retten til på ethvert tidspunkt af sagens behandling at lade sig bistå af andre og i retten til aktindsigt, jf. § 7, stk. 4, nr. 1 og 2. Endelig skal notatet indeholde en begrundelse, der opfylder kravene i forvaltningslovens § 24. Notatet skal søges affattet sådan, at det kan godkendes af den pågældende. Det skal fremgå af notatet, om den indsatte har godkendt det. Hvis den indsatte ikke har ønsket at være til stede under forhøret, skal dette endvidere fremgå af notatet.”

11.1.6. Partshøring mv.

Ved såvel forlægssagerne som forhørssagerne ses fængslet at have anvendt klientsystemet.

Det er ikke i partshøringsbestemmelsen i bekendtgørelsens § 6 ligesom i § 7 angivet at den indsatte skal orienteres om hvad der er indberettet. Det følger imidlertid forudsætningsvis af bestemmelsen i bekendtgørelsens § 6 og direkte af forvaltningslovens § 19 at partshøring også i disse sager

skal ske ved at den indsatte gøres bekendt med indberetningen således at den indsatte på dette grundlag kan tage stilling til om han/hun vil benytte sig af adgangen til at udtale sig i sagen.

Det faktiske grundlag for afgørelserne er gengivet i alle forlæggene i form af en afskrift af den underliggende rapport, og kopi af forlæggene er udleveret til de indsatte. De indsatte er således gjort bekendt med det faktiske grundlag. Det fremgår endvidere af forlægget at den indsatte har haft lejlighed til at udtale sig.

I alle forhørsnotaterne er det indberettede ligeledes gengivet i forhørsnotaterne, og den indsatte har haft lejlighed til at udtale sig inden der blev truffet afgørelse.

Der er således i alle sagerne sket fornøden partshøring efter henholdsvis § 6, stk. 2, og § 7, stk. 1, i bekendtgørelsen og forvaltningslovens § 19.

Gennemførelse af en disciplinærsag uden den indsattes tilstedeværelse forudsætter at den indsatte ikke ønsker at udtale sig i sagen, jf. bekendtgørelsens § 6, stk. 1., 2. pkt. Hvis indsatte ønsker at udtale sig, skal disciplinærsagen derfor gennemføres efter reglerne i bekendtgørelsens § 7. Den indsatte skal skriftligt underrettes om adgangen til at udtale sig, jf. bekendtgørelsens § 6, stk. 2, nr. 2.

I forbindelse med min inspektion af Arresthuset i Nakskov har jeg givet udtryk for den opfattelse at der bør gøres notat om hvorvidt den indsatte har ønsket at udtale sig, og om hvordan der i givet fald er forholdt.

I alle forlægssagerne har den indsatte ved sin underskrift accepteret afgørelsen.

Det fremgår endvidere at afgørelserne i alle forhørsagerne blev truffet under den indsatte fysiske tilstedeværelse, jf. bekendtgørelsens § 7, stk. 2.

11.1.7. Forhørsvidner

Alle afhøringer skal overværes af en af institutionens ansatte, jf. disciplinærstrafbekendtgørelsens § 7, stk. 3, og det skal af forhørsprotokollen fremgå hvem der har fungeret som vidne, jf. disciplinærstrafvejledningens pkt. 10, 6. afsnit.

Den der har indberettet det disciplinære forhold, og andre der har været involveret i forholdet, må ifølge vejledningens pkt. 8 ikke fungere som vidne i sagen. Er der ikke andre personalemedlemmer til stede, bør forhøret udsættes, medmindre den indsatte ønsker forhøret gennemført, eller særlige omstændigheder taler imod en udsættelse af forhøret.

Det fremgår af forhørsprotokollen at forhøret i alle tilfælde blev overværet af et vidne.

I 2 tilfælde mangler de underliggende rapporter angivelse af hvem der har udfærdiget dem (indberettet forholdet), men i begge tilfælde er pågældendes navn angivet i forhørsnotatet. I det ene tilfælde fremgår det tillige af en journaludskrift der er vedhæftet, hvem der udfærdigede rapporten.

I et tilfælde er vidnet identisk med den der indberettede det forhold som forhøret omfattede (rapport nummer 519). Der er ikke oplysning om at den indsatte ønskede forhøret gennemført selv om der ikke var andre per-

sonalemedlemmer til stede, eller at der forelå særlige omstændigheder der talte imod en udsættelse af forhøret.

Da der er tale om enkeltstående tilfælde, foretager jeg mig ikke noget ud over at bemærke at jeg går ud fra at fængslet er opmærksom på det anførte i vejledningens pkt. 8.

11.1.8. Vejledning om rettigheder

Efter disciplinærstrafbekendtgørelsens § 7, stk. 4, skal den indsatte ved forhørets begyndelse orienteres om sine rettigheder i forbindelse med forhøret, herunder 5 nærmere angivne rettigheder.

Bestemmelsen i disciplinærstrafbekendtgørelsens § 7, stk. 4, om vejledning om rettigheder ved forhørets begyndelse er med enkelte tilføjelser gengivet i disciplinærstrafvejledningens pkt. 4. I forlængelse heraf har direktoratet anført følgende:

”Det er ikke tilstrækkeligt, at det generelt anføres, at den indsatte er orienteret om sine rettigheder. Rettighederne skal nævnes særskilt, og det skal fremgå tydeligt, at den indsatte er vejledt om hver enkelt af dem, f.eks. ved afkrydsning i en fortrykt blanket.”

Det er i øvrigt under punkt 9 i vejledningen anført at notatet i forhørssagen (jf. disciplinærstrafbekendtgørelsens § 8, stk. 1) skal indeholde oplysning om hvad der er vejledt om. Fængslet har som nævnt anvendt klientsystemet hvor disse rettigheder er fortrykt i forhørsdelen og således er angivet i forhørsnotatet. Fra min inspektion af Arresthuset i Slagelse er jeg bekendt med at systemet er opbygget således at forhøret ikke kan afsluttes hvis forhørslederen ikke har markeret at der er sket vejledning.

11.1.9. Notatpligt

Der skal efter bekendtgørelsens § 8, stk. 1, gøres notat om disciplinærsagens gennemførelse. I § 8, stk. 2-5, findes regler for indholdet af dette notat, jf. pkt. 11.9.2. Dog finder bestemmelsen i § 8, stk. 4, kun anvendelse på sager der behandles efter § 6, og § 8, stk. 5, kun anvendelse på sager der behandles efter § 7.

Der er i alle sagerne udfærdiget særskilte notater i form af forlæg og forhørsnotater. Fængslet har som tidligere nævnt anvendt klientsystemet.

11.1.9.1. Protokollen

Efter § 8, stk. 1, skal notatet ske i en ”særlig protokol”.

Nærmere regler om denne protokol findes i disciplinærstrafvejledningens pkt. 10. Ifølge overskriften til dette punkt angår det alene forhørsprotokollen, men i forbindelse med sagen vedrørende min inspektion af Arresthuset i Slagelse har direktoratet bekræftet at reglerne i dette punkt også gælder for protokollen for de sager hvori der ikke afholdes forhør – bortset fra de forhold under dette punkt der alene er relevante for forhørsager.

Af vejledningens pkt. 10 fremgår det at kravet om en særlig protokol kan opfyldes ved anvendelse af ringbind under forudsætning af at der sker fortløbende sidenummerering ”således at de enkelte ark papir nummereres med en talrække, der fortsættes, når der indsættes nye rapporter i ringbindet. Hvis en anden nummereringsmetode anvendes, skal den sikre, at det kan konstateres, at der ikke er tilføjet eller fjernet sider i protokollen.”

I forbindelse med min inspektion af Arresthuset i Herning udtalte direktoratet følgende:

” ...

Det er direktoratets opfattelse, at kravet om fortløbende paginering ikke kan opfyldes ved nummerring af det enkelte forhørsudskrift. Baggrunden for kravet om fortløbende paginering er, at det bør sikres, at det kan konstateres, at der ikke er bortkommet/fjernet sider fra den anvendte protokol, og dette sikres ikke ved den foretagne nummerering, som ikke angiver, hvor mange sider den enkelte forhørsudskrift består af.

Direktoratet har over for arresthuset tilkendegivet, at den foretagne nummerering for fremtiden bør suppleres med fortløbende paginering af de enkelte sider.

...”

Såvel forlæggene som forhørsnotaterne er udfærdiget på særskilte sider. Sagerne er behandlet elektronisk og forlæg og forhørsnotater er herefter udprintet fra klientsystemet. Jeg har modtaget kopi af forlæggene, men udskrifter af forhørssagerne. Det fremgår af kopierne af forlæggene at de er indsat i ringbind, men jeg går ud fra at også notaterne i forhørssagerne efter udfærdigelsen og udskrivelsen mv. er indsat i ringbind.

Der er som tidligere nævnt anvendt nummerering (allokeringsnummer) som er påført i øverste højre hjørne. Det fremgår heraf at der anvendes én protokol som omfatter både sagerne efter § 6 og sagerne efter § 7. Den ældste forlægssag (og den ældste disciplinærsag) som jeg har modtaget, er fra den 2. december 2002 og har nummer 497, mens den nyeste forlægssag (og nyeste disciplinærsag) er fra den 18. december 2002 og har nr. 528. Den ældste forhørssag har nr. 499 og den nyeste nr. 525. Jeg har således (så vidt ses) ikke modtaget (10) fortløbende rapporter inden for hver af de to kategorier af disciplinærsager. En af de

rapporter som ”mangler” i rækken, er imidlertid blandt de sager som jeg har modtaget om overførsel, jf. pkt. 11.2. Det drejer sig om forhørsrapport nr. 512. (Blandt de sager som jeg har modtaget om udelukkelse fra fællesskab, er alene rapporter som også indgår blandt disciplinærsagerne, nemlig rapporter med nr. 506 og 516).

Som nævnt under pkt. 11.1.1. har fængslet i sin udtalelse af 28. maj 2003 oplyst at allokeringnummeret ikke er et nummer der relaterer sig til fængslets forhørsprotokol, men et nummer som Klientsystemet automatisk opretter ved oprettelsen af en sag. Fængslet har videre oplyst at det påstemplede nummer (på forlægssagerne) relaterer sig til forhørsprotokollen (og har beklaget at dette nummer er utydeligt). Fængslet har videre oplyst at den omstændighed at ikke alle de udskrifter som jeg har modtaget, er påstemplede, skyldes at forhørsudskrifterne i vidt omfang er nye udskrifter fra Klientsystemet og ikke kopi af forhørsprotokollen. De enkelte sager er udvalgt efter forhørsprotokollen, men udskrifterne er sket direkte fra Klientsystemet. Med fremsendelsen af yderligere en sag (nr. 515) er det fængslets opfattelse at jeg har modtaget alle de sager som jeg bad om.

Når der bortses fra nr. 512 der som nævnt indgår i de sager som jeg har modtaget om overførsel, mangler der imellem de sager som jeg har modtaget, sager med nr. 518, 511, 507, 505, 504, 503, 502, 501, 500 og 498. Jeg beder fængslet om at oplyse hvad de nævnte sager drejer sig om. Hvis der blandt disse rapporter er rapporter inden for hver af de to kategorier af disciplinærsager forud for varslingen, beder jeg fængslet om at sende mig kopi af de rapporter som mangler for at der er tale om fremsendelse af de seneste 10 sager inden for hver kategori af disciplinærsager, og oplyse hvorfor jeg ikke har modtaget disse rapporter sammen med de øvrige rapporter.

Som nævnt skal der anvendes en fortløbende paginering, og kravet om fortløbende paginering kan ikke opfyldes ved nummerering.

Flere af rapporterne fylder mere end en side, men det er ikke markeret, og nummereringen er således ikke suppleret med fortløbende paginering af de enkelte sider. Jeg har imidlertid ikke for så vidt angår forhørs-sagerne modtaget udskrifter af forhørsprotokollen, men udskrifter fra Klientsystemet.

Jeg beder fængslet om at oplyse om der sker paginering af de udskrifter der indsættes i forhørsprotokollen, og i givet fald sende mig kopi af et forhørsnotat til illustration heraf.

Hvis en side ikke udfyldes helt, skal det ifølge vejledningen markeres med en lodret streg fra sidste sætning og siden ud med henblik på at sikre at det kan konstateres at der ikke efterfølgende er føjet noget til et færdigt notat.

I ingen af de tilfælde hvor notatet fylder mere end en side, er der en lodret streg, men for så vidt angår forhørsnotaterne har jeg som nævnt modtaget udskrifter, og jeg kan derfor ikke udelukke at der efter udskriften i de originale notater er sat en sådan streg. Også blandt forlægsagerne som jeg har modtaget kopi af, er der notater der fylder mere end en side, men de indeholder heller ikke en lodret streg fra sidste linje og siden ud. Da kravene i pkt. 10, som oplyst af direktoratet, også gælder § 6-sagerne, skal der også være en lodret streg i disse sager (uanset at den indsatte har fået udleveret en kopi af forlægget).

Det er derfor beklageligt at der ikke er en sådan markering i disse sager. Jeg går ud fra at fængslet fremover er opmærksom på kravet om en lodret streg når en side i notatet ikke udfyldes helt.

Efter vejledningens pkt. 10 skal dato for indberetningen tydeligt fremgå af protokollen. Desuden skal der fremgå oplysninger om øvrige dokumenter der fremlægges til protokollen.

Indberetningerne er i stort set alle tilfælde gengivet ordret i forlæggene/forhørsnotaterne, herunder i flere tilfælde ved henvisning til (rapport af) ”dags dato” eller lignende udtryk, men i flere tilfælde er forlæggene/forhørsnotaterne ikke udfærdiget samme dag som den underliggende rapport, og der er i flere tilfælde ikke tillige henvist til datoen for indberetningen.

Det er beklageligt at der i flere tilfælde ikke er forholdt i overensstemmelse med vejledningens pkt. 10 om angivelse af dato for indberetningen.

De øvrige dokumenter der har foreligget, er angivet.

Det fremgår endvidere af vejledningens pkt. 10 og af disciplinærstrafbekendtgørelsens § 8, stk. 5, 6. pkt., at det i forhørssager skal fremgå af protokollen om den indsatte har godkendt gengivelsen af sin forklaring. Hvis den indsatte ikke kan eller vil godkende gengivelsen af sin forklaring og angiver en grund hertil, skal denne ifølge vejledningen også fremgå af protokollen.

Der er i alle sager notat om hvorvidt indsatte har godkendt gengivelsen af sin forklaring. Det er sket i alle tilfælde på nær et.

Derudover skal det med angivelse af navn og titel fremgå hvem der har udarbejdet indberetningen, og (i forhørssager) hvem der har været vidne til forhøret. Protokollen skal underskrives af forhørslederen.

I enkelte tilfælde mangler navn og titel på indberetteren i forhørsnotatet (nr. 508, 513 og 519), men navn og titel på vidnet er angivet i alle tilfælde. Jeg har som nævnt ikke modtaget kopier, men udskrifter af forhørsnotaterne, og dermed notater uden underskrifter. (Forlæggene er i alle tilfælde underskrevet).

Jeg går ud fra at forhøret i alle tilfælde efter udskrivning er underskrevet af forhørslederen, og at fængslet fremover er opmærksom på at angive navn og titel på indberetteren i alle tilfælde.

Efter vejledningens pkt. 10 skal vidnets godkendelse af protokollens indhold endvidere fremgå af protokollen, f.eks. ved at vidnet underskriver protokollen.

Umiddelbart inden (linjen til) forhørslederens underskrift er det noteret at vidnet har godkendt forhøret.

11.1.9.2. Indholdet af notatet

Efter disciplinærstrafbekendtgørelsens § 8, stk. 2, skal notatet (som det fremgår af citatet af bestemmelsen under pkt. 11.1.5.) indeholde en gengivelse af hvad der er indberettet (nr. 1), oplysning om hvilke bestemmelser der er overtrådt (nr. 2), oplysning om afgørelsen (nr. 3), oplysning om dato og klokkeslæt for hvornår afgørelsen er meddelt den indsatte (nr. 4), oplysning om

at den indsatte er orienteret om muligheden for at klage til justitsministeren (nr. 5), og oplysning om hvornår fristen for at indgive klage udløber (nr. 6).

Der er i alle tilfælde en gengivelse af det indberettede (jf. disciplinærstrafbekendtgørelsens § 8, stk. 2, nr. 1).

Det er i alle tilfælde angivet hvilken bestemmelse der blev anset for overtrådt (nr. 2).

Der er i alle sagerne henvist til straffuldbydelseslovens § 67 og et (i to tilfælde to) af de seks undernumre i denne bestemmelse. Bestemmelsen i § 67, nr. 2, hvorefter den indsatte kan ikendes en disciplinærstraf ved udeblivelse, undvigelse eller forsøg herpå, indeholder både retsgrundlaget for den overtrådte bestemmelse (udeblivelsen mv.) og for sanktionen. De øvrige bestemmelser indeholder derimod alene retsgrundlaget for ikendelsen af disciplinærstraf. Disse bestemmelser indeholder med andre ord ikke bestemmelser der kan overtrædes. Der er dog samtidig henvist til de overtrådte bestemmelser, jf. nedenfor.

I forbindelse med min inspektion af Arresthuset i Hillerød har jeg bedt direktoratet om at overveje at ændre det paradigme der anvendes i § 6-sagerne således at henvisningen til straffuldbydelseslovens § 67 sker i forbindelse med oplysning om den afgørelse der agtes truffet, i stedet for under angivelse af sigtelsen i sagen. Direktoratet har i en udtalelse af 25. april 2003 anført at det er direktoratets opfattelse at henvisningen til den relevante bestemmelse i § 67 mest hensigtsmæssigt nævnes i sammenhæng med henvisningen til det faktiske grundlag for disciplin-

nårsagen. Der er endvidere i bødeforlægget en så tæt sammenhæng mellem sigtelsen og oplysningen om hvilken afgørelse der agtes truffet, at det kunne virke unødigt omstændeligt at nævne den relevante hjemmelsbestemmelse to gange. Jeg har bedt direktoratet om at oplyse hvorfor det efter direktoratets opfattelse er mest hensigtsmæssigt at nævne § 67 i sammenhæng med henvisningen til det faktiske grundlag. Jeg har endnu ikke modtaget svar herpå.

I sagerne om misbrug og besiddelse af euforiserende stoffer og i sagerne om besiddelse af chikanerende tegninger og vold mod medindsatte er der foruden til straffuldbyrdelseslovens § 67, nr. 4, henvist til ”overtrædelse af straffelovgivningen”. I 2 tilfælde er der tillige henvist til lov om euforiserende stoffer.

Ved overtrædelser af straffelovgivningen, herunder loven om euforiserende stoffer, må der henvises til den bestemmelse i straffelovgivningen som er overtrådt i det konkrete tilfælde, jf. disciplinærstrafvejledningens pkt. 9, pind 4. Er der tale om sager om indtagelse af euforiserende stoffer, vil det dog være tilstrækkeligt at henvise til lov om euforiserende stoffer uden at henvise til bilaget til bekendtgørelsen om euforiserende stoffer idet det ikke i alle tilfælde er muligt at fastslå arten af indtagne stoffer.

Jeg går ud fra at fængslet i alle tilfælde fremover vil præcisere hvilken bestemmelse i straffelovgivningen der er overtrådt i det konkrete tilfælde.

I sagerne om besiddelse af remedier som kan benyttes i forbindelse med misbrug af euforiserende stoffer mv., er der henvist til (straffuldbydelseslovens § 67, nr. 5, jf.) genstandsbekendtgørelsens § 21, stk. 2, jf. § 2, stk. 1, nr. 2. I sagen om besiddelse af mobiltelefon er der henvist til (straffuldbydelseslovens § 67, nr. 5, jf.) genstandsbekendtgørelsens § 21, stk. 2, jf. § 2, stk. 1, nr. 11.

Efter genstandsbekendtgørelsens § 21, stk. 2, kan en indsat ikendes disciplinærstraf for overtrædelse af nærmere angivne bestemmelser i bekendtgørelsen, herunder § 2. Efter straffuldbydelseslovens § 67, nr. 5, kan der (kun) straffes disciplinært for overtrædelse af regler som justitsministeren har fastsat, når det i reglerne er bestemt at overtrædelse kan medføre disciplinærstraf. Ligesom straffuldbydelseslovens § 67, nr. 5, vedrører genstandsbekendtgørelsens § 21, stk. 2, rettelig hjemmelsgrundlaget for ikendelse af straffen og er ikke en bestemmelse der kan overtrædes. Der er dog også henvist til genstandsbekendtgørelsens § 2, stk. 1, nr. 2 og nr. 11, som er de bestemmelser der er overtrådt i de konkrete tilfælde.

I sagerne om udgangsmisbrug er der henvist til straffuldbydelseslovens § 67, nr. 2, jf. udgangsbekendtgørelsens § 23, stk. 1, nr. 2.

I udgangsbekendtgørelsens § 23, stk. 1, nr. 2, er det anført at en indsat kan ikendes disciplinærstraf ved overtrædelse af de betingelser der er nævnt i straffuldbydelseslovens § 48, stk. 1, og i udgangsbekendtgørelsens § 11.

Udgangsbekendtgørelsens § 23, stk. 1, nr. 2, indeholder ikke et selvstændigt gerningsindhold der kan overtrædes, og det er derfor forkert at henvise til denne bestemmelse i forbindelse med angivelse af de bestemmelser der anses for overtrådt. Bestemmelsen henviser til straffuldbyrdelseslovens § 48, stk. 1, og bekendtgørelsens § 11 som kan overtrædes. For så vidt angår bekendtgørelsens § 11 må der henvises til hvilke(t) af de fire undernumre som overtrædelsen i det konkrete tilfælde angår.

Jeg går ud fra at fængslet fremover vil være opmærksom på en mere præcis angivelse af de overtrådte bestemmelser i forbindelse med udgangsmisbrug.

Straffuldbyrdelseslovens § 67, nr. 2, indeholder som nævnt et selvstændigt gerningsindhold idet der efter denne bestemmelse kan straffes disciplinært for udeblivelse, undvigelse eller forsøg herpå.

Jeg har derfor ingen bemærkninger til henvisningen til § 67, nr. 2, i de to sager om udeblivelse.

I flere tilfælde er der henvist til (straffuldbyrdelseslovens § 67, nr. 1, jf.) § 32. Efter sidstnævnte bestemmelse skal de indsatte efterkomme de anvisninger der gives af institutionens personale i forbindelse med varetagelsen af institutionens opgaver.

I det ene af disse tilfælde omfatter henvisningen hertil tillige det forhold at den indsatte havde anvendt et upassende sprogbrug.

Da bestemmelsen i straffuldbyrdelseslovens § 32 alene omhandler efterkommelse af personalets anvisninger, er det forkert at henvise til denne bestemmelse for så vidt angår anvendelse af upassende sprogbrug. Da der hverken i straffuldbyrdelsesloven eller de administrative bestemmelser som Justitsministeriet (Direktoratet for Kriminalforsorgen) har udstedt i medfør heraf, er en bestemmelse

om anvendelse af sprogbrug (som det var tilfældet i § 19, stk. 4, i den tidligere gældende fuldbyrdelsesbekendtgørelse), kan der kun straffes disciplinært for anvendelse af upassende sprogbrug hvis det af institutionens interne regler fremgår at upassende sprogbrug kan medføre disciplinærstraf. Der skal i så fald henvises til denne interne regel for så vidt angår den overtrådte bestemmelse (og til straffuldbyrdslovens § 67, nr. 6, for så vidt angår afgørelsen om disciplinærstraf for denne overtrædelse). Jeg har noteret mig at der er en sådan bestemmelse i de interne regler ("Lokale regler for Statsfængslet ved Sdr. Omme") som der derfor burde have været henvist til.

Der er i alle sager oplysning om afgørelsen (disciplinærstrafbekendtgørelsens § 8, stk. 2, nr. 3).

I forhørssagerne er datoen og klokkeslættet for hvornår afgørelsen er meddelt den indsatte, angivet i form af oplysning om tidspunktet for forhørets afslutning (nr. 4).

I forlægssagerne er datoen for forkyndelsen af forlægget angivet, og i 7 tilfælde er datoen for indsattes accept af afgørelsen anført. Klokkeslættet er ikke angivet i noget tilfælde.

Bødeforlæg er afgørelser i forvaltningslovens forstand med hensyn til sagsbehandlingen efter at bødeforlægget vedtages af den det er udstedt til.

Den 22. maj 2003 har direktoratet efter min anmodning herom sendt mig kopi af de notater som direktoratet har udfærdiget i anledning af direktoratets interne inspektioner af arresthusene i Assens og Århus i efteråret 2002. Direktoratet har i den forbindelse tilkendegivet at det ikke er påkrævet at bødeforlæg påføres klokkeslæt, men datoen for indsattes underskrift skal fremgå.

Jeg går ud fra at fængslet fremover er opmærksom på at datoen for meddelelse af afgørelsen (som først anses for truffet når den indsatte vedtager bøden) angives i alle tilfælde.

I alle forhørssagerne er den indsatte orienteret om klageadgangen til Direktoratet for Kriminalforsorgen (nr. 5), og det er herunder angivet at den indsatte er vejledt om hvornår fristen for klage til direktoratet udløber (nr. 6).

Jeg har noteret mig at det ikke kun i notatet er angivet hvornår klagefristen udløber, men at den indsatte tillige er vejledt om denne frist – hvilket jeg også lægger til grund er forudsat ved bestemmelsen i nr. 6.

Da (bøde)forlæg ikke er afgørelser i forvaltningslovens forstand før de vedtages af den de retter sig til, skal der ikke gives klagevejledning i forbindelse med udstedelse af et sådant forlæg (hvilket heller ikke er sket).

Hvis der er tale om en afgørelse der er omfattet af straffuldbyrdelseslovens § 112, skal forhørsnotatet efter disciplinærstrafbekendtgørelsens § 8, stk. 3, tillige indeholde oplysning om at den indsatte er orienteret om muligheden for at kræve den endelige administrative afgørelse indbragt for retten til prøvelse. Der er ikke et sådant notat i nogen af sagerne.

Efter straffuldbyrdelseslovens § 112 kan der ske domstolsprøvelse af endelige administrative afgørelser i nærmere angivne tilfælde, herunder ved afgørelser om disciplinærstraf i form af strafcelle i mere end 7 dage (nr. 3).

I sagen med nr. 515 blev der givet strafcelle i 10 dage. Der er (som nævnt) ikke oplysning om at der er vejledt om adgangen til domstolsprøvelse i denne sag.

Det er en fejl.

Adgangen til domstolsprøvelse omfatter også afgørelser efter § 73 om konfiskation af genstande eller penge ”hvis værdi overstiger det almindelige vederlag, der udbetales indsatte for en uges beskæftigelse” (nr. 4). I en bekendtgørelse er fastsat satser for vederlag til de indsatte der reguleres en gang årligt. På tidspunktet for behandlingen af de konkrete sager som er omfattet af min undersøgelse, gjaldt bekendtgørelse nr. 1009 af 10. december 2001.

Der er, som nævnt under pkt. 11.1.14., oplysning om konfiskation i flere tilfælde, herunder i 2 tilfælde af en mobiltelefon (nr. 523 – et bødeforlæg, og nr. 515 – en forhørssag).

Jeg anmoder fængslet om at oplyse hvorvidt fængslet har overvejet om sagerne er omfattet af straffuldbyrdelseslovens § 112, nr. 4.

Til orientering for Statsfængslet ved Sdr. Omme kan jeg oplyse at direktoratet i sagen vedrørende min inspektion af Arresthuset i Sønderborg har oplyst at der i hvert enkelt tilfælde konkret skal foretages en vurdering af hvorvidt en konfiskeret genstand har en værdi der medfører at en endelig administrativ afgørelse kan prøves ved domstolene, og at der i bekræftende fald skal vejle-

des om adgangen hertil. Direktoratet har samtidig udtalt at der i alle tilfælde skal gøres notat om den værdi der lægges til grund.

Ved behandlingen af disciplinærsager efter disciplinærstrafbekendtgørelsens § 6 skal det, ud over det i stk. 2 nævnte, fremgå af notatet at den indsatte skriftligt er underrettet om hvilken afgørelse institutionen agter at træffe, og at den pågældende har adgang til at udtale sig, jf. § 8, stk. 4.

Det fremgår af (bøde)forlæggene at der ved forkyndelsen af forlægget for den indsatte er udleveret en kopi til denne. Det fremgår som tidligere nævnt også af forlæggene hvilken afgørelse fængslet agtede at træffe, og at den indsatte havde adgang til at udtale sig.

Ved behandlingen af disciplinærsager efter disciplinærstrafbekendtgørelsens § 7 skal der, ud over det i stk. 2 nævnte, gøres notat om nogle yderligere forhold, jf. § 8, stk. 5.

For det første skal der være en gengivelse af de afgivne forklaringer, og disse skal protokolleres mens den der afgiver forklaringen, er til stede, jf. § 8, stk. 5, 1. pkt.

Der er en sådan gengivelse af den indsattes forklaring i alle tilfælde. Forklaringen er i alle tilfælde protokolleret mens den indsatte var til stede, idet det er anført at den indsatte ”har godkendt gengivelsen af sin forklaring” .

Der har ikke været afgivet forklaringer af andre.

For det andet skal det noteres på hvilket grundlag afgørelsen er truffet, jf. bestemmelsens 2. pkt. Det fremgår ikke om der hermed sigtes til såvel det faktiske grundlag, herunder det bevismæssige grundlag, som det retlige grundlag. Direktoratet har i forbindelse med min inspektion af Arresthuset i Slagelse oplyst at bestemmelsen er indsat for at præcisere vigtigheden af at bevisbedømmelsen beskrives nærmere i forhørsnotatet.

For så vidt angår beskrivelsen i de konkrete sager henviser jeg til pkt. 11.1.10.

For det tredje skal notatet indeholde oplysninger om eventuelle begrænsninger i retten til bisidder og aktindsigt.

Der er ikke oplysning herom i nogen af sagerne – hvilket jeg går ud fra skyldes at der ikke har været sådanne begrænsninger.

Endelig skal notatet indeholde en begrundelse, jf. bestemmelsens 4. pkt. Der henvises til det anførte nedenfor i pkt. 11.1.10.

11.1.10. Begrundelse

Ifølge bekendtgørelsens § 8, stk. 5, 4. pkt., og vejledningens pkt. 9 skal notatet indeholde ”en begrundelse, der opfylder kravene i forvaltningslovens § 24”, dvs. de krav der gælder for indholdet af begrundelser for skriftlige afgørelser. Det er i vejledningen anført at en begrundelse for at være fyldestgørende normalt må indeholde en stillingtagen til partens indsigelser hvis de er relevante for afgørelsen (herunder for en strafudmåling). Desuden er det anført at der herudover er en generel pligt til at

notere andre faktiske oplysninger der har betydning for sagens afgørelse, jf. offentlighedslovens § 6. I vejledningen anføres herefter:

” ... Formålet med disse regler er, at det altid skal være muligt efterfølgende dels at vurdere afgørelsens indholdsmæssige holdbarhed, dels at se, om de formelle regler er blevet overholdt. Det er derfor vigtigt, at notatet indeholder oplysninger om følgende:

- De faktiske omstændigheder, der er tillagt betydning for afgørelsen, herunder en gengivelse af det indberettede og de afgivne forklaringer. Der skal i notatet foretages en selvstændig gengivelse af de oplysninger, der findes i sagen. Det vil således ikke være korrekt at gengive oplysningerne om de faktiske omstændigheder i sagen alene ved en henvisning til en underliggende rapport.
 - Hvad der er anset for bevist og ikke bevist. Bevisbedømmelsen bør angives i forbindelse med angivelsen af de bestemmelser, som den indsatte anses for at have overtrådt, jf. pind 4.
 - Hvad der i forbindelse med denne bevisbedømmelse er lagt vægt på.
 - Hvilke bestemmelser, der anses for overtrådt, med angivelse af loven, bekendtgørelsen og/eller den interne regel samt ved præcis angivelse af paragraf, stykke, nummer eller litra. I sager om indtagelse af euforiserende stoffer vil en henvisning til lov om euforiserende stoffer uden henvisning til bilaget til bekendtgørelse om euforiserende stoffer være tilstrækkeligt, idet det ikke i alle tilfælde er muligt at fastslå arten af indtagne stoffer.
 - Præcis angivelse af hjemlen for den reaktion (straf), som disciplinærsagen resulterer i (lov, bekendtgørelse, intern regel, paragraf, stykke, nummer eller litra).
 - Baggrunden for en eventuel fravigelse af sædvanlig praksis med hensyn til strafudmåling.
- ...”

De faktiske forhold som for det meste alene har bestået af det indberettede og den indsatte forklaring er – som nævnt under pkt. 11.1.9. – i alle tilfælde gengivet i forhørsnotatet.

I flere tilfælde erkendte den indsatte forholdet i indberetningen.

Indsatte erkendelse indebærer at nærmere bevisførelse ikke er fornøden, men der skal fortsat ske en bevisbedømmelse. Det vil dog være tilstrækkeligt at henvise til at den indsatte har erkendt forholdet. Det er sket i de konkrete sager.

I nogle tilfælde benægtede den indsatte (delvis) det indberettede forhold. Forhørslederen lagde rapportens oplysninger til grund og tilsidesatte således den indsattes forklaring. Der er ikke nogen nærmere begrundelse for denne tilsidesættelse i nogen af tilfældene.

Jeg henviser til direktoratets tilkendegivelse i sagen vedrørende min inspektion af Arresthuset i Slagelse, jf. ovenfor, om at det er vigtigt at bevisbedømmelsen "beskrives nærmere" i forhørsnotatet. Det indebærer at det udtrykkeligt skal fremgå hvad der er lagt vægt på, og hvis den indsattes forklaring er tilsidesat, må det anføres hvorfor.

I et tilfælde (nr. 499) erkendte den indsatte hashrygning og besiddelse af en pesolavægt, men benægtede at et brunt pulver der blev fundet gemt på hans celle, tilhørte ham. Om dette forhold anførte forhørslederen (blot) at han fandt det bevist at den indsatte havde været i besiddelse af dette pulver. Der er således ikke foretaget en bevisbedømmelse for så vidt angår spørgsmålet om hvorvidt pulveret tilhørte ham, men det fremgår af afgørelsen i sagen at den indsatte for dette forhold blev midlertidigt udelukket fra fællesskab efter straffuldbyrdelseslovens § 63, stk. 2, indtil pulveret var analyseret. (For de øvrige forhold blev den indsatte udelukket fra fællesskab og fik tilbagekaldt udgang).

Med den bemærkning at jeg går ud fra at den indsatte kunne have været frifundet såfremt han havde godtgjort at det brune pulver var placeret på hans stue af en anden, har jeg ingen bemærkninger til denne sag. Jeg har således ingen bemærkninger til at de indsatte anses for ansvarlige for fund af ulovlige genstande på deres stue som følge af at de er ansvarlige for stuen (som de selv har nøgle til og dermed kan aflåse når de forlader den), medmindre de kan godtgøre at de ikke er ansvarlige for de fundne genstande.

I pkt. 9, 2. pind, i disciplinærstrafvejledningen, er det anført at bevisbedømmelsen bør angives i forbindelse med angivelsen af de bestemmelser som den indsatte anses for at have overtrådt.

Fængslet har som tidligere nævnt anvendt klientsystemets forhørsdel (der er udarbejdet af direktoratet) hvor der er et selvstændigt afsnit til angivelse af bevisbedømmelsen. Bortset fra i enkelte tilfælde er den overtrådte bestemmelse ikke anført (gentaget) i dette afsnit, men er alene nævnt i det indledende afsnit om ”sigtelsen” i sagen, og bevisbedømmelsen er dermed ikke angivet i forbindelse med angivelse af den bestemmelse der blev overtrådt (eller omvendt).

Jeg går ud fra at fængslet fremover med henblik på overholdelse af nævnte afsnit i vejledningen i alle tilfælde vil anføre (gentage) den bestemmelse som anses for overtrådt i afsnittet om bevisbedømmelsen i de konkrete sager. Jeg går endvidere ud fra at direktoratet vil overveje om der bør ske en ændring eller præcisering af forhørsdelen i klientsystemet (eller af vejledningen).

Der er som tidligere nævnt henvist til den bestemmelse der blev anset for overtrådt. Jeg henviser til pkt. 11.1.9.2.

Hjemlen for reaktionen er anført i stort set alle tilfælde (jf. nedenfor).

I de 3 sager hvor der skete tilbagekaldelse af udgang (nr. 499, 506 og 508), mangler angivelse af hjemmelsgrundlaget for denne afgørelse.

Det er beklageligt.

I sagen med nr. 513 der udmundede i udelukkelse fra fællesskab, er blot anført at sagen er truffet efter ”straffuldbydelseslovens”. Jeg går ud fra at der er tale om en forglemmelse med hensyn til at påføre (ændre) bestemmelse. (Københavns Fængsler har i sagen om ombudsmandens inspektion af Institutionen for frihedsberøvede asylansøgere i Sandholm i et brev af 16. december 2002 oplyst at klientsystemet automatisk foreslår henvisninger til § 67 som derfor må ændres når der ikke anvendes disciplinærstraf, men en anden reaktion).

I de 3 andre sager om udelukkelse fra fællesskab (nr. 499, 506, og 508) er der henvist til straffuldbydelseslovens § 67, nr. 4. For så vidt angår den midlertidige udelukkelse fra fællesskab i det ene tilfælde (nr. 499) er der dog – korrekt – henvist til straffuldbydelseslovens § 63, stk. 2.

Da der ikke blev ikendt en disciplinærstraf, men skete udelukkelse fra fællesskab, er det en fejl at der er henvist til straffuldbydelseslovens § 67 (nr. 4).

I 2 sager blev der truffet afgørelse om at overføre den indsatte til fortsat afsoning i lukket fængsel (nr. 506 og 508). Det skete efter henholdsvis § 25, stk. 1, nr. 2, og § 25, stk. 1, nr. 4, i straffuldbydelsesloven. Førstnævnte tilfælde vedrører sagen om besiddelse af chikanerende tegninger af personale mv. og den anden sag vold mod medindsatte.

Da straffuldbydelseslovens § 25, stk. 1, nr. 2, omhandler besiddelse af euforiserende stoffer, er der tale om en forkert henvisning i denne sag. Jeg går ud fra at overførslen rettelig er sket efter § 25, stk. 3, nr. 2, men beder fængslet om at oplyse herom.

Der er i alle sager henvist til straffuldbyrðelseslovens §§ 68 og 70 som indeholder bestemmelser om de disciplinærstraffe der kan anvendes (§ 68, stk. 1), og om udmålingen heraf (§ 69). Direktoratet har tidligere udtalt at gengivelse af reglerne også skal omfatte disse regler. (I bødeforlægssagerne er der tilsvarende henvist til straffuldbyrðelseslovens §§ 68 og 69).

Hvis strafudmålingen i det konkrete tilfælde fraviger sædvanlig praksis, skal notatet tillige indeholde oplysning om baggrunden herfor, jf. vejledningens pkt. 9, sjette pind. I et tilfælde er der oplysning om at ikendelse af bøde i kombination med betinget strafcelle skyldes at den pågældende på grund af voldsomme traumer er uegnet til indespærring. I et andet tilfælde er der oplysning om at forhørslederen valgte at give indsatte relativt mange dages strafcelle (10 dage) i stedet for at overføre den indsatte til lukket fængsel, og der er givet en begrundelse herfor. Der er ikke i øvrigt oplysning om fravigelse af praksis, men i enkelte tilfælde er der i notatet henvist til tidligere tilsvarende forhold. Der sker normalt skærpelse af reaktionen i gentagelsestilfælde.

Selv om der normalt sker skærpelse ved gentagelse, og en sådan skærpelse derfor for så vidt ikke kan siges at være en fravigelse af sædvanlig praksis, går jeg ud fra at der skal gøres notat når der er tale om skærpelse ved gentagelse. Jeg henviser i den forbindelse også til offentlighedslovens § 6.

For så vidt angår de sager der udmundede i overførsel og udelukkelse fra fællesskab fremgår det af bekendtgørelserne herom at den indsatte skal orienteres om efter hvilken bestemmelse afgørelsen er truffet, jf. pkt. 11.2.5. og 11.3.5. Det fremgår ikke at der er sket en sådan orientering i sagerne.

Jeg henviser til det anførte under de nævnte punkter.

11.1.11. Strafadmåling

Straffuldbyrdelseslovens § 68 har følgende indhold:

” ...

§ 68. Som disciplinærstraf kan anvendes advarsel, bøde og strafcelle.

Stk. 2. Strafcelle kan dog kun anvendes for følgende forhold eller forsøg herpå:

- 1) Udeblivelse eller undvigelse,
- 2) indsmugling, besiddelse eller indtagelse af alkohol, euforiserende stoffer eller andre stoffer, der er forbudt efter den almindelige lovgivning,
- 3) indsmugling eller besiddelse af våben og andre personfarlige genstande,
- 4) vold eller trusler om vold mod medindsatte, personale eller andre i institutionen,
- 5) groft hærværk og
- 6) andre grove eller oftere gentagne forseelser

Stk. 3. Disciplinærstraf i form af bøde og strafcelle kan ikendes i forening.

...”

Der er således med ikrafttrædelsen af straffuldbyrdelsesloven sket en begrænsning med hensyn til anvendelsen af strafcelle. Der kan anvendes strafcelle og bøde i forening.

I 4 tilfælde skete der straffuldbærelse for overtrædelse af straffuldbyrdelseslovens § 32 på grund af manglende efterkommelse af personalets anvisninger (nr. 510, 516, 524 og 525). Dette kan således kun være sket på grundlag af bestemmelsen i nr. 6 om grove eller oftere gentagne forseelser.

Ordet ”oftere” i nr. 6 blev indføjet af Straffelovsrådet med det formål at skærpe betingelserne for brug af strafcelle. Det indebærer at der tidligst i tredjegangstilfælde kan reageres med strafcelle på forseelser der ikke i

sig selv kan anses for grove, jf. Straffuldbyrdelsesloven med kommentarer af blandt andre Annette Esdorf, 1. udgave 2003, s. 168.

Der kan således kun anvendes strafcelle ved 1. og 2. gangsovertrædelser af straffuldbyrdelseslovens § 32 hvis forholdet i sig selv kan karakteriseres som groft.

I sagen med nr. 524 fremgår det at der er lagt vægt på at den indsatte to gange tidligere er ikendt strafcelle i 3 dage for samme forhold. Der er således tale om et tredjegangstilfælde, men umiddelbart synes der også at være tale om at der er udmålt strafcelle første (og anden) gang; der kan dog være tale om yderligere tilfælde forud for de to der er nævnt i rapporten. Da den indsatte blev ikendt 5 dages strafcelle, er der (snarere) tale om en skærpelse fra 3 til 5 dage. I sagen med nr. 510 er der ligeledes lagt vægt på at den indsatte ”senest” den 22. november 2002 var ikendt 3 dages strafcelle for ikke at efterkomme personalets anvisninger. Det fremgår ikke hvor mange forudgående forseelser der var tale om, men også her er der så vidt ses tale om anvendelse af strafcelle ved (nogle af) de tidligere forseelser. I sagen med nr. 516 fik den indsatte udløst 3 dages betinget strafcelle som var ikendt ved et forhør den 28. november 2002. I det sidste tilfælde (nr. 525) er der ikke oplysning om tidligere tilfælde, blot at der ved udmålingen af straffen er lagt vægt på overtrædelsens art og omfang, jf. straffuldbyrdelseslovens § 70. Denne bestemmelse omfatter som tidligere nævnt udmåling af varigheden af strafcelle.

Jeg beder fængslet om at udtale sig om anvendelsen af strafcelle i de 4 konkrete tilfælde.

Hvis fængslet har udarbejdet en oversigt over normalreaktioner ved disciplinære forhold, beder jeg endvidere om kopi heraf.

11.1.12. Oplysning til den indsatte om politianmeldelse

Efter vejledningens pkt. 11, sidste afsnit, skal den indsatte orienteres om en eventuel politianmeldelse. Der skal gøres notat om denne orientering enten i den indsattes personjournal eller i forhørsprotokollen.

I sagerne i forhørsprotokollen med nr. 499, 514 og 515 fremgår det af forhørsnotatet at der skete politianmeldelse i sagen. I sagen med nr. 514 er oplyst om resultatet af politiets afhøring, og i sidstnævnte tilfælde er oplyst om politianmeldelsen og resultatet af rettens behandling. Det fremgår ikke udtrykkeligt at de indsatte blev orienteret om politianmeldelsen da den blev indgivet, men det går jeg ud fra er sket. Jeg har ikke modtaget de indsattes journaler.

Jeg går ud fra at fængslet er opmærksom på notatpligten med hensyn til selve orienteringen af den indsatte om politianmeldelsen.

11.1.13. Konfiskation

Regler om konfiskation over for afsonere findes i straffuldbyrdelseslovens § 73, Justitsministeriets (Direktoratet for Kriminalforsorgens) bekendtgørelse nr. 386 af 17. maj 2001 om behandlingen af sager om konfiskation og Direktoratet for Kriminalforsorgens cirkulære nr. 92 af 16. maj 2001 om behandlingen af sager om konfiskation i kriminalforsorgens institutioner. Procedurereglerne i disciplinærstrafbekendtgørelsens §§ 5-9 finder også anvendelse ved konfiskation, jf. konfiskationsbekendtgørelsens § 1, stk. 1. Kapitel 12 i disciplinærstrafvejledningen omhandler bl.a. konfiskation.

Der er oplysning om konfiskation i flere tilfælde. I 2 tilfælde er der tale om en mobiltelefon, i et tilfælde tegninger og i de andre tilfælde hash, et

brunt og et hvidt pulver og remedier som kan benyttes i forbindelse med misbrug af euforiserende stoffer. Det fremgår i alle tilfælde hvad der skete med det konfiskerede. Mobiltelefonerne blev nyttiggjort i institutionen, det brune og hvide pulver og fund af hash på henholdsvis 9,75 gram (sammen med det hvide pulver) og ca. 20 gram blev afleveret til politiet i forbindelse med anmeldelse for besiddelsen heraf, mens der i øvrigt skete destruktion, herunder af et simkort. Der er henvist til straffuldbyrdelseslovens § 73, stk. 1, og de relevante bestemmelser i konfiskationsbekendtgørelsen.

11.1.14. Kompetence

Statsfængslet ved Sdr. Omme har den 19. november 2001 udfærdiget en ”Delegationsskrivelse”. Det fremgår indledningsvis af denne skrivelse at afdelingslederne typisk har kompetencen i de tilfælde hvor det tidligere var ledende overvagtimester/inspektionen der havde kompetencen. Det fremgår tillige at forhørslederne har kompetencen til at træffe afgørelse om bl.a. ikendelse af disciplinærstraf og konfiskation, dog ikke ved anvendelse af strafcelle i mere end 7 dage og ikke hvis det konfiskeredes værdi overstiger det almindelige vederlag for en uges beskæftigelse. Beslutning om konfiskation af mobiltelefoner kan dog i alle tilfælde træffes af forhørslederen. Afdelingsleder, daglig leder eller inspektionsvagthavende kan træffe beslutning om forhørscelleanbringelse, dog kan det tilstedeværende personale midlertidigt udelukke den indsatte fra fællesskab indtil afgørelsen om forhørscelleanbringelse er truffet. Afgørelse om tilbagekaldelse af udgang og ikendelse af udgangskarantæne efter udgangsbekendtgørelsens §§ 22 og 28 og visse afgørelser om overførsel til lukket fængsel og arresthus træffes tillige af forhørslederne, dog under forudsætning af at spørgsmålet forinden har været drøftet med vicefængselsinspektøren eller personale- og sikkerhedskonsulenten. For så vidt

angår overførsel til lukket fængsel drejer det sig om afgørelser efter straffuldbydelseslovens § 25, stk. 1, nr. 1 og 2, men ikke efter stk. 2 og 3. Forhørslederne kan tillige træffe afgørelse om udelukkelse fra fællesskab efter straffuldbydelseslovens § 63, stk. 1. Det er dog en forudsætning at vanskelige sager forud har været forelagt vicefængselsinspektøren eller personale- og sikkerhedskonsulenten.

Det fremgår ikke af delegationsskrivelsen hvem der kan være forhørsleder, men skrivelsen er vedlagt bilag, herunder et bilag III om behandlingen af disciplinærsager. Dette bilag er ikke dateret, men det er udfærdiget før delegationsskrivelsen. Ved afkrydsning er det tilkendegivet hvem der kan behandle de forskellige sagstyper. Forseelser der medfører (må antages at medføre) strafcelle (angivet som større forseelser om vold og grov indsmugling samt udgangsforseelser) og alle overførsler skal efter dette skema behandles af ledende overvagtimester, dvs. efter delegationsskrivelsen nu (typisk) afdelingslederne. I forhørssagerne er forhør i 4 tilfælde afholdt af en afdelingsleder.

I et tilfælde er forhør afholdt af en overvagtimester (nr. 516) og i et andet tilfælde af en afdelingsleder (nr. 515). I alle de øvrige forhørssager er sagen behandlet af en fængselsfunktionær (to forskellige). I indledningen er det anført at forhør afholdes af ”forhørsleder Fængselsfunktionær”. Det drejer sig om sagerne med nr. 499, 506, 508, 510 og 513. I 4 af sagerne skete der udelukkelse fra fællesskab (nr. 499, 506, 508 og 513), og i 2 af disse sager skete der tillige overførsel til lukket fængsel (nr. 506 og 508). Overførslen skete efter straffuldbydelseslovens § 25, stk. 1, henholdsvis nr. 4 og 2, dog har jeg rejst spørgsmål om korrekt henvisning for så vidt angår sidstnævnte tilfælde, jf. pkt. 11.1.10.).

Jeg anmoder fængslet om en udtalelse vedrørende overvagtimesterens og de pågældende fængselsfunktionærers bemyndigelse til at afholde forhør, og herunder træffe afgørelse om overførsel til lukket fængsel som sket i sagerne med nr. 506 og 508.

Jeg anmoder tillige om en udtalelse vedrørende afdelingslederens kompetence i sagen med nr. 515 til at træffe afgørelse om ikendelse af strafcelle i 10 dage.

Alle forlæggene er underskrevet, men i 3 tilfælde kan det ikke ud fra underskriften ses hvem der har behandlet sagen. I det ene af disse tilfælde er pågældendes navn og titel imidlertid – som det eneste tilfælde – tillige anført maskinelt. Det fremgår af sagerne at de to afdelingsledere og de to fængselsfunktionærer som har behandlet forhørssagerne, også har udfærdiget forlæggene.

I pkt. 2 i disciplinærstrafvejledningen er det udtrykkeligt anført at institutionens leder ved delegation af kompetencen til behandling af disciplinærsager ”bør inddrages under behandlingen af sagen, hvis der i den konkrete sag er tvivl om, hvad der kan anses for bevist eller ikke bevist, eller om hvilke bestemmelser der kan anses for overtrådt...”. Det er videre anført at det ”forudsættes ..., at institutionens leder løbende fører tilsyn med behandlingen af disciplinærsager”.

Det fremgår af delegationsskrivelsen at sagen i visse tilfælde skal drøftes med vicefængselsinspektøren eller personale- og sikkerhedskonsulenten inden der træffes afgørelse, jf. ovenfor.

Jeg beder om oplysning om hvilket tilsyn institutionens leder fører med disciplinærstrafområdet.

Efter disciplinærstrafbekendtgørelsens § 3, stk. 1, træffes afgørelse om anbringelse i forhørscele af institutionens leder eller den der bemyndiges dertil. Hvis forholdene i det enkelte tilfælde ikke tillader at man afventer en bestemmelse fra en efter stk. 1 kompetent person, træffes bestemmelsen af den tilstedeværende funktionær som er ansvarlig for det pågældende tjenesteområde, jf. § 3, stk. 2. I sådanne tilfælde skal en efter stk. 1 kompetent person så hurtigt som muligt underrettes om det passede (bestemmelsens 2. pkt.).

Afgørelse om forhørscele kan som nævnt ifølge delegationsskrivelsen træffes af afdelingsleder, daglig leder eller inspektionsvagthavende, dog kan det tilstedeværende personale midlertidigt udelukke den indsatte fra fællesskab indtil afgørelsen om forhørscelleanbringelse er truffet.

Det fremgår ikke af nogen af de 7 sager hvori der blev truffet afgørelse om forhørscelleanbringelse (nr. 499, 510, 514, 515, 516, 524 og 525), hvem der traf afgørelsen om forhørscelleanbringelse, og hvornår det skete. Det fremgår heller ikke om, og i givet fald hvornår, der er sket underretning hvis beslutningen om forhørscelleanbringelse er truffet af en funktionær efter bekendtgørelsens § 3, stk. 2. (For så vidt angår nr. 516 er det som nævnt under pkt. 11.1.3. uklart om der er tale om forhørscelleanbringelse eller midlertidig udelukkelse fra fællesskab).

Jeg beder fængslet om at oplyse herom. Hvis den standardblanket som fængslet har udfærdiget, har været anvendt i sagerne, beder jeg om kopi heraf.

Det tilstedeværende personale kan som nævnt midlertidigt udelukke den indsatte fra fællesskab indtil afgørelse om forhørscelleanbringelse er truffet.

For at kunne udelukke en indsat midlertidigt fra fællesskab skal betingelserne for udelukkelse fra fællesskab eller overførsel antages at være til stede, jf. straffuldbyrdelseslovens § 63, stk. 2. Den tilstedeværende funktionær kan imidlertid direkte på grundlag af bestemmelsen i disciplinærstrafbekendtgørelsens § 3, stk. 2, træffe afgørelse om forhørselleanbringelse hvis den kompetente persons afgørelse herom ikke kan afventes – med efterfølgende pligt til at underrette denne, jf. bestemmelsens 2. pkt.

Jeg beder på denne baggrund fængslet og direktoratet om en udtalelse vedrørende den nævnte regel i delegationsskrivelsen. Jeg henviser i den forbindelse også til direktoratets gennemgang af reglerne om (forskellen mellem) midlertidig udelukkelse fra fællesskab og forhørselleanbringelse i bilag 12 G, s. 2-3 til direktoratets inspektionsrapport af september 1996, og til direktoratets brev af 20. juni 1996 til fængslet (rapportens bilag 19).

11.2. Overførsel

11.2.1. Lidt om sagerne

4 sager vedrører besiddelse/indsmugling af euforiserende stoffer mv., 3 sager vedrører undvigelse, 2 sager vedrører trusler mod henholdsvis ansatte og indsatte, og den sidste sag vedrører forsøg på indsmugling af brev (vedrørende handel med euforiserende stoffer) til en anden indsat i fængslet der var udelukket fra fællesskab.

Overførslen skete i 2 tilfælde med henvisning til straffuldbyrdelseslovens § 25, stk. 1, nr. 2 (euforiserende stoffer), i 2 tilfælde med henvisning til straffuldbyrdelsesloven § 25, stk. 3, nr. 2 (grovere strafbart eller disciplinært forhold eller anden adfærd der er åbenbart uforenelig med fortsat ophold i åbent fængsel), og i 2 tilfælde til § 25, stk. 2 (forebygge overgreb på medindsatte). I det ene af disse tilfælde skete det tillige med henvisning til stk. 3, nr. 1 (bestyrket mistanke om at indsatte vil undvige). I

et tilfælde er der henvist til § 25, stk. 1, nr. 1 (undvigelse eller forsøg herpå), i et tilfælde blot til § 25, stk. 1 (eller måske nr. 1), i et tilfælde blot til § 25. Da de 2 sidstnævnte sager begge vedrører undvigelse, går jeg ud fra at der hentydes til § 25, stk. 1, nr. 1. I det sidste tilfælde er der ikke angivet nogen bestemmelse i forhørsnotatet, men det er alene anført at vedkommende blev overført til halvåben afdeling. Der foreligger imidlertid et brev i sagen til den indsatte med meddelelse om overførslen, og heraf fremgår det at den skete efter § 25, stk. 2.

Der er i alle tilfælde truffet andre afgørelser end overførsel. I 8 tilfælde er der truffet afgørelse om udelukkelse fra fællesskab (indtil overførslen kunne finde sted). I 6 tilfælde er der truffet afgørelse om tilbagekaldelse af udgang. I et tilfælde er der foretaget omberegning af straffetiden.

11.2.2. Retsgrundlag

Reglerne om overførsel fra åben til lukket (herunder halvåben) institution findes i straffuldbyrdelseslovens § 25 og i den tidligere nævnte bekendtgørelse om anbringelse og overførsel (anbringelses- og overførselsbekendtgørelsen), nu bekendtgørelse nr. 572 af 5. juli 2002. Til denne bekendtgørelse knytter sig en vejledning nr. 69 af samme dato.

11.2.3. Forhørscelleanbringelse/midlertidig udelukkelse fra fællesskab

Der har i alle sagerne på nær en været forhørscelleanbringelse. I det ene tilfælde fremgår det dog kun af den underliggende rapport.

Som nævnt i pkt. 11.1.3. er det bl.a. en betingelse for at kunne anvende forhørscelle at der er begrundet mistanke om at den indsatte har overtrådt

bestemmelser der må antages at medføre strafcelle som disciplinærstraf, jf. straffuldbydelseslovens § 71, stk. 1. Der kan således ikke ske forhørs-celleanbringelse hvis det må antages at reaktionen bliver noget andet end strafcelle. Hvis det må antages at der vil ske overførsel efter straffuldbydelseslovens §§ 25, 26 eller 28, kan der derimod ske udelukkelse fra fællesskab, jf. straffuldbydelseslovens § 63, stk. 2.

Det fremgår ikke om det ved forhørs-celleanbringelsen blev lagt til grund at den indsatte ville få strafcelle, eller om der reelt er tale om midlertidig udelukkelse fra fællesskab. Det er dog udtrykkeligt i alle sagerne, herunder i 2 tilfælde ved udfyldte blanketter til afkrydsning når der er sket forhørs-celleanbringelse eller midlertidig udelukkelse fra fællesskab, anført at der er tale om forhørs-celleanbringelse.

Jeg går ud fra at fængslet er og vil gøre personalet opmærksom på at der kun kan anvendes forhørs-celle når betingelserne herfor i straffuldbydelseslovens § 71, stk. 1, er opfyldte.

11.2.4. Sagsbehandlingsregler

§ 13 i anbringelses- og overførselsbekendtgørelsen har følgende indhold:

”§ 13. Inden der træffes afgørelse om overførsel fra åbent til lukket fængsel efter straffuldbydelseslovens § 25, stk. 1-4, skal den indsatte gøres bekendt med adgangen til at lade sig bistå og have lejlighed til at udtale sig.

Stk. 2. Afgørelsen træffes på grundlag af de foreliggende oplysninger. Institutionens leder eller den, der bemyndiges dertil, afgør, om det af hensyn til klarlæggelse af sagens omstændigheder er påkrævet at indhente yderligere oplysninger eller foretage afhøring af personale eller indsatte. Foretages der afhøringer, skal den afhørte have lejlighed til at godkende referatet af sin forklaring, og det skal fremgå af referatet af afhøringen, om godkendelse er sket.

Stk. 3. Afhøringer skal overværes af en af institutionens ansatte.

Stk. 4. Der skal gøres notat om den truffe afgørelse. Notatet skal indeholde en begrundelse for afgørelsen. Begrundelsen skal indeholde en henvisning til de retsregler, afgørelsen er truffet efter, og

angive hvilke hovedhensyn, der har været bestemmende for skønnet, ligesom de faktiske omstændigheder, som er tillagt væsentlig betydning for afgørelsen, skal fremgå.

Notatet skal endvidere indeholde oplysning om,

- 1) hvornår afgørelsen er meddelt den indsatte,
- 2) at den indsatte er orienteret om hvilke retsregler, afgørelsen er truffet i henhold til, jf. forvaltningslovens § 24, stk. 3, 1. pkt., jf. § 24, stk. 1, 1. pkt.,
- 3) hvornår fristen for at indgive klage til justitsministeren udløber, jf. straffuldbyrdelseslovens § 111, stk. 2, og
- 4) at den indsatte er vejledt om muligheden for at klage til justitsministeren og om fristen for at indgive klage.”

11.2.5. Partshøring og begrundelse mv.

Ved lov nr. 382 af 6. juni 2002 om ændring af straffeloven, retsplejeloven og forvaltningsloven skete der som tidligere nævnt en afskæring af retten til partsaktindsigt i visse sagstyper, f.eks. sager om overførsel fra åben til lukket anstalt. Det indebærer at der ikke (længere) skal ske parts høring i (rene) sager om overførsel inden der træffes afgørelse i sagen, men den indsatte har dog stadig ret til at udtale sig, jf. bekendtgørelsens § 13, stk. 1. Der er ikke (længere) pligt til at afholde forhør.

Ved meddelelse af afgørelsen i sagen skal den indsatte endvidere alene orienteres om hvilke retsregler afgørelsen er truffet efter, jf. bekendtgørelsens § 13, stk. 4, nr. 2. En (eventuel efterfølgende) skriftlig begrundelse til den indsatte skal også alene indeholde en henvisning til de retsregler som afgørelsen er truffet efter, jf. vejledningens pkt. 40, 5. afsnit. Det notat der skal udfærdiges i sagen, skal dog indeholde en nærmere begrundelse, jf. § 13, stk. 4, men den indsatte har ikke ret til at få kopi heraf.

De ændringer der er sket ved lov nr. 382 af 6. juni 2002, er – som også tidligere nævnt – beskrevet i Justitsministeriets skrivelse nr. 72 af 5. juli 2002 hvormed de administrative regler der blev udfærdiget som følge af

lovændringen, blev udsendt til kriminalforsorgens institutioner. Jeg henviser til pkt. 11.1.1.

Som nævnt dette sted er de nye regler ikke til hinder for at der efter omstændighederne gives meroffentlighed og en nærmere begrundelse hvis hverken private eller offentlige interesser taler imod dette, jf. også pkt. 40, 6. afsnit i vejledningen til bekendtgørelsen.

Som også nævnt under pkt. 11.1.1. finder de nye regler om afskæring af aktindsigt mv. ikke anvendelse i ”blandede sager”, dvs. sager hvor der samtidig træffes andre afgørelser end overførsel (medmindre der alene er tale om afgørelser som også er omfattet af forvaltningslovens § 9, stk. 4, f.eks. udelukkelse fra fællesskab).

Bortset fra i et tilfælde foreligger der i alle tilfælde forhørsnotat i sagen. Det fremgår ikke i den ene sag om der har været afholdt forhør på sædvanlig vis. Det drejer sig om en overførsel som følge af en undvigelse i sommeren 2002. Jeg har vedrørende denne sag (alene) modtaget rapport om undvigelsen, politianmeldelse i den anledning, indberetningsskema vedrørende overførsel fra åbent til lukket fængsel, arresthus eller halvåben afdeling hvoraf fremgår at den indsatte blev overført til arresthus en uge efter at han blev anholdt, og fængslets anmodning 2 måneder senere til Statsfængslet i Nyborg om overførsel dertil. Det fremgår ikke heraf om der er forholdt i overensstemmelse med reglerne i bekendtgørelsens § 13. Det fremgår heller ikke om der blev truffet andre afgørelser i sagen, og dermed om der var tale om en ”blandet” sag.

Jeg anmoder fængslet om at oplyse herom.

Ved forhørene i de øvrige sager er forhørsdelen i klientsystemet anvendt. De indsatte er således alle ved forhørets begyndelse vejledt om deres rettigheder, herunder retten til aktindsigt og til at få kopi af forhørsnotatet (jf. pligten hertil for disciplinærsager i disciplinærstrafvejledningens § 7, stk. 4, nr. 2 og 5).

Det fremgår ikke om sagerne fra starten har været anset som sager om overførsel. Der er imidlertid som tidligere nævnt i flere sager samtidig truffet afgørelse om tilbagekaldelse af udgang. I alle forhørssagerne er der henvist til straffuldbyrdelseslovens § 67, jf. herom nedenfor.

Jeg går ud fra at fængslet er opmærksom på at de indsatte i "rene" sager om overførsel fra åben til lukket institution efter den nugældende bekendtgørelse ikke har "ret til" aktindsigt og til at få udleveret kopi af det notat som skal udfærdiges om sagen, og at det derfor i sådanne sager vil være en fejl at vejlede om at de indsatte har denne ret. Der er imidlertid som nævnt mulighed for at give aktindsigt ved meroffentlighed hvis hverken private eller offentlige interesser taler imod.

Den begrundelse som skal angives i notatet i sagen, skal som anført i § 13, stk. 4, bl.a. indeholde en henvisning til de retsregler som afgørelsen er truffet efter.

I alle forhørsnotaterne er det anført at afgørelsen er truffet efter en af bestemmelserne i straffuldbyrdelseslovens § 67. Der er dog, som anført i pkt. 11.2.1., tillige henvist til lovens § 25, i nogle tilfælde angivet som en "øvrig" afgørelse. Jeg går ud fra at henvisningen til § 67 skyldes at klientsystemet automatisk foreslår henvisninger til § 67, jf. Københavns Fængsels oplysning herom i sagen vedrørende ombudsmandens inspektion af Institutionen for frihedsberøvede asylansøgere i Sandholm.

Da straffuldbyrdelseslovens § 67 indeholder retsgrundlaget for ikendelse af en disciplinærstraf, og der i intet tilfælde (tillige) blev ikendt en sådan straf, er det forkert at henvise til denne bestemmelse (som derfor må slettes hvis forhørsdelen i klientsystemet anvendes).

Notatet skal tillige indeholde oplysning om at den indsatte er orienteret om efter hvilke retsregler afgørelsen er truffet. Jeg går ud fra at det gælder uanset om der er tale om en blandet sag eller en ren sag.

Der er ikke notat herom i forhørsnotatet i nogen af sagerne, men i 2 af sagerne er der et senere brev til den indsatte om overførslen hvori retsgrundlaget herfor er anført. Det fremgår ikke om de indsatte ved forhøret i forbindelse med orientering om sagens afgørelse er orienteret om retsgrundlaget herfor. Det skyldes muligvis at institutionen har anvendt forhørsdelen vedrørende sager der er behandlet efter disciplinærstrafbekendtgørelsen, der ikke har en sådan bestemmelse.

Jeg går ud fra at fængslet fremover i alle sager der behandles efter bekendtgørelsens § 13, er opmærksom på pligten i § 13, stk. 4, nr. 2, til (ikke kun at orientere den indsatte om, men også) at gøre notat om at den indsatte er orienteret om retsgrundlaget for afgørelsen.

Jeg henleder i øvrigt opmærksomheden på at fængslet i det brev der er sendt til Statsfængslet i Nyborg i sagen uden forhørsnotat (et brev af 13. januar 2003) henviser til den tidligere gældende anbringelses- og overførselsbekendtgørelse.

11.2.6. Kompetence

Afgørelser om overførsel af indsatte efter straffuldbyrdelseslovens § 25 træffes af institutionens leder eller den der bemyndiges dertil, efter aftale

med det fængsel hvortil den indsatte agtes overført, jf. anbringelses- og overførselsbekendtgørelsens § 11, stk. 1.

Som nævnt under pkt. 11.1.14. indeholder den delegationsskrivelse som fængslet har udfærdiget (den 19. november 2001) bestemmelser om hvem der kan træffe afgørelse i sager om overførsel. Visse afgørelser om overførsel til lukket fængsel og arresthus kan træffes af forhørslederne, dog under forudsætning af at spørgsmålet forinden har været drøftet med vicefængselsinspektøren eller personale- og sikkerhedskonsulenten. Det drejer det sig om afgørelser efter straffuldbyrdelseslovens § 25, stk. 1, nr. 1 og 2, men ikke efter nr. 3 og 4 og heller ikke efter stk. 2 og 3. Sådanne sagstyper skal forelægges vicefængselsinspektøren eller personale- og sikkerhedskonsulenten der i skrivelsen bemyndiges til at træffe afgørelse i disse sager.

Som nævnt under pkt. 11.2.1., skete overførslen i 3 tilfælde efter straffuldbyrdelseslovens § 25, stk. 1, nr. 1, og i 2 tilfælde efter § 25, stk. 1, nr. 2.

I de øvrige tilfælde skete overførslen med henvisning til straffuldbyrdelsesloven § 25, stk. 2, i et tilfælde tillige med henvisning til stk. 3, nr. 1, og til § 25, stk. 3, nr. 2. Afgørelserne er i 4 af disse sager truffet af en afdelingsleder, og i det sidste tilfælde af en fængselsfunktionær (en af dem der også traf afgørelse i disciplinærsagerne, jf. ovenfor). De 5 sager drejer sig om nr. 373, 443, 444, 448 og 512.

Jeg henviser til min anmodning om en udtalelse under pkt. 11.1.14. for så vidt angår den pågældende fængselsfunktionærs bemyndigelse til at træffe afgørelse om overførsel, dog er der her tale om en afgørelse efter § 25, stk. 3, nr. 2 (sagen med nr. 443). I forlængelse heraf beder jeg om en udtalelse vedrørende afdelingsledernes bemyndigelse til at træffe afgørelse om overførsel efter andre

bestemmelser end § 25, stk. 1, nr. 1 og 2, og de bestemmelser der udtrykkeligt er nævnt i delegationsskrivelsen (straffuldbyrdelseslovens §§ 25, stk. 6, 26 og 28, stk. 1, nr. 3 og 4 og stk. 3).

For så vidt angår de sager hvori der er truffet afgørelse efter § 25, stk. 1, nr. 1 og 2, beder jeg om oplysning om hvorvidt spørgsmålet om overførsel forinden havde været drøftet med vicefængselsinspektøren eller personale- og sikkerhedskonsulenten, jf. det anførte i delegationsskrivelsen.

I tilslutning til min anmodning under pkt. 11.1.14. om oplysning om hvilket tilsyn der føres med disciplinærstrafområdet, beder jeg desuden fængslet om at oplyse hvilket tilsyn der føres med sager om overførsel og – jf. pkt. 11.3. – udelukkelse fra fællesskab.

11.2.7. Klagevejledning

Det skal fremgå af notatet at den indsatte er vejledt om klageadgangen, herunder klagefristen, jf. bekendtgørelsens § 13, stk. 4, nr. 4.

Forhørsdelen i klientsystemet er som nævnt anvendt, og det fremgår heraf at der er givet en sådan klagevejledning.

11.3. Udelukkelse fra fællesskab

11.3.1. Lidt om sagerne

3 sager vedrører besiddelse af og en sag misbrug af euforiserende stoffer. Sidstnævnte sag vedrører tillige tilsidesættelse af aktivitetspligten. 2 sager vedrører ”håndgemæng” mellem to indsatte (en rapport vedrørende hver af de 2 indsatte), 2 sager vedrører manglende efterkommelse af personalet anvisninger, og de sidste 2 sager vedrører henholdsvis trusler mod personalet og vold mod medindsat.

To af sagerne er identiske med sager som jeg har modtaget som disciplinærsager, jf. pkt. 11.1.1. Det drejer sig om sager med forhør nr. 506 og 516. En af sagerne er tillige identisk med en sag som jeg har modtaget som en sag om overførsel. Det drejer sig om en sag med nr. 305.

For så vidt angår sagen med nr. 506 henviser jeg til min anmodning om en udtalelse under pkt. 11.1.1. Sagen med nr. 516 er omtalt flere steder under afsnittet om disciplinærsager og nedenfor under pkt. 11.3.3., mens sagen med nr. 305 alene er udtrykkeligt nævnt under dette afsnit om udelukkelse fra fællesskab.

Ikke kun i sagen med nr. 305, men også i 5 andre sager skete der overførsel. Det drejer sig om sagerne med nr. 328, 477, 478, 506 og 531. Sagen med nr. 506 indgår som nævnt blandt disciplinærsagerne, og jeg har under pkt. 11.1.1. bedt fængslet om at oplyse hvorfor den er anset som en disciplinærsag (og ikke en sag om overførsel).

Jeg anmoder om oplysning om hvorfor jeg ikke har modtaget de 4 andre nævnte sager sammen med – og i stedet for nogle af – de øvrige sager om overførsel der omfatter sager med numre fra 305 til 512.

I flere af sagerne blev der tillige truffet andre afgørelser, som f.eks. tilbagekaldelse af udgang, konfiskation mv.

I alle sager er der som tidligere nævnt foruden forhørsnotatet en særlig blanket med overskriften ”Udelukkelse fra fællesskab og ugentlige overvejelser” som jeg går ud fra stammer fra klientsystemet og er udarbejdet af Direktoratet for Kriminalforsorgen.

11.3.2. Retsgrundlaget

Reglerne om udelukkelse fra fællesskab af indsatte i kriminalforsorgens institutioner findes i straffuldbyrdslovens § 63 og den under pkt. 11.1.1. nævnte bekendtgørelse om udelukkelse af indsatte fra fællesskab, herunder anbringelse i observationscelle mv. i fængsler og arresthuse (bekendtgørelse nr. 574 af 5. juli 2002). Til bekendtgørelsen knytter sig som tidligere nævnt vejledning nr. 73 af 5. juli 2002.

11.3.3. Forhørsclleanbringelse/midlertidig udelukkelse fra fællesskab

Efter § 63, stk. 2, kan institutionen i tilfælde hvor der er grund til at antage at betingelserne i straffuldbyrdslovens § 63, stk. 1, for udelukkelse fra fællesskab, eller betingelserne i straffuldbyrdslovens §§ 25, 26 eller 28 om overførsel er opfyldte, midlertidigt udelukke den indsatte fra fællesskab mens spørgsmålet om udelukkelse eller overførsel behandles.

I 3 tilfælde er det i den vedhæftede særlige blanket med overskriften ”Udelukkelser fra fællesskab og ugentlige overvejelser” anført at der skete midlertidig udelukkelse fra fællesskab efter § 63, stk. 2.

I det ene af disse tilfælde (forhørsnummer 506) skete der ifølge blanketten midlertidig udelukkelse fra fællesskab den 2. december 2002 kl. 20.25. Forhør fandt sted den 4. december 2002 kl. 11.50-12.00, og det fremgår af blanketten om ugentlige overvejelser at den indsatte blev overført til arresthus umiddelbart efter forhøret. Der var således tale om midlertidig (og kun midlertidig) udelukkelse fra fællesskab.

På denne baggrund indgår denne sag ikke i gennemgangen i de følgende punkter.

I de 2 andre tilfælde (sager med forhørsnumre 305 og 328) skete der udelukkelse fra fællesskab henholdsvis den 26. september 2002 kl. 9.40 og den 2. oktober 2002 kl. 14.10. Forhør i sagerne fandt sted henholdsvis den 26. september 2002 kl. 9.30-9.40 og den 2. oktober 2002 kl. 13.55-14.10, og der skete således først udelukkelse fra fællesskab efter afslutningen af forhøret. Der er således i disse sager ikke tale om midlertidig, men endelig udelukkelse fra fællesskab (indtil der kunne finde overførsel sted). I begge sager fandt der imidlertid forhørsceanbringelse sted indtil forhøret.

I sagen med nr. 516 er det i den vedhæftede særlige blanket med overskriften "Udelukkelse fra fællesskab og ugentlige overvejelser" anført at der skete udelukkelse fra fællesskab den 6. december 2002 kl. 12.50 efter straffuldbyrdeleslovens § 63, stk. 1, nr. 3. Forhør blev afholdt den 9. december 2002 kl. 10.00-10.15, og det er i forhørsnotatet oplyst at den pågældende – som blev ikendt strafcelle i 3 dage – var forhørsceanbragt fra den 6. december 2002 kl. 12.50 til den 9. december 2002 kl. 10.15. Jeg går, som nævnt under pkt. 11.1.3., ud fra at der er tale om forhørsceanbringelse, men har anmodet fængslet om at oplyse om dette er korrekt forstået.

Hvis der er tale om midlertidig udelukkelse fra fællesskab, burde der have været henvist til straffuldbyrdeleslovens § 63, stk. 2, og ikke stk. 1, nr. 3.

Da der ikke ved forhøret blev truffet afgørelse om udelukkelse fra fællesskab, men alene om strafcelle i 3 dage (svarende til den tid den indsatte sad i forhørscele/var midlertidigt udelukket fra fællesskab), indgår denne sag ikke i gennemgangen nedenfor.

I 2 tilfælde hvor der i blanketten med ugentlige overvejelser er henvist til § 63, stk. 1, nr. 1 (sager med forhør nr. 339 og 341), blev de pågældende udelukket fra fællesskab den 7. oktober 2002, henholdsvis kl. 17.15 og 17.17. Forhør fandt i sagerne sted den 8. oktober 2002, henholdsvis kl. 11.40-11.50 og kl. 11.50-12.00. Ved forhøret i det første tilfælde bestemte forhørslederen at den indsatte skulle forblive i "strafcelle" til den 8. oktober 2002 kl. 17.15, men det er samtidig anført at den pågældende var foreløbigt udelukket fra fællesskab fra den 7. oktober 2002 kl. 17.15 til den 8. oktober 2002 kl. 14.45. I det andet tilfælde fandt forhørslederen sagen løst med udelukkelsen fra fællesskab, og det er anført at den pågældende var foreløbigt udelukket fra fællesskab fra den 7. oktober 2002 kl. 17.17 til den 9. oktober 2002 kl. 10.26. Ifølge blanketten om ugentlige overvejelser blev de indsatte udtaget af udelukkelsen henholdsvis den 8. oktober 2002 kl. 14.45 og den 9. oktober kl. 10.26. Der er således i begge sager så vidt ses reelt tale om såvel midlertidig som endelig udelukkelse fra fællesskab (henholdsvis før og efter tidspunktet for afslutningen af forhøret), dog med angivelse af et tidspunkt for ophøret af den midlertidige udelukkelse fra fællesskab som i første tilfælde lå knap 5½ time efter afslutningen af forhøret (således at den pågældende var udelukket fra fællesskab i alt i præcist et døgn), men faktisk ophørte kl. 14.45. I det andet tilfælde ophørte udelukkelsen fra fællesskab knap 22½ time efter afslutningen af forhøret.

Da midlertidig udelukkelse kun kan ske frem til der træffes afgørelse, er det forkert at angive et tidsrum efter forhørets afslutning som foreløbig (eller midlertidig) udelukkelse fra fællesskab. Midlertidig udelukkelse sker i øvrigt (som nævnt i forbindelse med omtalen af sagen med nr. 516 ovenfor) ikke efter straffuldbyrdelseslovens § 63, stk. 1, men efter § 63, stk. 2.

Da udelukkelse fra fællesskab er en fremadrettet beslutning som ophører når betingelserne ikke længere er opfyldt, jf. straffuldbyrdelseslovens § 63, stk. 7, 1. pkt., er det i øvrigt forkert at angive et

ophørstidspunkt, jf. også pkt. 11.3.7. Jeg anmoder om oplysning om hvorfor det i de konkrete tilfælde blev besluttet at lade udelukkelsen ophøre på (præcis) de angivne tidspunkter.

Der var ikke midlertidig udelukkelse i flere tilfælde, men i alle de resterende tilfælde var der forhørsceanbringelse. Der var således reelt tale om midlertidig udelukkelse fra fællesskab i 3 (måske 4) tilfælde. Sagen i parentes henviser til nr. 516. I alle de øvrige tilfælde skete der forhørsceanbringelse.

Jeg henviser til det anførte under pkt. 11.2.3. Som anført dette sted går jeg ud fra at fra at fængslet er og vil gøre personalet opmærksom på at der kun kan anvendes forhørs celle når betingelserne herfor i straffuldbyrdslovens § 71, stk. 1, er opfyldte.

Ved midlertidig udelukkelse fra fællesskab skal den indsatte så hurtigt som muligt orienteres om hvilke retsregler afgørelsen er truffet efter, og have lejlighed til at udtale sig, jf. bekendtgørelsens § 4.

Det fremgår ikke i nogen af de tilfælde hvor der var midlertidig udelukkelse fra fællesskab (nr. 506, 339 og 341) – hverken af den underliggende rapport, forhørsnotatet eller ved vedlæggelse af den blanket som fængslet har udfærdiget herom – om der er forholdt i overensstemmelse med bekendtgørelsens § 4. (For så vidt angår sagen med nr. 506 fremgår det heller ikke af den udskrift af den indsattes journal som medfulgte sagen som disciplinærsag, men ikke sagen som en udelukkelse fra fællesskabssag).

Jeg anmoder institutionen om at oplyse herom.

11.3.4. Sagsbehandlingsregler

§ 5 i den nugældende bekendtgørelse har følgende indhold:

”§ 5. Inden der træffes afgørelse om udelukkelse fra fællesskab, jf. straffuldbyrdelseslovens § 63, skal den indsatte gøres bekendt med adgangen til at lade sig bistå og have lejlighed til at udtale sig.

Stk. 2. Afgørelsen træffes på grundlag af de foreliggende oplysninger. Institutionens leder eller den, der bemyndiges dertil, afgør, om det af hensyn til klarlæggelse af sagens omstændigheder er påkrævet at indhente yderligere oplysninger eller foretage afhøring af personale eller indsatte. Foretages der afhøringer, skal den afhørte have lejlighed til at godkende referatet af sin forklaring, og det skal fremgå af referatet af afhøringen, om godkendelse er sket.

Stk. 3. Afhøringer skal overværes af en af institutionens ansatte.

Stk. 4. Der skal gøres notat om den truffede afgørelse. Notatet skal indeholde

- 1) en gengivelse af, hvad der er indberettet,
- 2) oplysning om, hvilke bestemmelser der er overtrådt,
- 3) oplysning om afgørelsen,
- 4) oplysning om dato og klokkeslæt for, hvornår afgørelsen er meddelt den indsatte,
- 5) oplysning om, at den indsatte er orienteret om muligheden for at klage til justitsministeren,
- 6) oplysning om, hvornår fristen for at indgive klage udløber, jf. straffuldbyrdelseslovens § 111, stk. 2, og
- 7) oplysning om, at den indsatte er orienteret om hvilke retsregler, afgørelsen er truffet i henhold til, jf. forvaltningslovens § 24, stk. 3, 1. pkt., jf. § 24, stk. 1, 1. pkt.

Stk. 5. Notatet skal herudover indeholde en gengivelse af de afgivne forklaringer, som skal protokolleres, mens den, der afgiver forklaring, er til stede. Notatet skal endvidere indeholde nærmere oplysning om på hvilket grundlag, afgørelsen er truffet. Videre skal notatet indeholde oplysninger om eventuelle begrænsninger i retten til på ethvert tidspunkt af sagens behandling at lade sig bistå af andre. Notatet skal indeholde en begrundelse for afgørelsen. Begrundelsen skal indeholde en henvisning til de retsregler, afgørelsen er truffet efter, og angive hvilke hovedhensyn, der har været bestemmende for skønnet, ligesom de faktiske omstændigheder, som er tillagt væsentlig betydning for afgørelsen, skal fremgå.”

11.3.5. Partshøring og begrundelse mv.

Ved lov nr. 382 af 6. juni 2002 om ændring af straffeloven, retsplejeloven og forvaltningsloven skete der som tidligere nævnt en afskæring af retten til partsaktindsigt i visse sagstyper, f.eks. sager om udelukkelse fra fællesskab. Det indebærer at der ikke (længere) skal ske partshøring i (rene) sager om udelukkelse fra fællesskab inden der træffes afgørelse i

sagen, men den indsatte har dog stadig ret til at udtale sig, jf. bekendtgørelsens § 5, stk. 1. Der er ikke (længere) pligt til at afholde forhør.

Ved meddelelse af afgørelsen i sagen skal den indsatte endvidere alene orienteres om hvilke retsregler afgørelsen er truffet efter, jf. udelukkelse fra fællesskabsbekendtgørelsens § 5, stk. 4, nr. 7. En (eventuel efterfølgende) skriftlig begrundelse til den indsatte skal også alene indeholde en henvisning til de retsregler som afgørelsen er truffet efter. Det notat der skal udfærdiges i sagen, skal dog indeholde en nærmere begrundelse, jf. § 5, stk. 5, men den indsatte har ikke ret til at få kopi heraf.

Som nævnt under pkt. 11.1.1. er de nye regler ikke til hinder for at der efter omstændighederne gives meroffentlighed og en nærmere begrundelse hvis hverken private eller offentlige interesser taler imod dette, jf. også pkt. 6, 5. afsnit, i vejledningen til bekendtgørelsen.

Som også nævnt dette sted finder de nye regler om afskæring af aktindsigt mv. ikke anvendelse i ”blandede sager”, dvs. sager hvor der samtidig træffes andre afgørelser end udelukkelse fra fællesskab (medmindre der alene er tale om afgørelser som også er omfattet af forvaltningslovens § 9, stk. 4, f.eks. overførsel).

Der er i alle tilfælde afholdt (sædvanligt) forhør i sagen, og ved disse forhør er forhørsdelen i klientsystemet anvendt. De indsatte er således alle ved forhørets begyndelse vejledt om deres rettigheder, herunder retten til aktindsigt og til at få kopi af forhørsnotatet (jf. pligten hertil for disciplinærsager i disciplinærstrafvejledningens § 7, stk. 4, nr. 2 og 5). Foruden udelukkelse fra fællesskab er der imidlertid i de fleste tilfælde truffet andre afgørelser end udelukkelse fra fællesskab (og overførsel), og

der er således tale om ”blandede” sager hvor de nye regler om afskæring af aktindsigt mv. ikke finder anvendelse.

På denne baggrund foretager jeg mig ikke mere bortset fra at bemærke at jeg – lige som for overførselssagernes vedkommende – går ud fra at fængslet er opmærksom på at de indsatte i ”rene” sager om udelukkelse fra fællesskab ikke har ”ret til” aktindsigt og til at få kopi af forhørsnotatet og dermed ikke skal vejledes om at de har en sådan ret. Der er imidlertid som nævnt mulighed for at give aktindsigt ved meroffentlighed.

Det notat som skal udfærdiges efter bekendtgørelsens § 5, stk. 4, skal som nævnt indeholde en begrundelse for afgørelsen. Begrundelsen skal indeholde en henvisning til de retsregler som afgørelsen er truffet efter, og angive de hovedhensyn der har været bestemmende for skønnet, ligesom de faktiske omstændigheder som er tillagt væsentlig betydning for afgørelsen, skal fremgå, jf. bekendtgørelsens § 5, stk. 5, 5. afsnit.

I forhørsnotaterne i sagerne er det i alle tilfælde anført at afgørelsen er truffet efter en af bestemmelserne i straffuldbyrdeleslovens § 67, men i et tilfælde (nr. 328) er der tillige henvist til straffuldbyrdeleslovens § 63, stk. 2, i forbindelse med angivelse af beslutningen om udelukkelse fra fællesskab.

Da straffuldbyrdeleslovens § 67 indeholder retsgrundlaget for ikendelse af en disciplinærstraf, og der i intet tilfælde (tillige) blev ikendt en sådan straf, er det forkert at henvise til denne bestemmelse (som derfor må slettes hvis forhørsdelen i klientsystemet anvendes).

I den særlige blanket om udelukkelse fra fællesskab som er vedlagt alle sagerne, er der i alle tilfælde henvist til § 63 med stykke og nummer.

Jeg har noteret mig at der i denne blanket er henvist til § 63 med stykke og nummerangivelse. Om henvisningerne i nogle af sagerne henviser jeg til det straks nedenfor anførte.

I 4 af de 8 tilfælde hvor der skete udelukkelse fra fællesskab efter forhøret, er der (i blanketten om udelukkelse fra fællesskab) henvist til bestemmelsen i § 63, stk. 1, nr. 1, og i 2 tilfælde til bestemmelsen i § 63, stk. 1, nr. 3, som grundlag for beslutningen om udelukkelse fra fællesskab. I de sidste 2 tilfælde er der henvist til § 63, stk. 2, om midlertidig udelukkelse fra fællesskab (nr. 305 og 328).

I sagen med nr. 328 har forhørslederen tillige i forhørsnotatet skrevet at der sker udelukkelse fra fællesskab, jf. straffuldbyrdelseslovens § 63, stk. 2, indtil overførsel til lukket fængsel kan finde sted.

Bestemmelsen i straffuldbyrdelseslovens § 63, stk. 2, giver hjemmel til midlertidig udelukkelse fra fællesskab **mens** en sag om udelukkelse fra fællesskab eller overførsel behandles. Hjemlen for afgørelse om (endelig) udelukkelse fra fællesskab findes i § 63, stk. 1.

Det er således en fejl at henvide til straffuldbyrdelseslovens § 63, stk. 2, som hjemmelsgrundlag for afgørelse om (endelig) udelukkelse fra fællesskab.

Der er hverken i forhørsnotatet eller i blanketten om udelukkelse fra fællesskab og ugentlige overvejelser notat om at den frihedsberøvede er orienteret om efter hvilke retsregler afgørelsen er truffet, jf. bekendtgørelsens § 5, stk. 4, nr. 7. Det skyldes muligvis at institutionen har anvendt forhørsdelen vedrørende sager der er behandlet efter disciplinærstrafbekendtgørelsen, der ikke har en sådan bestemmelse. Ligesom for overfør-

selssagernes vedkommende går jeg ud fra at bestemmelsen finder anvendelse uanset om der er tale om en blandet eller en ren sag om udelukkelse fra fællesskab.

Jeg går ud fra at fængslet fremover vil være opmærksom på denne pligt til (ikke kun at orientere den indsatte om, men også) at gøre notat om at den indsatte er orienteret om retsgrundlaget for afgørelsen.

I de anvendte paradigmaer er der anvendt overskrifter, og en af dem hedder begrundelse. Dette afsnit er udfyldt i alle tilfælde, men i enkelte tilfælde er det blot afgørelsen og retsgrundlaget herfor der er gengivet under denne overskrift. I nogle tilfælde er der henvist til tidligere afgørelser, i et tilfælde til overtrædelsen, og i et tilfælde er der citeret et afsnit fra rapporten.

De faktiske omstændigheder er gengivet (andetsteds) i alle sager. Der er endvidere redegørelse for bevisbedømmelsen i sagen, herunder en henvisning til den pågældendes egen udtalelse i sager hvor den indsatte har erkendt forholdet. I en sag er der dog henvist til tilståelse.

Efter min opfattelse er det rigtigst at henvise til erkendelse eller tilståelse frem for blot udtalelser, idet udtalelser kan indeholde andet end en erkendelse.

Til orientering for Statsfængslet ved Sdr. Omme kan jeg oplyse at ombudsmanden i forbindelse med sin inspektion af Institutionen for frihedsberøvede asylansøgere i Sandholm har bedt direktoratet om at oplyse hvorvidt institutionerne er vejledt nærmere om brugen af den elektroniske forhørsdel (herunder hvad der skal stå under "Begrundelse").

11.3.6. Kompetence mv.

Kompetencen til at træffe beslutning om udelukkelse fra fællesskab ligger hos institutionens leder eller den der bemyndiges dertil, jf. straffuldbyrdelseslovens § 63, stk. 1.

Som oplyst under pkt. 11.1.14. fremgår det af den delegationsskrivelse som fængslet har udfærdiget den 19. november 2001, at forhørslederne kan træffe afgørelse om udelukkelse fra fællesskab efter straffuldbyrdelseslovens § 63, stk. 1. Det er dog en forudsætning at vanskelige sager forud har været forelagt vicefængselsinspektøren eller personale- og sikkerhedskonsulenten.

I alle tilfælde på nær 2 er afgørelsen truffet af en fængselsfunktionær (de samme to funktionærer som også har truffet afgørelser i de øvrige sager, jf. pkt. 11.1. og 11.2.). De 2 sidste afgørelser er truffet af henholdsvis en overvagtimester og en afdelingsleder.

Jeg henviser til min anmodning under pkt. 11.1.14. om en udtalelse vedrørende de pågældende to fængselsfunktionærers bemyndigelse til at afholde forhør og dermed træffe afgørelser om udelukkelse fra fællesskab. Jeg går ud fra at forhørslederne er opmærksomme på at vanskelige sager skal forelægges vicefængselsinspektøren eller personale- og sikkerhedskonsulenten inden der træffes afgørelse.

11.3.7. Ophør og ugentlige overvejelser

Udelukkelse fra fællesskab er en fremadrettet foranstaltning der straks skal bringes til ophør når betingelserne herfor ikke længere er opfyldt, jf. lovens § 63, stk. 7, 1. pkt. Efter bestemmelsens 2. pkt. skal institutionen mindst én gang om ugen overveje spørgsmålet om helt eller delvist at bringe udelukkelsen fra fællesskab til ophør.

Når udelukkelse fra fællesskab bringes til ophør, skal der gøres notat om dato og klokkeslæt for ophøret, jf. bekendtgørelsens § 6, stk. 1. Efter bestemmelsens stk. 2 skal der endvidere gøres notat om institutionens overvejelser efter lovens § 63, stk. 7, 2. pkt., om helt eller delvist at bringe udelukkelsen fra fællesskab til ophør, herunder om dato og klokkeslæt for overvejelserne.

I 5 af de 8 sager hvori der skete (endelig) udelukkelse fra fællesskab, er der notat om hvornår den pågældende er udtaget af udelukkelsen fra fællesskab (dato og klokkeslæt), i et tilfælde ved angivelse i forhørsnotatet af hvornår der ville ske overførsel. I 3 sager mangler der således notat herom.

Det er beklageligt at der ikke er notat om ophørstidspunktet i alle sagerne.

I et tilfælde varede anbringelsen 7 dage (en sag med forhørsnotat nr. 496). Der er ikke notat om de overvejelser der har fundet sted, jf. lovens § 63, stk. 7, 2. pkt; det er blot anført at indsatte har været udelukket fra fællesskab, jf. ”forhør-”, men tidspunktet for udtagelsen af udelukkelsen fra fællesskab er angivet. Den indsatte blev som angivet udtaget af udelukkelsen fra fællesskab efter de 7 dage.

I dette tilfælde er det i forhørsnotatet angivet at den pågældende udelukkes fra fællesskab i 7 dage. Det er således på forhånd bestemt at udelukkelsen skulle vare 7 dage.

Da udelukkelse fra fællesskab er en fremadrettet foranstaltning der straks skal bringes til ophør når betingelserne herfor ikke længere er opfyldt, jf. lovens § 63, stk. 7, 1. pkt., kan det ikke på forhånd bestemmes at udelukkelsen skal vare 7 dage.

11.3.8. Klagevejledning

Det skal fremgå af notatet at den indsatte er orienteret om klageadgangen, jf. udelukkelse fra fællesskabsbekendtgørelsens § 5, stk. 4, nr. 5.

Forhørsdelen i klientsystemet er som nævnt anvendt i sagerne, og det fremgår heraf at der i alle tilfælde er vejledt om klageadgang. Den indsatte er herunder orienteret om klagefristen.

11.4. Anbringelse i observationscelle

11.4.1. Lidt om sagerne

De 10 rapporter om anbringelse i observationscelle som jeg har modtaget, vedrører som nævnt anbringelser der fandt sted i perioden mellem den 15. september og 14. december 2002, dvs. en periode på 3 måneder.

Af kriminalforsorgens statistik for 2001 fremgår det (s. 45) at der i dette år var 7 tilfælde af observationscelleanbringelse i Statsfængslet ved Sdr. Omme. I år 2000 var der ifølge statistikken for dette år ét tilfælde.

Som nævnt under pkt. 11.4.3. var der i 7 af de 10 tilfælde tale om at den indsatte var beruset.

Jeg anmoder fængslet om at oplyse hvor mange observationscelleanbringelser der er indberettet til Direktoratet for Kriminalforsorgen for år 2002. Jeg anmoder endvidere om muligt fængslet om at oplyse årsagen til stigningen i anvendelsen af observationscelle, herunder om der er tale om en ændret praksis vedrørende reaktionen over for berusede indsatte.

11.4.2. Retsgrundlag

Anbringelse i observationscelle er reguleret i straffuldbyrdelseslovens § 64, stk. 1, nr. 1, og i den under pkt. 11.3. nævnte bekendtgørelse nr. 574 af 5. juli 2002 om udelukkelse af indsatte fra fællesskab, herunder anbringelse i observationscelle mv. i fængsler og arresthuse. Til bekendtgørelsen knytter sig som tidligere nævnt vejledning nr. 73 af 5. juli 2002.

11.4.3. Betingelser

Betingelserne for at der kan ske anbringelse i observationscelle, er angivet i bekendtgørelsens § 12. Anbringelse i observationscelle kan efter bestemmelsen i stk. 1 kun finde sted hvis det er nødvendigt for at forebygge hærværk (nr. 1), hvis afgørende hensyn til orden og sikkerhed i institutionen kræver det (nr. 2), eller hvis der er behov for særlig observation (nr. 3). Anbringelse i observationscelle må ikke finde sted hvis anbringelsen efter indgrebets formål og den krænkelse og det ubehag som indgrebet må antages at forvolde, ville være et uforholdsmæssigt indgreb, jf. stk. 2.

Anbringelsen skete i et tilfælde efter nr. 1 og i alle de øvrige tilfælde efter nr. 3. Bortset fra i 2 tilfælde vedrører anbringelserne efter nr. 3 tilfælde hvor indsatte har været berusede, i de fleste tilfælde ved tilbagekomst fra udgang.

11.4.4. Begrundelse mv.

Efter § 15, stk. 2, i bekendtgørelsen skal der udfærdiges en rapport om det passerede. Rapporten skal bl.a. indeholde notat om afgørelsen og begrundelsen herfor og oplysning om dato og klokkeslæt for hvornår afgørelsen er meddelt den pågældende.

Ifølge pkt. 6 i vejledningen til bekendtgørelsen skal begrundelsen indeholde ”en henvisning til de retsregler, afgørelsen er truffet efter, og angive hvilke hovedhensyn, der har været bestemmende for skønnet, ligesom de faktiske omstændigheder, som er tillagt væsentlig betydning for afgørelsen, skal fremgå”.

I alle tilfælde er der givet en begrundelse for anbringelsen, i nogle tilfælde ved henvisning til den underliggende rapport som er vedhæftet. I intet tilfælde er der dog henvist til de retsregler som afgørelsen om observationscelleanbringelse er truffet efter.

Det er beklageligt. Jeg går ud fra at fængslet fremover er opmærksom på kravet om angivelse af retsgrundlaget.

Der er ikke i noget tilfælde notat om hvornår afgørelsen er meddelt den pågældende.

Det er beklageligt at der mangler notat med angivelse af dato og klokkeslæt for hvornår afgørelsen er meddelt de observationscelleanbragte.

11.4.5. Magtanvendelse

Efter bekendtgørelsens § 14, stk. 1, skal anbringelse i observationscelle gennemføres så skånsomt som omstændighederne tillader.

Det er i alle tilfælde oplyst at der ikke er anvendt magt. I et tilfælde fik den indsatte ifølge beskrivelsen et puf i ryggen og blev skubbet ind i observationscellen (en anbringelse den 14. december 2002).

Efter straffuldbyrdelseslovens § 62, stk. 2, må der kun anvendes magt i form af greb, skjold, stav og tåregas. Der har tidligere for flere år siden været hjemmel til at anvende skub (og puf) i nærmere angivne tilfælde (§ 2 i cirkulære nr. 51 af 15. april 1988 med senere ændringer om magtanvendelse over for indsatte; ved en ændring af cirkulæret ved cirkulære nr. 6 af 8. januar 1996 ophørte muligheden for at anvende skub).

Jeg anmoder fængslet om en udtalelse vedrørende det forhold at den indsatte blev puffet og skubbet ind i observationscellen.

11.4.6. Kompetence mv.

Kompetencen til at beslutte anbringelse i observationscelle og ophør af denne anbringelse ligger hos institutionens leder eller den der bemyndiges dertil, jf. bekendtgørelsens § 15, stk. 1. Der er ikke (som ved anvendelse af sikringsmidler og magt) en bestemmelse i bekendtgørelsen om udelukkelse fra fællesskab hvorefter beslutningen dog kan træffes af den tilstedeværende funktionær som er ansvarlig for det pågældende tjenestoområde, hvis forholdene i det enkelte tilfælde ikke tillader at man afventer en afgørelse fra den kompetente person. Der er (derfor) heller ikke en bestemmelse der forpligter til underretning af den kompetente person hvis afgørelsen er truffet af en anden end denne.

Ifølge den tidligere nævnte delegationsskrivelse træffes afgørelse om anbringelse i og ophør af observationscelle af afdelingsleder eller inspektionsvagthavende.

Beslutningen om anbringelse i observationscelle blev i et tilfælde truffet af en afdelingsleder, og i de andre tilfælde af fængselsfunktionærer. Der er kun i 4 tilfælde oplysning om at der er sket underretning, i det ene til-

fælde (dog kun) i en udskrift af rapporten som er benyttet til håndskrevne påtegninger om tilsyn. I dette tilfælde er alene angivet navnet, men ikke titlen, på den som underretning blev givet til, men jeg går ud fra at det er vagthavende. I de øvrige tilfælde er underretning givet til afdelingsleder. Det ene af disse tilfælde drejer sig om den sag hvor det var en afdelingsleder som traf afgørelse (den samme som underretning blev givet til). I intet tilfælde er der notat i feltet til angivelse af ledelsens eventuelle bemærkninger, herunder oplysning om at ledelsen har gennemset rapporten.

I 5 tilfælde er det ikke angivet hvem beslutningen om ophør er truffet af. I et tilfælde fremgår det at det er en afdelingsleder, mens titlen ikke er angivet i de øvrige tilfælde. Jeg går ud fra at der i alle disse tilfælde er tale om fængselsfunktionærer. I et af tilfældene er rapporten den 29. januar 2003 (dvs. i forbindelse med fremfindning af sagerne til mig) påført notat om at udtagelsen skete efter aftale med vagthavende.

Jeg anmoder om en udtalelse vedrørende de konkrete sager set i relation til de interne kompetence-regler.

Jeg anmoder tillige om oplysning om hvilket tilsyn der føres med dette område.

11.4.7. Undersøgelse af den indsattes person

Efter bekendtgørelsens § 16, stk. 2, skal der i forbindelse med anbringelsen ske en undersøgelse af den indsattes person, jf. straffuldbyrdelseslovens § 60, medmindre institutionen skønner at det er unødvendigt.

Hvis det er nødvendigt i det enkelte tilfælde, kan der endvidere efter bestemmelsens 2. pkt. foretages omklædning af den indsatte. Den indsatte

skal i givet fald selv anmodes om at foretage omklædningen, jf. bestemmelsens 3. pkt.

Med hensyn til omklædning har direktoratet i pkt. 4, 2. afsnit, i vejledningen til bekendtgørelsen i øvrigt henvist til det der er anført i pkt. 7 i vejledningen om anvendelse af sikringsmidler. Heri er anført at omklædning indebærer at den indsatte skal afklædes og som minimum have institutionens underbenklæder eller et tæppe på igen. Desuden skal den indsatte tilbydes en undertrøje.

Kun i et tilfælde er der notat om at den pågældende blev personundersøgt ved indsættelse i observationscellen (en anbringelse den 4. oktober 2002). Notatet herom findes i en underliggende rapport og ikke i selve observationscellerapporten. I et andet tilfælde (en anbringelse den 19. november 2002) fremgår det – ligeledes af en underliggende rapport – at den indsatte var blevet personundersøgt ca. 15 minutter før indsættelsen i observationscelle. Denne visitation skete i forbindelse med en forhørsceanbringelse. Observationscelleanbringelse blev besluttet på grund af den indsattes adfærd efter anbringelse i forhørscelle. I et tredje tilfælde (en anbringelse den 14. december 2002) fremgår det af en underliggende rapport at den indsatte blev indsat i observationscelle kl. 23.30, og at han kl. 1.00 indvilligede i at aflevere sit tøj mod udlevering af dyner og puder. Det fremgår af det underliggende notat at det ved indsættelsen blev besluttet at den indsatte – som var kommet tilbage fra hospitalet efter indtagelse af hospitalssprit, og som til en sygeplejerske gentagne gange havde sagt at han ville tage sit eget liv – skulle observeres hvert kvarter, hvilket faktisk blev konstant indtil den indsatte afleverede sit tøj kl. 1.00. Baggrunden for det skærpede tilsyn var at den indsatte tit havde sine fingre oppe ved munden, at der kunne høres en lyd som metal (et barberblad) mod tænder, og at den indsatte nægtede at tage sit tøj af.

Jeg beder fængslet om at oplyse om der skete undersøgelse af den indsatte person (uden afklædning) ved indsættelsen af denne, og i benægtende fald hvorfor det ikke skete. Idet jeg henviser til det under inspektionen oplyste om at der altid sker visitation ved indsættelse i observationscelle, jf. pkt. 2.2.4., går jeg ud fra at der er sket en undersøgelse af den indsatte person i de (øvrige) sager hvor der ikke fremgår oplysning herom. Jeg bemærker dog at en praksis hvorefter der altid sker en sådan undersøgelse, ikke er i overensstemmelse med bestemmelsen i § 16, stk. 2, idet der i alle tilfælde skal foretages en konkret vurdering. Vedrørende spørgsmålet om notat om undersøgelse af den indsatte person mv. henviser jeg til det anførte senere i dette afsnit.

I den ene af de 3 netop nævnte sager (anbringelsen den 19. november 2002) fremgår det at den indsatte meget modvilligt tog tøjet af ved personundersøgelsen. Denne undersøgelse fandt imidlertid som nævnt sted i forbindelse med anbringelse i forhørs-celle, og reglen om eventuel omklædning i forbindelse med indsættelse i observationscelle var derfor ikke relevant ved personundersøgelsen. I det sidstnævnte tilfælde (anbringelsen den 14. december 2002) afleverede den indsatte som nævnt sit tøj mod udlevering af dyner og puder, men først efter 1½ times ophold i observationscellen. Der er ikke oplysning om hvorvidt den indsatte fik tilbudt en undertrøje. Der er ikke i øvrigt i sagerne notat om omklædning.

Jeg beder fængslet om at oplyse om der i andre tilfælde end ved (under) anbringelsen den 14. december 2002 er sket omklædning i forbindelse med anbringelsen i observationscelle. Hvis det er tilfældet, beder jeg tillige om oplysning om hvorvidt der er forholdt i overensstemmelse med pkt. 7 i vejledningen om anvendelse af sikringsmidler. For så vidt angår anbringelsen den 14. december 2002 beder jeg tillige om oplysning om hvorvidt den indsatte blev tilbudt en undertrøje, jf. pkt. 7 i vejledningen om anvendelse af sikringsmidler.

I forbindelse med ombudsmandens inspektion af Statsfængslet i Horsens i 1998 bad han direktoratet om at overveje hvorvidt der af hensyn til kontrolmuligheder burde foretages notat af den nærmere baggrund for en beslutning om visitation og omklædning i sager vedrørende anbringelse i observationscelle. Efter de dagældende regler kunne der (kun) ske visitation og omklædning hvis det blev skønnet påkrævet. Direktoratet anførte i den anledning bl.a. at der burde være en anførsel i sagen om baggrunden for beslutningen, men at denne anførsel dog i en lang række tilfælde kunne ske ved en henvisning til det øvrige materiale i sagen om baggrunden for selve anbringelsen. Ombudsmanden tog dette til efterretning med bemærkning om at han gik ud fra at direktoratet ville gøre anstalterne og arresthusene bekendt med direktoratets opfattelse.

I sagen vedrørende min inspektion af Arresthuset i Kolding har jeg anført følgende:

” ...

Selv om bestemmelsen om undersøgelse af den indsatte person ved observationscelleanbringelse er ændret fra at være en bestemmelse om at der i konkrete tilfælde kunne ske en sådan undersøgelse, til at der skal foretages en sådan undersøgelse, medmindre det i konkrete tilfælde skønnes unødvendigt, går jeg ud fra at der efter direktoratets opfattelse fortsat skal ske notat om hvorvidt der har fundet en sådan undersøgelse sted. Jeg går med andre ord ud fra at notatpligten i § 13, stk. 2, i bekendtgørelsen om udelukkelse fra fællesskab [§ 15, stk. 2, i den nugældende bekendtgørelse; min bemærkning] om de ”overvejelser” der har fundet sted efter § 14 [nu § 16; min bemærkning], ikke kun omfatter spørgsmålet om lægetilsyn (§ 14, stk. 1) og omklædning (§ 14, stk. 2), men også de tilfælde hvor der efter hovedreglen i stk. 2, 1. pkt., sker undersøgelse af den indsattes person – svarende til den notatpligt som gælder ved undersøgelse af den indsattes person ved sikringscelleanbringelse.

Jeg går således ud fra at retstilstanden er den samme for sikringscelleanbringelse og observationscelleanbringelse således at der i alle tilfælde skal gøres notat om undersøgelse af den indsattes person og omklædning. Da der ved sikringscelleanbringelse altid og ved observationscelleanbringelse som hovedregel skal ske undersøgelse af den indsattes person, vil det dog være tilstrækkeligt at angive (afkrydse) at en sådan undersøgelse har fundet sted. Hvis en sådan undersøgelse ved observationscelleundersøgelse eller omklædning ved sikringscelleanbringelse undtagelsesvist ikke finder sted, må det anføres med en begrundelse for at det ikke har fundet sted. Da omklædning ved obser-

vationscelleanbringelse kun skal ske hvis det er nødvendigt i det konkrete tilfælde, må der altid angives en begrundelse når det finder sted. Som nævnt af direktoratet i udtalelsen af 22. januar 2001 vil begrundelsen dog i en lang række sager kunne ske ved en henvisning til det øvrige materiale i sagen om baggrunden for selve anbringelsen.

...

Jeg beder direktoratet om at overveje at indføje en rubrik i observationskemaet til afkrydsning af hvorvidt der er sket undersøgelse af den indsattes person, og jeg beder om underretning om resultatet af disse overvejelser.”

Der anvendes ikke længere observationskemaer idet samtlige oplysninger skal angives i de elektroniske blanketter i klientsystemet som nu anvendes ved anbringelse i observationscelle.

Direktoratet har i en udtalelse af 10. februar 2003 i sagen vedrørende Arresthuset i Kolding oplyst at der ved en kommende revision af klientsystemet vil blive indføjet valglister i de nye elektroniske blanketter vedrørende anbringelse i observationscelle hvor den ansvarlige funktionær skal markere hvorvidt den indsatte er undersøgt og omklædt. Jeg har i en opfølgingsrapport (af 13. marts 2003) bedt direktoratet om at oplyse hvorvidt der alene skal ske en markering af hvorvidt den indsatte er undersøgt og omklædt, eller om der skal udfærdiges notat ud fra de retningslinjer som jeg har angivet i det citerede ovenfor, dvs. i tilfælde hvor der ikke sker en undersøgelse af den indsattes person, og i tilfælde hvor der sker omklædning. Direktoratet har i den anledning oplyst at revisionen af de elektroniske blanketter i Klientsystemet vil ske i overensstemmelse med de retningslinjer som er angivet i kursiv i min rapport af 7. oktober 2002 i denne sag. Jeg har noteret mig det oplyste.

Før der gennemføres undersøgelse af den indsattes person, skal institutionen mundtligt orientere den indsatte om baggrunden for at undersøgelsen gennemføres, medmindre særlige omstændigheder taler imod dette,

jf. § 2 i Justitsministeriets bekendtgørelse nr. 380 af 17. maj 2001 om undersøgelse af indsatte person og opholdsrum i kriminalforsorgens institutioner. Der er ikke pligt til at gøre notat om en sådan underretning. Jeg går ud fra at de indsatte der er personundersøgt, er orienteret i overensstemmelse med § 2.

11.4.8. Lægetilkald og lægetilsyn

Efter bekendtgørelsens § 16, stk. 1, skal der tilkaldes læge hvis der er mistanke om sygdom, herunder om tilskadekomst, hos den indsatte i forbindelse med anbringelsen (nr. 1), eller hvis den indsatte selv anmoder om lægehjælp (nr. 2).

Der er ikke oplysninger om at der er tilkaldt læge i noget tilfælde i forbindelse med anbringelsen i observationscelle, eller at lægetilsyn har været overvejet. I et tilfælde skete anbringelsen i observationscelle efter aftale med en læge som den indsatte havde konsulteret, og i et andet tilfælde blev den indsatte anbragt i observationscelle efter at være blevet hentet fra sygehuset hvor han tidligere på aftenen var blevet indlagt på grund af indtagelse af hospitalssprit.

Jeg går ud fra at lægetilsyn har været overvejet i de øvrige tilfælde og er skønnet unødvendigt.

Efter bekendtgørelsens § 15, stk. 2, skal notatet i sagen indeholde oplysning om institutionens overvejelser efter § 16, dvs. overvejelser om lægetilsyn.

Det er derfor beklageligt at det ikke udtrykkeligt er anført i sagerne at lægetilsyn har været overvejet, f.eks. ved angivelse af et minus ud for den fortrykte tekst om tilkald af læge.

11.4.9. Tilsyn ved personalet

Under anbringelsen i observationscelle skal den indsatte jævnligt tilses af institutionens personale, jf. bekendtgørelsens § 17. Hvor hyppigt der skal ske tilsyn, afhænger af en konkret vurdering, jf. pkt. 5 i direktoratets vejledning af 5. juli 2002.

Enhver der tilses den pågældende, skal gøre notat herom på et observationskema uanset om der er sket ændringer i den indsatte forhold, jf. bestemmelsens 2. pkt. Notatet skal indeholde oplysning om dato og klokkeslæt for tilsynet og om den pågældendes tilstand samt eventuelle bemærkninger om behovet for at opretholde anbringelsen, jf. 3. pkt.

Der anvendes som tidligere nævnt ikke længere observationsskemaer idet alle oplysninger skal angives i de elektroniske rapporter som nu anvendes.

I 5 tilfælde er der ingen tilsynsnotater (anbringelser den 4., 9. og 29. oktober 2002 samt den 4. og 19. november 2002). I sidstnævnte tilfælde varede anbringelsen dog kun 20 minutter. I førstnævnte tilfælde varede anbringelsen 11 timer og 35 minutter. I de 3 øvrige tilfælde fremgår det ikke hvor lang tid anbringelsen varede; tidspunktet for hvornår den pågældende fragik observationscellen er ikke noteret, og jeg går ud fra at den samlede varighed som er angivet foroven til henholdsvis godt 110, 90 og 82 døgn er fremkommet i forbindelse med udskrift af notaterne til brug for min gennemgang. I et tilfælde (anbringelsen den 9. oktober 2002) fremgår det at det ved indsættelsen af den indsatte i observationscellen blev besluttet at der skulle ske tilsyn hver time, men der er som nævnt ingen tilsynsnotater, og det fremgår derfor ikke om der rent faktisk skete tilsyn som bestemt.

Jeg anmoder fængslet om en udtalelse vedrørende udførelse af tilsyn og notat herom i de 4 nævnte sager (anbringelser den 4., 9. og 29. oktober samt 4. november 2002). Jeg beder tillige om oplysning om hvornår de pågældende i de 3 sidstnævnte sager blev udtaget af observationscellen.

I de 5 andre tilfælde er der tilsynsnotater som i et tilfælde er ført i hånden på en udskrift af rapporten (en anbringelse den 8. november 2002) og i et andet tilfælde på et særskilt ark (en anbringelse den 14. december 2002). I sidstnævnte tilfælde var den indsatte under konstant opsyn fra indsættelsen i observationscelle kl. 23.30 til den følgende dag kl. 1.05, og herefter hvert kvarter (som det var besluttet fra starten) frem til kl. 5.40. Det fremgår ikke hvornår den pågældende blev udtaget af observationscellen (og dermed ikke om der var flere tilsyn (med samme interval) frem til udtagelsen af observationscellen). I de øvrige tilfælde er tilsynene i anbringelsens første periode gennemført med intervaller på ca. 30 minutter og senere med intervaller på ca. en time. I 3 af sagerne er det udtrykkeligt anført at (hvornår) der er truffet beslutning om at overgå til tilsyn med en times intervaller. Det fremgår i alle disse 4 tilfælde hvornår observationscelleanbringelsen ophørte. (I et tilfælde fremgår det dog alene af en underliggende rapport og ikke af selve observationscellerapporten). Der var i alle tilfælde tilsyn frem til udtagelsen.

Jeg anmoder institutionen om at oplyse hvorvidt der er fastsat interne retningslinjer for tilsynet. I bekræftende fald beder jeg om en kopi heraf.

11.4.10. Ophør og varighed

Anbringelse i observationscelle skal straks bringes til ophør når betingelserne herfor ikke længere er opfyldt, jf. bekendtgørelsens § 14, stk. 2.

Under pkt. 5 i vejledningen om hyppigheden af tilsyn ved personalet og i skrivelsen af 16. maj 2001 er det anført at hvis den indsatte er faldet til ro og sover, vil det kunne være rigtigt at lade den indsatte sove i observationscellen indtil om morgenen frem for at vække den pågældende og dermed risikere en ny optrapning af situationen.

Tidspunktet for iværksættelse af anbringelsen fremgår af rapporterne, men tidspunktet for ophøret fremgår som nævnt ikke i alle tilfælde. Varigheden af anbringelsen er tillige anført i døgn, timer og minutter, foroven på blanketten, men som jeg allerede har været inde på under pkt. 11.4.9., afspejler oplysningen om varigheden herunder ikke i alle tilfælde de reelle forhold.

For så vidt angår tidspunktet for iværksættelsen ses denne at være angivet forkert i et enkelt tilfælde. Det drejer sig om anbringelsen den 14. december 2002 hvor det i rapporten er anført at den indsatte blev anbragt i observationscellen kl. 21.00. Af en underliggende rapport i sagen fremgår det at den pågældende blev indsat i observationscellen kl. 23.30, og dette er tillige angivet i det løse ark med tilsynsnotater i sagen. Det fremgår i øvrigt af det underliggende notat at fængslet blev ringet op af sygehuset kl. 22.35, og at fængslet efterfølgende hentede den indsatte og anbragte ham i observationscelle. Tidspunktet i den underliggende rapport må derfor være det korrekte.

I et af de tilfælde hvor varigheden af anbringelserne fremgår, varede den som tidligere nævnt 20 minutter. I de øvrige tilfælde varede anbringelsen mellem 8 timer og 22 minutter og 12 timer og 47 minutter. Meget af den tid som de pågældende tilbragte i observationscellen, var om natten hvor de pågældende lå og sov. De blev udtaget af observationscellen om morgenen (senest kl. 8.20).

Jeg har ikke grundlag for at antage at bestemmelsen i § 14, stk. 2, i bekendtgørelsen om udelukkelse fra fællesskab ikke skulle have været overholdt i sagerne.

Det er beklageligt at tidspunktet for hvornår de pågældende er udtaget af observationscellen, ikke er angivet i flere tilfælde.

11.4.11. Klagevejledning

Efter bekendtgørelsens § 15, stk. 2, sidste pkt., skal det påføres rapporten når den indsatte er orienteret om muligheden for at klage til justitsministeren (Direktoratet for Kriminalforsorgen), og hvornår fristen for at indgive klage udløber, jf. straffuldbyrdelseslovens § 111, stk. 2.

I den rapportblanket som tidligere blev benyttet (KRANS R-05 2), er der fortrykt oplysning om klagevejledning, herunder klagefrist. I den elektroniske blanket som nu anvendes, er der ikke en sådan rubrik.

I intet tilfælde er rapporten påtegnet oplysning om at der er givet klagevejledning.

Jeg beder om oplysning om hvorvidt der er givet klagevejledning i sagerne, og om vejledningen har omfattet klagefristen.

Til orientering kan jeg oplyse at ombudsmanden i forbindelse med sin inspektion af Institutionen for frihedsberøvede asylansøgere i Sandholm har bedt direktoratet om at overveje at indføje fortrykt tekst til angivelse af klagevejledning og at underrette ham om resultatet af denne overvejelse.

12. Opfølgning

Jeg beder om at fængslet sender de udtalelser mv. som jeg har bedt om, tilbage gennem Direktoratet for Kriminalforsorgen som jeg ligeledes beder om en udtalelse.

13. Underretning

Denne rapport sendes til Statsfængslet ved Sdr. Omme, Direktoratet for Kriminalforsorgen, Folketingets Retsudvalg og de indsatte i statsfængslet.

Lennart Frandsen
Inspektionschef